

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KOLLUĞUN ZOR VE SİLAH KULLANMA YETKİSİNE
İLİŞKİN SINIRIN AŞILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serdar ÇOBAN

Kamu Hukuku Bilim Dalı

Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı

**NİSAN 2024
İSTANBUL**

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KOLLUĞUN ZOR VE SİLAH KULLANMA YETKİSİNE
İLİŞKİN SINIRIN AŞILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Serdar ÇOBAN
(211231030)**

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı

Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Gürkan ÖZOCAK

İstanbul 2024

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Jüri Tez Onay Formu

19.04.2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Bu çalışma 19.04.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Kamu Hukuku (Tezli Yüksek Lisans) Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Gürkan ÖZOCAK

Danışman

İstanbul Gedik Üniversitesi

Prof. Dr. Osman Korkut

KANADOĞLU

Üye (İmza)

İstanbul Gedik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Merve DUYSAK

Üye (İmza)

İstanbul Okan Üniversitesi

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “*Kolluğun Zor ve Silah Kullanma Yetkisine İlişkin Sınırın Aşılması*” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim (19/04/2024).

Serdar ÇOBAN

ÖNSÖZ

İnsanlığın varoluşundan bu zamana kadar insanoğlunun en temel ihtiyaçlarının başında gelen güvenlik olgusunun sağlanmasında birincil olarak sorumlu olan devlet bunu kolluk kuvvetleri tarafından yerine getirmektedir.

2010 yılında Emniyet Teşkilatı personeli olarak başladığım kamu görevimde karşılaştığımız olaylar neticesinde kolluk personelinin zor ve silah kullanma yetkisini kullanırken yetki sınır ve bilincine dikkat çekmek amacı ile hazırlanan bu çalışmada güvenliğin sağlanmasında önemli bir faktör olan kolluk kuvvetlerinin yetkisini kullanırken Hukuk Devleti olmanın sorumluluğu ve bilinci ile hareket edilmesi aksi durumda karşılaşılabilecek hukuki müeyyideler üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Yüksek Lisans çalışmaları sırasında katkılarından dolayı birbirinden değerli hocalarıma, Tez Danışmanıma, kendisi ile çalışmaktan memnuniyet duyduğum Şanlıurfa Milletvekilimiz, TBMM İdare Amiri Av. İbrahim EYYÜPOĞLU'na, eşime, kızım Meryem Azra'ya ve tüm aileme, gerek Emniyet Teşkilatında gerekse de Hukuk camiasında birlikte çalıştığım ekip arkadaşlarıma teşekkür eder, bu çalışmanın kolluk personeli ile hukuk camiasına bir nebze de olsa katkı sunması temennisiyle saygılarımı sunarım.

Nisan 2024

Serdar ÇOBAN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
2. KOLLUK BİRİMLERİ	7
2.2. Kolluk Birimleri	7
2.2.1. Kolluk İfadesi.....	7
2.2.2. Kolluk tarihçesi	10
2.2.3. Kolluk çeşitleri	14
2.2.3.1. Adli kolluk	14
2.2.3.2. Genel idari kolluk.....	16
2.2.3.2.1. Türk polis teşkilatı.....	16
2.2.3.2.2. Jandarma	18
2.2.3.2.3. Sahil güvenlik.....	20
2.2.3.2.4. Çarşı ve mahalle bekçileri	21
2.2.3.3. Özel kolluk	21
2.2.3.3.1. Özel güvenlik birimleri	21
2.2.3.3.2. Belediye zabıtası	22
2.2.3.3.3. Köy korucuları	23
2.2.3.3.4. Çiftçi mallarını koruma kolluğu.....	24
2.2.3.3.5. Orman kolluğu	24
2.2.3.3.6. Gümrük ve muhafaza teşkilatı	24
2.2.3.3.7. Av kolluğu.....	25
2.2.3.3.8. Cezaevi kolluğu olarak İKM'ler	26
2.2.3.3.9. İcra memurları	26
2.2.3.3.10. Kır bekçileri	27
2.2.3.3.11. Liman kolluğu	27
2.2.4. Kolluk yetkisi kullanan diğer birim veya kişiler.....	28
2.2.4.1. Gemi kaptanları	28
2.2.4.2. Kaptan Pilotlar	28
2.2.4.3. Milli İstihbarat Teşkilatı personeli	29
2.2.4.4. TCDD Personeli	29
2.2.5. Kolluk kuvvetlerine emir vermeye yetkili kişi veya makamlar	30
2.2.5.1. Cumhurbaşkanı	30
2.2.5.2. İçişleri bakanı	31
2.2.5.3. Mülki idare amirleri	31
2.2.5.4. Mahalli idare kolluğu makamları	32
3. KOLLUĞUN ZOR VE SİLAH KULLANMA YETKİSİNE İLİŞKİN BİLGİLER	34

3.1. Devlet ve Hâkimiyet	34
3.1.1. Genel olarak	34
3.1.2. Devlet	34
3.1.3. Hâkimiyet (egemenlik)	36
3.2. Zor ve Silah Kullanma Yetkisi.....	38
3.2.1. Genel olarak	38
3.2.2. Yetki kavramı ve yetkinin kaynağı	40
3.2.2.1. Bağlı yetki	42
3.2.2.2. Takdir yetkisi	43
3.2.3. Zor kullanma kavramı	44
3.2.4. Yetkinin sınırı	45
3.2.5. Silah kullanma.....	47
3.2.6. Zor ve silah kullanma gerekliliği	48
3.2.7. Zor kullanma teçhizatları	50
3.2.7.1. Uyarma (ikaz).....	50
3.2.7.2. Bedeni kuvvet.....	51
3.2.7.3. Maddi güç	51
3.2.7.3.1. Kelepçe.....	52
3.2.7.3.2. Göz yaşartıcı gaz ve spreyleyler	53
3.2.7.3.3. Cop kullanımı.....	53
3.2.7.3.4. Diğer araç gereçler	53
3.2.8. Zor kullanma şartları	54
3.2.8.1. Yetkinin kanunla tanınması	55
3.2.8.2. Mecburiyet olması.....	56
3.2.8.3. Orantılı olması.....	57
3.2.8.4. Kademeli olması.....	57
3.2.9. Ulusal mevzuatta bağlamında zor ve silah kullanma.....	58
3.2.9.1. PVSK Madde 16'ya göre zor ve silah kullanma.....	58
3.2.9.2. 1982 Anayasasına göre zor ve silah kullanma	60
3.2.9.3. 5271 Sayılı CMK kapsamında	67
3.2.9.4. 5237 sayılı TCK kapsamında	71
3.2.9.5. 2803 Jandarma teşkilatı, görev ve yetkileri kanunu.....	71
3.2.9.6. Diğer kanunlarda zor ve silah kullanma yetkisi.....	72
3.2.10. Uluslararası mevzuatta zor ve silah kullanma.....	79
3.2.10.1. BM Kanun adamları için talimatname	79
3.2.10.2. BM Kanun adamlarının zor ve silah kullanmalarına dair temel prensipler.....	80
3.2.10.3. Avrupa konseyi polis deklarasyonu	81
3.2.10.4. Avrupa polis etiği yönetmeliği.....	81
3.2.10.5. İHAS m.2 yaşam hakkı	81
3.2.10.6. İHAS m.3 işkence yasağı	83
4. ZOR KULLANMA YETKİSİNE İLİŞKİN SINIRIN AŞILMASI SUÇU (TCK M.256).....	85
4.1. Genel Olarak	85
4.2. Fail.....	89
4.3. Zor ve Silah Kullanma Yetkisinden Doğan Sorumluluk	92
4.3.1. Genel olarak	92
4.3.2. Hukuki sorumluluk	93
4.3.3. İdari (disiplin) sorumluluk	94
4.3.4. Cezai sorumluluk	97

4.4. Suçun Unsurları.....	101
4.4.1. Suçla korunması amaçlanan hukuki yarar	101
4.4.2. Mağdur	103
4.4.3. Fiil	104
4.4.4. Hukuka aykırılık unsuru.....	108
4.4.4.1. Kanun hükmünü yerine getirme.....	109
4.4.4.2. Meşru savunma	110
4.4.4.3. Yetkili amirin emrinin ifası.....	111
4.4.5. Suçun özel görünüş şekilleri	117
4.4.5.1. Teşebbüs.....	118
4.4.5.2. İştirak	119
4.4.5.3. İctima.....	120
4.5. Kusurluluğu Etkileyen Haller	121
4.5.1. Genel açıklamalar	121
4.5.2. Zorunluluk (zaruret) durumu	121
4.5.3. Haksız tahrik	122
4.5.4. Hata	124
4.6. Zor ve Silah Kullanma Neticesinde Ölüm Meydana Gelmesi	125
5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	128
KAYNAKÇA	134
ÖZGEÇMİŞ.....	142

KISALTMALAR

AIHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AIHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
ATK	: Adli Tıp Kurumu
BM	: Birleşmiş Milletler
BK	: 6098 Sayılı Borçlar Kanunu
BZY	: Belediye Zabıta Yönetmeliği
CMK	: 5271 Sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu
DKK	: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı
DMK	: 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
ETK	: 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu
GBT	: Genel Bilgi Toplama
GMTGHKHK	: 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
HGM	: Harita Genel Müdürlüğü
İHAM	: İnsan Hakları Mahkemesi
İHAS	: İnsan Hakları Sözleşmesi
İİK	: 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu
İKM	: İnfaz ve Koruma Memuru
JTGYYK	: 2803 Sayılı Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
MDKGYHK	: 4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
OHAL	: Olağanüstü Hal
OK	: 6831 Sayılı Orman Kanunu
PVSK	: 2259 Sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu
SGK	: Sahil Güvenlik Komutanlığı
SGKK	: 2692 Sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCDD	: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TCK	: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TSKİHK	: 211 Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu
TTK	: 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
Vb.	: Ve Benzeri
Vd.	: Ve Diğerleri

KOLLUĞUN ZOR VE SİLAH KULLANMA YETKİSİNE İLİŞKİN SINIRIN AŞILMASI

ÖZET

Kolluk görevlisi; kamu düzenini sağlamak, bozulan düzeni yeniden tahsis etmek ve toplum içerisinde işlenecek herhangi bir suçun önlenmesi için kendisine kanunlarca verilen yetkileri kullanmakla yetkilendirilmiştir. Bu yetkilerden birisi de zor ve silah kullanma yetkisidir. Kolluk görevlilerinin zor ve silah kullanma yetkileri özellikle PVSK'nın 16. ve ek 6. Maddelerinde açık bir şekilde ifade edilmiş ve hangi zorunluluklar altında kullanılacağı vurgulanmıştır. Bu nedenle kolluk görevlileri görevlerini ifa ederken kendilerine kanunlarca verilen yetkileri yine kanunlarda belirtilen hususlara dikkat ederek kullanması gerekmektedir. Kolluk görevlisi zor ve silah kullanma yetkisini maksadı dışında ve gerçekleşen eylemin ölçüsüne dikkat etmeden kullanması halinde ortaya zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçu çıkmaktadır. Bu suç TCK'nın 256. Maddesinde ele alınmış ve kamu görevlisinin görevini yaptığı sırada kişilere karşı görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet uygulaması olarak düzenlenmiştir. Kanunda bahsedilen suçun işlenmesi halinde kolluk görevlisi hakkında kasten yaralama suçuna ilişkin genel hükümler uygulanacağı açık bir şekilde ifade edilmiştir. Kanunda böyle bir hükme yer verilmesinin temelinde ise kamu idaresinin itibarı, idarede disiplinin sağlanabilmesi, halkın kolluk görevlilerine karşı duyduğu inanç ve itimat ile ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle kolluk görevlilerinin kanunlarda belirtilen ve zorunluluk arz eden durumlar karşısında zor kullanırken kademeli, ölçülü ve dikkatli bir şekilde kendilerine verilen yetkileri kullanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: *Kolluk, Zor Kullanma, Yetkinin Sınırının Aşılması, TCK m.256, PVSK.*

EXCEEDING THE LIMIT ON THE AUTHORITY OF LAW ENFORCEMENT TO USE FORCE AND WEAPONS

ABSTRACT

Law enforcement officer; It is authorized to exercise the powers given to it by law to maintain public order, to re-allocate the deteriorated order and to prevent any crime to be committed in the society. One of these powers is the authority to use force and weapons. The powers of law enforcement officers to use force and weapons are specifically defined in Article 16 and Annex 6 of the PYSK. It is clearly stated in its articles and it is emphasized under what obligations it will be used. For this reason, law enforcement officers should use the powers given to them by the laws while performing their duties, paying attention to the issues specified in the laws. If the law enforcement officer uses the authority to use force and weapons outside of its purpose and without paying attention to the extent of the action that has taken place, the crime of exceeding the limit regarding the authority to use force arises. This crime is punishable under Article 256 of the Turkish Penal Code. It is discussed in the article and is regulated as the application of force by a public official against persons outside the scope required by his duty while performing his duty. It is clearly stated that in the event that the crime mentioned in the law is committed, the general provisions regarding the crime of intentional injury will be applied to the law enforcement officer. On the basis of including such a provision in the law, the reputation of the public administration, the ability to ensure discipline in the administration, and the belief and trust of the public towards law enforcement officers are associated. For this reason, law enforcement officers should use the powers given to them gradually, proportionately and carefully when using force in the face of mandatory situations specified in the laws.

Keywords: *Law enforcement, use of force, exceeding the limit of authority, TCK m.256, PYSK.*

1. GİRİŞ

İnsanlar, korunaksız bir şekilde hayatlarını sürdürürken, sosyal bir varlık olmanın gerekliliği olan güvenlik olgusu ortaya çıkmıştır. Bu durum, insanların beslenme, giyinme ve barınma gibi temel gereksinimlerini karşılamak amacıyla doğa ve diğer canlılarla mücadele etmek zorunda kalmalarını beraberinde getirmiştir. Ancak, insanlar bu mücadeleyi tek başlarına değil, daha çok toplum olarak ifade edilen yaşadıkları çevre ile birlikte gerçekleştirmeye başlamışlardır. Aristoteles, insanı doğası gereği siyasal bir varlık olarak değerlendirmiş ve hem cinsleriyle bir arada yaşayan, devlet veya topluluk kuran sosyal bir varlık olarak tanımlamıştır (Salihpaşaoğulları ve Tatar, 2018: 3).

İnsanlar, toplum halinde yaşamanın getirdiği zorunluluklar sebebiyle birbirleriyle ilişki içinde olurlar. Bu ilişkilerin belirli bir düzen içinde ve belirli kurallara göre sürdürülmesi gerekmektedir. Sosyal bir varlık olan insan, başka insanlara itaat etmeyi sağlamak için kurallar icat etmiştir (Gözler, 2018: 21).

Hukuk, insanların birbirlerine değil, kurallara uymak zorunda oldukları hipotezine dayanır. Kural, önceden belirlenen, ilan edilen ve uygulandıktan sonra geriye dönüşü olmayan bir kavramdır. Kurallar, içeriği itibariyle önceden belirlenir ve ilan edildiği için, uygulandıktan sonra geriye dönüşü olmayan değişiklikler getirirler, bu da bireylere hukuki güvenlik sağlar. Kurallara tabi olan insanlar, kuralların ne anlama geldiğini önceden bilirler ve davranışlarını bu kurallara göre şekillendirirler. Bu nedenle, içerikleri ne olursa olsun, kurallar keyfilikten uzaktır. Gerçekten de, hukuk kuralları olmadan toplumların var olması mümkün değildir. Toplum içinde yaşayan insanlar, belirli davranışları yerine getirmelerini sağlayan ve bu davranışların dışına çıktığında belli cezaları öngören objektif hukuk kuralları sayesinde sosyal disiplini sağlarlar. Çünkü belirlenen kurallar, hem bireyleri hem de bu kuralları belirleyip uygulayan kişileri bağlar. Bu ilke, hukuk biliminde Latince olarak “*pateralegemquam ipse fecisti (kendi koyduğun kurala uy)*” özdeyişiyle ifade edilir (Duguit, 1954: 25; Gözler, 2018: 22).

İnsanların gruplar halinde veya toplu şekilde yaşamlarını sürdürmelerinin temelinde güvenlik ihtiyacı yatar. Bu ihtiyacın yanı sıra, karşılıklı güvenin sağlanması ve bireylerin huzur içinde yaşayabilmesi için bir düzenin oluşturulması da gereklidir. Bu düzen, Devlet olarak adlandırılan siyasi organizasyonun varlığını zorunlu kılar. İnsanlar, bu düzen içinde canları, emekleri, servetleri, maddi ve manevi bütünlükleri adil bir şekilde korunmasını istemektedirler. Tüm bunların gerçekleşebilmesi için kuvvet kullanımına ihtiyaç duyulur. Kuvvet kullanımı da, bireyler ve toplum tarafından kabul edilen bir otorite tarafından yerine getirilmelidir. İşte tüm bu ihtiyaçlar, Hâkimiyet unsurunu da içeren Devlet adı verilen siyasi organizasyonun doğuşuna yol açmıştır (Çağlayan, 2019: 32).

Toplum olarak bir arada yaşayan bireylerin ve toplumun refahı, huzuru ve mutluluğu ile bireyin temel hak ve özgürlüklerinin korunması, 1982 Anayasası'nın 5. maddesinde devletin temel amaç ve görevleri arasında belirtilmiştir. Bireylerin can ve mal güvenliğinin sağlanması, huzur içinde yaşamlarını sürdürmelerini amaçlayan faaliyetler, idare hukukunda "kamu düzeni" kavramıyla ifade edilir. Kamu düzeninin korunmasına yönelik faaliyetler "Kolluk Faaliyeti" olarak adlandırılır ve bu faaliyetleri gerçekleştiren birimlere de "Kolluk Teşkilatı" denir (Çağlayan, 2019: 271). Kolluğun kuvvet kullanması hem dünya da hem de Türkiye'de her zaman önemli bir konudur. Ülkemizin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine taraf olması sebebiyle, kolluğun diğer kamu görevlilerinden farklı olarak sahip olduğu zor ve silah kullanma yetkisi, hem uluslararası hem de iç hukukumuzu etkilemektedir. Bireyler için en temel ihtiyaçlardan biri olan güvenlik ihtiyacı ve bu ihtiyacın sonucu olarak yaşam hakkı, devletin güvencesi altındadır. Güvenlik ve yaşam hakkının birlikte sağlanması, devletin temel amaç ve görevlerindedir. Bu hususların hayata geçirilmesinde en önemli araç, hukuk devletinin bir gereği olarak kolluk birimleridir.

Toplumsal yaşamda bireyler arası ilişkileri düzenlemek ve irade çatışmalarını çözerek belirli bir düzene oturtmak, toplumsal hayatı yönetmek ve kuralların bütünlüğü içinde ilerlemesini sağlamak, günümüzde giderek daha da önem kazanmaktadır. Bu nedenle, bu ilişkileri ve toplumsal yaşamı düzenlemek için hemen her devlette çeşitli idari yapılar oluşturulmuştur; kolluk da bu yapılar arasında önde gelen kurumlardan biridir. İdarenin temel teşkilatlarından biri olan kolluk, kamu düzenini ve güvenliğini sağlamak, bireylerin ve toplumun refahı, huzuru ve mutluluğunu korumak, temel hak ve özgürlükleri güvence altına almak ve yasaların

uygulanmasını temin etmek amacıyla, yine yasalardan aldığı görev ve yetkiyle hizmet verir. Bu nedenle, hem bireylerin temel hak ve özgürlüklerini hem de toplumsal yaşamın sürdürülebilirliğini gözetmek için, toplumsal fayda ile bireysel fayda arasındaki hassas dengeyi korumak zorundadır. Kolluk, yasalardan aldığı yetkiye dayanarak huzur ve güvenliği sağlamak için zor kullanmaya ve son çare olarak silah kullanmaya başvurabilir. Ancak, kolluğun bu yetkisini kötüye kullanması durumunda, bireylerin temel haklarına ve bedensel bütünlüklerine zarar vermesi veya görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanması halinde, cezai yaptırımlarla karşılaşması kaçınılmaz olacaktır.

Toplumunu korumak, güvenlik güçlerinin sorumluluğundadır. Bu nedenle, güvenlik güçlerinin hem kendi güvenliklerini hem de toplumun güvenliğini sağlamak amacıyla görevlerini yerine getirirken yasalara uygun davranmaları gerekmektedir. Aksi halde, demokrasiye zarar verebilecekleri gibi, kendilerine olan güveni de zedelerler. Bu tür bir durumla karşılaşmamak için, güvenlik güçlerinin yasalara uygun davranması son derece önemlidir (Dönmezer ve Yenisey, 1998: 27).

Kolluğun zor kullanma yetkisi, toplumda düzeni sağlamak, suçları önlemek ve kamu güvenliğini korumak gibi önemli görevlerini yerine getirirken gerektiğinde gücünü kullanabilme yeteneğini ifade eder. Bu yetki, kolluğun yasaları uygularken kendini ve diğerleri güvende tutma, suç işleyenleri etkisiz hale getirme ve kamu düzenini koruma açısından büyük bir öneme sahiptir. Öncelikle, zor kullanma yetkisi, kolluğun suç işleyenleri durdurma ve adaleti sağlama görevini yerine getirebilmesi için kritik bir araçtır. Zor kullanma yetkisi, kolluğun suç işleyenleri engelleyebilmesine, gözaltına alabilmesine ve toplumun genel güvenliğini koruyabilmesine olanak tanır. Ayrıca, zor kullanma yetkisi, kolluğun kendisini ve diğer vatandaşları savunma yeteneğini güçlendirir. Kolluk güçleri, çatışma durumlarında kendilerini koruyabilme ve toplumun güvenliğini sağlama görevlerini daha etkili bir şekilde yerine getirebilirler. Ancak, zor kullanma yetkisi beraberinde ciddi sorumluluklar getirir. Kolluk güçleri, bu yetkiyi kullanırken orantılılık, ölçülülük ve insan haklarına saygı gibi prensiplere bağlı kalmak zorundadırlar. Aksi takdirde, haksız zor kullanımı toplumsal huzursuzluğa ve güven kaybına neden olabilir. Sonuç olarak, kolluğun zor kullanma yetkisi, kamu düzeninin korunması ve suçla mücadelenin etkin bir şekilde yürütülmesi açısından büyük öneme sahiptir.

Ancak, bu yetkinin kullanımı titizlikle denetlenmeli ve insan haklarına saygı çerçevesinde gerçekleştirilmelidir.

Kolluk görevlileri kendilerine verilen zor kullanma yetkisini kullanırken dikkat etmesi gereken bir dizi önemli husus bulunmaktadır. Öncelikle, zor kullanma yetkisi yalnızca son çare olarak kullanılmalı ve orantılılık ilkesine bağlı kalınmalıdır. Yani, kolluk, müdahale etmek için gereken gücü en az zararla ve minimum düzeyde kullanmalıdır. Ayrıca, zor kullanma yetkisi, meşru amaçlar doğrultusunda kullanılmalıdır; yani, kolluk yasaları uygularken, kamu düzenini sağlamak veya suçları önlemek gibi yasal görevlerini yerine getirmelidir. Kolluğun zor kullanma yetkisini kullanırken insan haklarına ve kişisel özgürlüklere saygı göstermeleri çok önemlidir. Bu çerçevede, herhangi bir müdahalede, hedef alınan kişinin yaşamı ve fiziksel bütünlüğüne zarar verilmemelidir. Ayrıca, zor kullanma yetkisi kullanılırken tarafsızlık ve adalet ilkelerine bağlı kalınmalı, herhangi bir ayrımcılık yapılmamalıdır. Son olarak, kolluğun zor kullanma durumlarında raporlama ve hesap verebilirlik süreçlerine önem vermeleri ve olayı detaylı bir şekilde belgelemeleri gerekmektedir. Böylece, kolluk müdahalelerinin şeffaflığı ve yasalara uygunluğu sağlanabilir, güvenilirlikleri artırılabilir ve halk ile güçlü bir ilişki kurulabilir.

Kolluk görevlilerinin zor kullanma yetkisi, toplumda düzenin sağlanması ve kamu güvenliğinin korunması gibi önemli görevlerini yerine getirirken kullanılan kritik bir araçtır. Ancak, bu yetkinin yanlış kullanılması veya sınırının aşılması ciddi sonuçlara yol açabilir. Kolluk görevlilerinin zor kullanma yetkisini sınırını aşmaları, hem bireylerin temel haklarını ihlal edebilir hem de toplumda güven kaybına neden olabilir. Öncelikle, kolluk görevlilerinin zor kullanma yetkisinin sınırını aşmaları, haksız güç kullanımına ve insan hakları ihlallerine yol açabilir. Zor kullanma yetkisinin orantısız veya gereksiz şekilde kullanılması, masum insanların zarar görmesine veya haksız şekilde cezalandırılmasına neden olabilir. Bu durum, güvenlik güçlerine olan güveni sarsar ve toplumda huzursuzluğa yol açabilir. Ayrıca, kolluk görevlilerinin zor kullanma yetkisini sınırını aşmaları, hukukun üstünlüğü ilkesine zarar verebilir. Kolluk güçleri, yasaları uygularken, insan haklarına saygı göstermek ve adil bir şekilde davranmak zorundadır. Ancak, zor kullanma yetkisinin kötüye kullanılması veya haksız şekilde kullanılması, adalet duygusunu zedeler ve hukukun üstünlüğü ilkesine olan inancı sarsar. Son olarak, kolluk görevlilerinin zor kullanma yetkisini sınırını aşmaları, toplum ile kolluk arasındaki güvenilir ilişkiyi bozabilir.

Kolluğun güvenilirliği, toplumun huzur ve güvenliği için son derece önemlidir. Ancak, kolluk güçlerinin yetkilerini kötüye kullanması veya haksız güç kullanımı, toplumda kolluğa olan güveni azaltabilir ve kolluk ile halk arasındaki ilişkileri zayıflatabilir. Tüm bu nedenlerden dolayı, kolluk görevlilerinin zor kullanma yetkisini sınırını aşmamaları son derece önemlidir. Kolluk teşkilatları, görevlilerini eğitmeli, denetlemeli ve zor kullanma yetkisinin doğru ve meşru şekilde kullanılmasını sağlamak için gerekli önlemleri almalıdır. Ayrıca, herhangi bir güç kötüye kullanımı veya insan hakları ihlali durumunda gerekli yasal işlem ve soruşturmaların yapılması gerekmektedir. Bu şekilde, kolluğun toplumun güvenliğini kazanabilir ve adaletin sağlanmasına katkıda bulunabilirler.

Kolluk görevlileri bazı durumlarda kendilerine verilen zor kullanma yetkisine ilişkin sınırı aşabilmektedir. Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suç, kolluk kuvvetlerinin yasalara uygun olmayan veya gereksiz şekilde güç kullanması durumunda ortaya çıkar. Bu suç, kolluk görevlilerinin zor kullanma yetkisini hukuka aykırı bir şekilde kullanmalarıyla ilgili olabilir ve çeşitli sonuçlara yol açabilir. Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suç, genellikle hukuki düzenlemelerle belirlenmiştir ve hukuk sistemine göre cezalandırılabilir. Bu suçun cezası, yerel yasalara ve olayın ciddiyetine bağlı olarak değişebilir. Örneğin, haksız zor kullanımı durumunda kolluk görevlisi hakkında disiplin cezaları, para cezaları veya hapis cezaları verilebilir. Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suç, toplumda ciddi sonuçlara yol açabilir. Öncelikle, bu tür suçlar, güvenlik güçlerinin toplumdaki güvenilirliğini zedeler ve kamuoyunda huzursuzluk yaratabilir. Ayrıca, insan hakları ihlallerine yol açabilir ve toplumda güven kaybına neden olabilir. Bu nedenlerle, zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suç ciddiye alınmalı ve gerekli yasal önlemler alınmalıdır.

Yukarıda yer alan bilgilerden hareketle, huzur ve güvenliği sağlamakla görevli kolluk görevlilerinin, toplumsal düzeni korumak amacıyla somut olayın özelliklerine göre başvurdukları zor kullanma durumunda sınırı aştıkları takdirde Türk Ceza Kanunu'nun 256. maddesinde düzenlenen "Zor Kullanma Yetkisine İlişkin Sınırın Aşılması" suç ile 2259 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nda yer alan güvenlik güçlerinin zor ve silah kullanma yetkisi incelenecektir. Aynı zamanda, Türk mevzuatında bu konuda yer alan diğer kanun ve yönetmelikler de

incelenerek, kolluğun zor ve silah kullanma yetkisinin hangi durumlarda uygulanacağı ve bu yetkinin hangi durumlarda sınırları aşabileceği ele alınacaktır.

Çalışmada sırasıyla kolluk birimlerine, kolluk görevlilerinin zor ve silah kullanma yetkisine ilişkin bilgilere, kolluğun zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçuna ve sonuçlarına ilişkin hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise çalışmanın değerlendirilmesi yapılarak hukuk devletinde olması gereken düzenlemelerin yasalaşp doğru olarak uygulanmasına yönelik yapılması gerekenleri kapsayan görüş ve kanaatlerimiz ifade edilmeye çalışılmıştır.

2. KOLLUK BİRİMLERİ

2.2. Kolluk Birimleri

2.2.1. Kolluk İfadesi

Günümüze kadar birçok doktrinsel tanımı yapılan 'Kolluk' terimi, etimolojik olarak 'kollamak' anlamına gelmektedir. 'Zabıta' ifadesi ile aynı kökten gelen 'Kolluk', asayiş, emniyet ve güvenliği sağlayarak toplumsal düzeni tesis eden (polis, jandarma vb.) birimlere verilen genel bir isimdir (Şafak, 1991: 98; Şafak, 2002: 276; TDK, 2023). Kolluk, kamusal düzeni tesis etmeye özgü idare tarafından yerine getirilen kamu hizmeti faaliyetidir (Gözler ve Kaplan, 2019: 524).

Devlet, insanların toplumsal yaşantılarını ve birbirleriyle olan ilişkilerini düzenlemeye yönelik çabaların bir sonucudur. Hem kamu düzenini sağlamak hem de bireyleri olası tehlikelere karşı korumak için güvenlik ve asayişi sağlamak zorundadır. İnsanların huzur içinde bir arada yaşayabilmeleri, toplumun düzen ve iç güvenliğinin sağlanmasıyla mümkündür. Bu düzen ve güvenliğin sağlanması, toplumsal bir ihtiyaçtır.

Modern devletler açısından iç güvenlik, kamu düzeninin ve güvenliğin sağlanmasını amaçlayan temel kamu hizmeti faaliyetlerindedir. Kamu güvenliği, "önleyici" ve "yakalayıcı" şeklinde iki aşamada kendini gösterir (Ak, 2019: 42). İç güvenlik, sivil katılıma ve denetime açık, şeffaf ve hesap verebilirlik ilkelerine sahip bir hizmet sektörüdür (Cerrah, 2008: 73). Devletlerin iç güvenlik hizmetlerinden genel olarak içişleri bakanlıklarına bağlı genel kolluk birimleri sorumludur.

Kolluk kuvvetleri, devletin gücünü temsil eder. İngilizcede "Law Enforcement" olarak adlandırılan kolluk, insanların can ve mallarını yasadışı faaliyetlerden korumak amacıyla devlet tarafından yürütülen faaliyetlerdir ve konulmuş kuralların uygulandığından emin olmak için oluşturulmuş denetim ve yaptırım gücüne sahip birimlerdir (Şener, 2019: 27).

Kolluğun oldukça geniş bir kapsama sahip olması, kavrama yönelik yapılan tanımların çeşitlenmesine neden olmuştur. Kolluğun literatürde tek bir tanımı

bulunmamakla birlikte, ilgili literatürde kollukla alakalı birbirine benzer birçok tanım bulunmaktadır. Kolluk, kamu düzeninin sağlanması ve korunması amacıyla belirli yetkilerle donatılmış bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Bu görevi yerine getiren ve kamu düzenini korumak ve tahsis etmekle görevli kişiler de kolluk olarak adlandırılmaktadır (Bucaktepe, 2008: 24). Özay (2004: 721), kolluğu; idarenin kamu düzeninin bozulmasını önlemek ve bozulan düzeni yeniden sağlamaya yönelik faaliyetlerini ve bu faaliyetleri sürdürmek için kullandığı teşkilat ve personelleri ifade eder. Doktrindeki başka bir çalışmada kolluk, kamu düzeninin sağlanması ve bozulan mevcut düzenin yeniden tesis edilmesi için yürütülen faaliyetler şeklinde tanımlanmıştır (Acar, 2018: 668). Yine bir başka tanımda ise, "toplumun huzurunu, düzenini ve güvenliğini sağlamak ve muhafaza etmek amacıyla, idare tarafından yürütülen ve birtakım müeyyidelerle uygulanması sağlanan genel ve özel hizmetlerin tümü" ifadesiyle açıklanmaktadır (Dinçer, 2009: 38).

Kolluk kavramı, iki farklı bakış açısından tanımlanabilir. Toplum merkezli bakış açısına göre, kolluk faaliyetleri, idarenin kamu düzenini korumak ve toplumun huzurunu ve güvenliğini sağlamak için yürütülen faaliyetlerdir. Birey merkezli yaklaşıma göre ise kolluk, kamu düzeninin sağlanması için bireysel özgürlüklere müdahale edilmesi ve birey davranışlarının kısıtlanması anlamına gelir (Arslan, 2018: 179-180). En genel tanımıyla, kolluk; ülke sınırları içinde kamu yararını ve kamu düzenini sağlamak, korumak veya bozulan düzeni yeniden tesis etmek amacıyla, kamu gücünü kullanarak suçu önlemek ve ortaya çıkarmak, halkı her türlü tehlikeden korumak için yürütülen faaliyetleri ve ayrıca bu faaliyetleri yürüten, kendilerine verilen yetkileri kullanarak gerektiğinde bireylerin özgürlüklerine müdahale edebilen silahlı/silahsız görevlileri ifade eder (Odyakmaz, Kaymak ve Ercan, 2015: 145).

Kolluk, kamu düzeninin temel prensipleri olan emniyet, huzur ve sağlığın sağlanmasını, idareye mevzuat hükümlerince verilen zor kullanma yetkisiyle yerine getirir. Dolayısıyla, devlet yani idare, kolluk faaliyeti aracılığıyla kişilerin toplumda sergiledikleri tavır ve eylemleri denetleyerek kamu düzenini sağlar (Sokullu Akıncı, 1990: 20). İdare hukuku bağlamında kolluk kavramı ifade edilirken, kolluk faaliyetlerinin amacının kamu düzenini sağlamak olduğu ve bu amacı yerine getirirken mevzuat tarafından kendilerine tanınan zor ve gerektiğinde silah kullanma yetkisine sahip oldukları ifade edilir. Kolluk, bu yetkisini hem kamu düzenini

kurarak sürdürmede hem de kamu düzeni bozulduktan sonra kullanılabilir (Yenisey, 1993: 75).

Kolluk, hem ceza hukuku hem de ceza muhakemesi hukuku açısından bir suçun soruşturma veya kovuşturma evresinde Cumhuriyet Savcısının emrinde vazifeli teşkilatı ifade eder (Gençtürk, 2021: 20). Ancak kolluk kavramı sadece bir teşkilatı değil, aynı zamanda kolluk faaliyetlerini yerine getiren personeli de ifade etmektedir. Bu nedenle, kolluk birimleri kolluk teşkilatı olarak adlandırılırken, bu birimlerin personeli de kolluk personeli olarak nitelendirilir (Kelep Pekmez, 2015: 3).

Devlet idaresi kapsamında iç güvenlik hizmetlerini sağlayan birime kolluk denir. Kolluğun kollama görevi bulunmaktadır ve bu görev suç öncesi ve suç sonrası olarak ikiye ayrılır. Bu açıdan kolluğun görev alanı, koruma, önleme ve yardım faaliyetleri olarak sınıflandırılabilir. Kamu düzenini tesis etme faaliyetleri kapsamında, kamu düzeni ve güvenliği açısından tehlike yaratan bir durum meydana geldiğinde, kolluk görevlileri durumu önceden huzur ortamını yeniden tesis etmek amacıyla üzerine düşen görevi yerine getirmek durumundadır. Ancak bu görevlerini yerine getirirken, kolluk mevzuatla belirlenmiş kurallara bağlıdır. Kolluk gerekli tedbirleri alırken, bireylerin ulusal ve uluslararası mevzuat hükümlerince güvence altına alınan yaşam, beden bütünlüğü, hürriyet vb. temel hak ve özgürlüklerini, mevzuat hükümlerince belirlenen durumlarda sınırlayabilir (Yenisey ve Nuhuğlu, 2022: 172-173).

Vatandaşların huzur, emniyet ve sağlık içerisinde, kamu düzeninin tesis edildiği bir ortamda yaşamlarını devam ettirmeleri bakımından toplumsal düzeni kollayan, suç işlenmesini önleyen, suç işlendikten sonra failleri tespit edip yakalayarak adalet önüne çıkaran kolluk personeli, kendilerine mevzuat ile tanınan sınırlar çerçevesinde zor ve silah kullanma yetkisi ile donatılmıştır. Kolluk, bu yetkiyle asayiş tesis edip ülkede güven ve huzur ortamını sağlayarak idari kolluk görevini yerine getirirken, aynı zamanda mevzuata aykırı hareket edenlere karşı yine kendilerine mevzuatın çizdiği sınırlar içerisinde işlem tesis ederek kamu düzeninin tekrar sağlanmasına yönelik adli kolluk görevini de yerine getirir.

2.2.2. Kolluk tarihçesi

Amerikalı psikolog Maslow'un 1943 yılında yayınladığı çalışmasında savunduğu "İhtiyaçlar Hiyerarşisi Teorisi" ile insan psikolojisinin belirli kategorideki ihtiyaçlarını karşılamaları ve kendi içlerinde bir hiyerarşi oluşturarak daha üst ihtiyaçları gidermeye çalışmaları açıklanmıştır. Bu hiyerarşide bireyler, öncelikle fizyolojik ihtiyaçlarını karşılama çabası gösterirler ve gerekli tatmini sağladıktan sonra güvenlik gereksinimine yönelirler (Kula ve Çakar, 2015: 197). İnsanoğlunun birlikte yaşamıyla ortaya çıkan en temel sorunlardan biri olan güven ortamının sağlanması, hâkimiyet gücünü elinde bulunduran devletin temel meselesidir.

Devleti meydana getiren unsurlardan biri olan ve millet olarak ifade edilen insan topluluğunun bir araya gelmesiyle, hem dış tehditlere karşı devletin sınırlarını koruyacak hem de iç asayişini sağlayacak birimlerin oluşturulması elzemdir (Çolak, 1998: 85).

Bizans ve Mısır imparatorluklarında toplumsal güven ve huzur ortamının sağlanması, kralın askerleri tarafından yürütülen kolluk faaliyetleri ile gerçekleştirilmekteydi. İslamiyet öncesi Türk kavimlerinde ise güvenliğin sağlanması, ulusal güvenlik fikri doğrultusunda ele alınmış ve yerine getirilmiştir. "Başbuğ" olarak adlandırılan liderler, toplumsal huzur ve güvenlik ortamının tesis edilmesi, suç işlenmesinin önlenmesi ve suç işlendikten sonra failerin yakalanmasında aktif rol almıştır (Palas, 2014: 6). Kü(ö)l Tigin kitabelerinde ise Han ve Hakanların emriyle güvenliği sağlamakla görevli olanlar "Yarg(k)an" olarak ifade edilmiştir. Köl Tigin kitabesinde, İnançu Apa Yargan Tarkan unvanının Bilge Kağan tarafından Köl Tigin'e verildiğinden bahsedilmektedir (Erkoç, 2006: 223). Ayrıca Türk devletlerinde "Yarkan" terimi, polis anlamında da kullanılmıştır (Yaşar, 2006: 3). Moğollarda askeri valilere verilen "Daruga" unvanı, Timurlar, Karakoyunlular ve Akkoyunlularda bir şehrin veya idari yönetim yerinin inzibat ve idari işlerinden sorumlu yüksek memur anlamında kullanılırken Orta Asya ve Azerbaycan'da gece bekçisi, Altınordu Devleti'nde ise polis anlamında kullanılmıştır. İslamiyet'in kabulü ile başlayan dönemde, öncelikle "Ases" adı verilen gece bekçisi görevini ifa edenler, daha sonra Emeviler döneminde, kanunları uygulayan, emniyet ve asayişini sağlamakla görevli birime "Şurta" (polis) denilmekteyken, "Berid" teşkilatı daha çok istihbarat alanında görevli birim olarak adlandırılmıştır (Çelikkol, 2011: 322).

Orhun kitabelerinde bahsedilen ve eski Türklerde güvenliği sağlayan zabıtalarmın amiri konumunda bulunanlar ile Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk dönemlerinde asayiş ve askeri görevlerden sorumlu olanlar "Subaşı" olarak adlandırılmıştır. İslamiyet öncesi ve sonrasında kurulan devletlerde kolluk hizmetleri, askeri hizmetleri yerine getiren ordu mensupları tarafından yürütülmüştür. Osmanlı İmparatorluğu'nda kolluk hizmetleri, dönemin özelliklerine göre şekillenmiştir. Osmanlı'nın ilk dönemlerinde, kolluk hizmetleri, Osmanlı öncesi devlet teşkilatlarında olduğu gibi asker kökenli Vezir-i Azam'a bağlı Subaşılar tarafından yerine getirilirken, İstanbul'un fethiyle birlikte ve imparatorluk dönemine geçişte günümüz anlamında polis teşkilatı kurulana kadar kolluk görevlileri ve birimleri, görev alanlarına ve hizmetlerine göre farklı isimlerle ifade edilirdi. Bu isimler arasında Sadrazam, Kethüda, Yeniçeri Ağası, Cebeciler, Kaptanpaşa, Topçular, Bostancılar, Kadı, Çavuşbaşı, Muhrizağa, Asesler, Esnaf Paspanları, Böcekbaşı, Yasakçılar, Kır Serdarları, Tomruk Ağası, İhtisap Ağası, Derbentçi gibi farklı unvanlar bulunmaktaydı (Akkaya, 2013: 61-62). Fetihlerle birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırlarının genişlemesi ve idari yapılanma olarak devletin eyalet ve sancaklara ayrılmasıyla, buralardaki kolluk vazifeleri, eyaletlerden sorumlu olan Beylerbeyi, sancaklarda Sancak Beyi tarafından emirlerinde bulunan tımarlı sipahiler tarafından yerine getirilirken, küçük yerleşim birimi olan kasaba ve köylerde ise Subaşılar tarafından yerine getirilmekteydi (Yaşar, 2006: 5). Başkent İstanbul'da nüfus ve suç oranının artmasıyla birlikte şehir farklı güvenlik bölgelerine ayrılarak, Padişahın yaşadığı ve hükümet işlerinin yürütüldüğü saray ve çevresi Yeniçeri Ağasının, Kasımpaşa ve Galata ile deniz çevresinin asayiş ve emniyeti Kaptanpaşa'nın, Tophane ve Beyoğlu civarı Topçuların, Ayasofya, Hocapaşa ve Ahırkapı civarı kapıkullarından olan Cebecilerin, Halep ve çevresi Çöl Beylerinin sorumluluğuna verilmiş, Yeniçeri Ocağı'ndan ayrılan tecrübeli askerlerden oluşan karakullukhanede görevli karakullukçular Başkarakullukçunun emrinde suç önleme faaliyeti kapsamında gece ve gündüz görev ifa ederek buldukları bölgelerin emniyet ve asayişinden sorumlu olmuşlardır (Dündar, 1993: 217).

Osmanlı Devletinin gerileme dönemine girmesi ve yeniçeri ocağının başıbozuk davranması nedeniyle bozulan askeri sistemin yeniden düzenlenmesi ile asayiş ortamının tesis edilmesi amacıyla II. Mahmut döneminde (1826) Vakay-ı Hayriye olarak adlandırılan yeniçeri ocağının kaldırılması sonrasında Asakir-i

Mansure-i Muhammediye (Muntazama-i Hassa) adıyla yeni tarzda kurulan ordu döneminde de kolluk hizmetleri, merkezde yeni kurulan ordunun komutanı olan Seraskerler ve İhtisap Ağalığı Nizamnamesi kurulan İhtisap Nezareti tarafından, eyaletlerde ise tımarlı sipahiler tarafından yerine getirilmeye devam edildiğinden bu farklılığı kaldırarak uygulamada ve teşkilatlanmada yeknesaklığın sağlanması amacıyla kaynak metin olarak “1 Temmuz 1800 tarihli Paris Emniyet Müdürünün Görevlerini Düzenleyen Kararname” esas alınarak 10 Nisan 1845 (12 Rebi-ül-Evvel 1261) tarihinde İstanbul’da “Polis” teşkilatı kurulmuş vazifeleri ise aynı tarihli Polis Nizamnamesinin 1. maddesinde “*ülkenin iç güvenlik ve asayişine ilişkin yasaları ve gerekli nizamları çıkarmak ve bunların uygulanmalarını gözlemek*” şeklinde belirlenmiştir (Dündar, 1993: 219).

Her ne kadar kolluk hizmetlerinin tek elden yürütülmesi amaçlansa da uygulamada İstanbul’da, kolluk hizmetleri Yeniçeri Ağası yerine geçen Serasker, İhtisap Ağası ve yeni kurulan Polis teşkilatı tarafından yerine getirilirken taşrada ise tımarlı sipahiler ve Asakir-i Mansure Alayları tarafından yerine getirildiğinden 15 Şubat 1846’da yayımlanan bir genelge ile hizmetlerin Zaptiye Müşirliği tarafından yerine getirilmesi kararlaştırılmış ayrıca Polis Teşkilatının görev ve yetkilerini düzenlemek amacıyla 1896’da yürürlüğe giren “*Asayiş Vazifesiyle Mükellef Olanların Nizamiye ve Jandarma Askeri Şahanesiyle Polis Memurlarının Sureti Hareketine Dair Talimat*” başlıklı 16 madde’den ibaret olan talimatta (yönerge), polisin adli, idari görevleri ve jandarma ile arasındaki ilişkiler düzenlenmiştir. Bu farklılığı gidermek adına Zaptiye Müşirliği kaldırılarak yerine günümüzdeki EGM’nin görev ve yetkilerini bünyesinde barındıran Zaptiye Nezareti 1879 yılında kurularak, 19 Nisan 1907’de yayımlanan ve 167 maddeden teşkil Polis Nizamnamesi ile Polis Teşkilatının ilk defa adli, idari ve siyasi görev ve yetkileri ayrıntılı olarak belirlendikten sonra, II. Meşrutiyetin ilanını takiben 22 Temmuz 1909 yılında çıkarılan “*İstanbul Vilayeti ve Emniyeti Umumiye Müdüriyeti Teşkilatına Dair Kanun*” ile Zaptiye Nezareti kaldırılarak Dâhiliye Nezaretine bağlı olarak “Emniyeti Umumiye Müdürlüğü” ve “İstanbul Polis Müdüriyeti” kurularak kolluk hizmetlerini 1907 tarihli Nizamname hükümlerine göre yerine getirmiştir. 9 Aralık 1913 tarihinde yayımlanan “*Dâhiliye Nezareti Teşkilat Nizamnamesi*” ile Emniyeti Umumiye Müdüriyetinin görevi “*Memleketin, Emniyet ve İnzibatına taalluk eden her türlü umum ve muamelatı takip ve o baktaki muhaberati idare ve polis teşkilat ve polis*

mekteplerini idare etmek” olarak ifade edilmiştir. Ancak başkent İstanbul’da Emniyet Umumiye (Genel) Müdürlüğü ile İstanbul Valiliği arasında yaşanan sorun nedeniyle, 1911 yılında çıkarılan bir kanun ile, daha önceden 1909 yılında çıkarılan kanun ile kurulan Emniyeti Umumiye (Genel) Müdürlüğüne bağlı olan “İstanbul Polis Müdüriyeti” doğrudan Dahiliye Nezaretine bağlı “İstanbul Polis Müdüriyeti Umumiyesi” adıyla 24 Şubat 1923 yılında kadar lağvedilip yerine İstanbul Polis Müdüriyeti kurulmasına kadar şehrin asayiş ve güvenlik hizmetlerini yerine getirilirken Ankara’da TBMM hükümeti kurulana kadar kolluk hizmetleri, Emniyeti Umumiye (Genel) Müdürlüğü, Umum Jandarma Komutanlığı ve İstanbul Polis Müdüriyeti Umumiyesi tarafından yerine getirilmiştir (Dündar, 1993: 227; Kuyaksil, 2000: 8; Yılmaz, 2008: 18-19).

1913 tarihli Polis Nizamnamesiyle birlikte polislik mesleğine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Bu düzenlemeler;

- Polis teşkilatının yapılanması,
- Görev ve yetkileri,
- Personel dereceleri, sınıflar,
- Mesleğe girme, yükselme ve diğer özlük hakları,
- Soruşturma, istifa, cezalandırma gibi idari iş ve işlemler,
- Polisin giymesi gereken kıyafet ve davranış biçimleri,

Mondros Ateşkes Antlaşmasından sonra Millî Mücadelenin başlaması birtakım değişikliklerin yaşanmasına neden olmuştur. Merkezi İstanbul’da bulunan Polis Müdüriyet Umumiyesi, Ankara’ya taşınmıştır. Sivas kongresiyle birlikte Kurtuluş Savaş döneminde kolluk görevlilerine ilişkin olarak “jandarma ve polislik mesleğinde Türklerin kullanılması” ibaresine yer verilmiştir. I. TBMM’nin açılmasıyla birlikte 24 Haziran 1920’de Milli Polis Teşkilatı kurulmuş ve kolluk hizmetleri bu birim tarafından yerine getirilmeye başlamıştır (Dündar, 1993: 227; Yılmaz, 2008: 18-19; Palas, 2014: 11).

Cumhuriyetin ilan edilmesi ve bu dönemde yaşanan gelişmeler polis teşkilatı açısından oldukça önemli bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü yeni bir

Türk devletinin kurulması hem iç hem de dışarıda birçok tehdidin yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Bu nedenle 1913 yılında yürürlüğe giren Polis Nizamnamesi bu konuda yetersiz kalmış ve üzerinde bazı düzenlemeler yapılmasına karar verilmiştir. Bu noktada yapılan düzenlemelerle polis teşkilatının çağın gerekliliklerine ve profesyonelleşmesi hedeflenmiştir. 30 Haziran 1932 yılında çıkartılan Polis Teşkilatı Kanunuyla birlikte polislerin yetkileri, özlük hakları, eğitimleri, görev süreçleri yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemelere ek olarak illerin güvenlik gereksinimleri nüfusun durumuna göre yeniden düzenlenmiştir. Bu kanunla birlikte kolluk üniformalı ve sivil olarak ikiye ayrılmıştır. Ayrıca Polis Teşkilatı Kanunu ile kadınlarında bu mesleği yapmalarının önü açılmıştır (Alyot, 1947: 615; <https://egm.gov.tr/tarihce>, 2023).

1934 yılında çıkartılan 2559 sayılı PVSK ile birlikte geçmişten gelen mevcut kanunlar bir araya getirilmiş ve yaşanabilecek karmaşıklıklar engellenmiştir. Bu kanunla birlikte polislerin görevlerini icra ederken yaptıkları görevden kaynaklı ortaya çıkabilecek sorunlara karşı korunması hedeflenmiştir. 2559 sayılı PVSK ile polislerin görev ve yetkileri günümüzdeki uygulamaların hukuki dayanağı haline gelmiştir.

Her ne kadar PVSK polis teşkilatı açısından birçok eksikliği gidermiş olsa da o dönem içerisindeki ihtiyaçları giderme noktasında yetersiz kalmış ve çağın gerekliliklerine tam manada uyum sağlayamamıştır. Bu nedenle 1937 yılında bu kanundan daha kapsamlı ve dönemin koşullarına uygun olarak 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla birlikte polis teşkilatı merkezi ve taşra teşkilatı olarak ikiye ayrılmıştır. Günümüzdeki teşkilat yapısının temelleri bu kanunla atılmıştır. Bu kanunla kapsamında kendisinden önce çıkartılan bütün unsurlar yeniden düzenlenmiş ve geniş kapsamlı olacak şekilde düzenlenmiştir. İlgili kanunla birlikte zabıta umumi ve hususi zabıta olarak ikiye ayrılmıştır. Umumi zabıta olarak polis ve jandarma kuvvetleri memleketin genel asayişinden sorumlu tutulmuştur (Alyot, 1947: 615; <https://egm.gov.tr>, 2023).

2.2.3. Kolluk çeşitleri

2.2.3.1. Adli kolluk

Adli kolluk genel olarak adli merciler tarafından kendilerine verilen emir ve direktifler doğrultusunda, herhangi bir suç gerçekleşikten sonra faileri bulmak ve

onları cezalandırmak için faaliyette bulunan görevlileri ifade etmektedir (Özay, 2013: 950). Bu tanımdan hareketle adli kolluk, bastırıcı kolluk olarak adlandırılabilceği gibi, görevi suç işlendikten sonra ortaya çıkmaktadır.

Adli kolluğun temel amacı, suçluların yakalanarak cezalandırılmasını sağlamaktır. Bu nedenle, adli kolluk faaliyetleri, ceza hukuku mevzuatlarına uygun olarak yürütülmelidir. Türkiye'de özel bir adli kolluk teşkilatı bulunmamaktadır; bunun yerine kolluk birimi kendi içinde farklı görevlere ayrılmıştır.

Adli kolluğu idari kolluktan ayıran birçok özellik bulunmaktadır. Adli kolluğun en belirgin özelliği, adli makamlar ve adli mevzuatlar doğrultusunda görev yapmasıdır. Bu bağlamda, adli kolluk görevlileri genel hükümler çerçevesinde adli soruşturmaları doğrudan yürütebilirler. Başka bir deyişle, ilgili soruşturmalar, mülki amirlerin izni alınmadan veya 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun (MDKGYHK) uyarınca ön inceleme yapılmaksızın Cumhuriyet Savcısı tarafından yürütülebilir. Yargıtay 12. Ceza Dairesi E. 2020/2521, K. 2021/1232 S. 08.02.2021 tarihli kararında *“katılan sanığın eyleminin 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 256. maddesi yollamasıyla, aynı Kanunun 86/2 maddesi kapsamında kalıp, 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 245. maddesinde düzenlenen suça karşılık geldiği, 4483 sayılı Kanunun 2/5. maddesinde ise, 765 sayılı Kanunun 243 ve 245. maddeleri kapsamında açılacak soruşturma ve kovuşturmalarda anılan Kanun hükümlerinin uygulanmayacağına öngörüldüğü, 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun 3/1. maddesinde de “Mevzuatta, yürürlükten kaldırılan Türk Ceza Kanununa yapılan yollamalar, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda bu hükümlerin karşılığını oluşturan maddelere yapılmış sayılır” hükmününün yer aldığı cihetle, katılan sanığa isnat edilen suçun 4483 sayılı Kanuna tâbi olmadığı, genel hükümler uyarınca soruşturma yapılması gerektiği...”* şeklinde belirtilerek soruşturmanın genel hükümlere göre yapılması gerektiği vurgulanmaktadır.

CMK'nın 164. maddesi, adli kolluk makamı ve görevleri hakkında detaylı bilgiler içermektedir. Bu maddeye göre, adli kolluk; 3201 sayılı ETK'nın 8, 9 ve 12. maddeleri, 2803 sayılı JTGYK'nın 7. maddesi, 485 sayılı GMTGHKHK'nın 8. maddesi ve 2692 sayılı SGKK'nın 4. maddesinde belirtilen soruşturma işlemlerini yerine getirmekle görevli olan güvenlik görevlilerini ifade etmektedir. Ayrıca CMK'nın 162/2. maddesi gereğince, soruşturma işlemleri cumhuriyet savcısının emri

ve talimatları doğrultusunda adli kolluğa yaptırılmaktadır. CMK'nın 164. maddesinde suçla karşılaşılması halinde kolluk amiri ve kolluğun temel görevlerine ilişkin bilgiler er almaktadır. Bu görevler yerine getirilirken kolluk görevlileri cumhuriyet savcılarında emir almalarına gerek yoktur. Bu aşamada kolluğun görevi suçları bulmak ve gerçekleşen olayı hızlı bir şekilde gerekli tedbirleri almaktır. Aynı zamanda CMK'nın 165. Maddesine istinaden Cumhuriyet savcısı talepte bulunması durumunda diğer kolluk birimlerinin de adli kolluk görevlerini yapabileceği ifade edilmektedir. 2005 tarihli Adli Kolluk Yönetmeliği gereğince adli kolluk görevlileri, Cumhuriyet savcısının emir ve talimatlarını yerine getirmesi gerekmektedir. Adli kolluk görevlileri, adli görevlerinin yanı sıra üstlerinin emri doğrultusunda diğer hizmetlerde de yer alabilirler. Bu çerçevede, adli kolluk görevlileri Cumhuriyet savcısının adli görevlere ilişkin emirlerini yerine getirmekle yükümlüdürler ve aynı zamanda adli görevlerinin dışında farklı hizmetlerde ve üstlerinin talimatları doğrultusunda görev yapabilirler.

2.2.3.2. Genel idari kolluk

Genel idari kolluk, kamu düzeninin sağlanması, genel ahlakın ve sağlığın korunması amacıyla devlet adına tedbir alan bir kolluk birimi olarak tanımlanmaktadır (Gençtürk, 2021: 34). 2803 sayılı JTGKYK kapsamında jandarma, kamu düzeninin sağlanmasında diğer kanunlarda belirtilen kolluk birimlerine yardımcı olan silahlı bir kolluk birimi olarak tanımlanmaktadır. Türkiye Cumhuriyetinde kamu düzeninin sağlanmasında etkin rol üstlenen genel idari kolluk birimleri; polis, jandarma ve sahil güvenlik birimlerinden oluşmaktadır.

3201 sayılı ETK ve 2692 sayılı SGKK kapsamında, kolluk birimlerinin jandarma ve polisten oluştuğu belirtilmektedir. Diğer bir kolluk türü olan bekçi teşkilatı ise genel kolluğa yardımcı silahlı bir kuruluş ve yardımcı genel kolluk olarak tanımlanmaktadır (Gençtürk, 2021: 34). Bu bölümde genel idari kolluk birimlerine detaylı bir şekilde odaklanılmıştır.

2.2.3.2.1. Türk polis teşkilatı

Latince kökenli "Polis" kelimesi aslen "politia" kelimesinden türemiştir. Yunanca "politeia" kelimesinden alınan "politia" terimi, şehrin yönetimi ve siyasi organizasyonunu ifade etmek için kullanılmıştır (Hafizoğulları, 1995: 566). İngilizce de "police" veya "policy" kelimeleri de bu kökten türetilmiştir. Zamanla "polis"

terimi, şehir sakinlerinin huzur, refah ve şehir yönetiminin korunmasını ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır (Subaşı, 2018:117). Türk Dil Kurumu'nun Büyük Türkçe Sözlüğünde "polis" terimi; şehir içinde kamu düzeninin, huzurunun ve güvenliğinin sağlanmasında görevli olan kolluk birimi olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2023).

Toplumların evrimi zamanla kentleşme sürecini de beraberinde getirmiştir. Kentleşme, insanların bir arada yaşamaya başlamasına yol açmıştır. Bu dönüşüm, bireylerin topluma entegre olabilmesi için belli kurallara uymalarının gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu değişimle birlikte, yöneticiler belirli önlemler almışlar ve güvenlik endişesi özellikle toplumlar için öncelikli bir konu haline gelmiştir.

Eskiden, feodal sistemde kentin güvenliğinden farklı unsurlar sorumlu tutulurken, kentleşme süreciyle birlikte özellikle güvenlikten sorumlu olan derebeyleri ve şövalyelerin etkisi azalmıştır. Bu durum, zamanla güvenlik sorunlarının artmasına ve bu alanda bir boşluğun oluşmasına yol açmıştır. Bu ihtiyaca cevap vermek amacıyla yeni yapısal unsurlar ortaya çıkmıştır ve bu unsurların başında polisler gelmektedir. Devletin dış tehditlere karşı korunmasında ordu otoritesi ön planda tutulurken, iç güvenliğin sağlanmasında polis teşkilatları öncü rol üstlenmiştir. Bu nedenle, polisler hem devlet hem de vatandaşlar arasında güvenlik açısından bir köprü görevi üstlenmeye başlamıştır (Ergut, 2001: 59).

Modern yönetim anlayışının bütün devletlerde öne çıkmasıyla birlikte polis, iktidarın yürütme kolunun temsilcisi olarak kabul edilmeye başlamıştır. 1789 yılında insan hakları arasında yer alan asayişin sağlanmasından kolluk sorumlu tutulmuştur. Yöneticiler, polisi araçsal bir güç olarak görmüş ve birçok alanda yetkilendirmiştir. Türk mevzuatlarına göre, polislik görevi ETK'nın 4. maddesi kapsamında incelenmiştir ve polisin üniformalı veya sivil olarak görev yapabileceği belirtilmiştir. Aynı kanunda yer alan 8. madde, polisleri idari, adli ve siyasi polis olarak üç gruba ayırmıştır. İdari polis, kamu düzenini sağlamakla görevlidir; siyasi polis, devletin güvenliği ile ilgili işlerden sorumludur. Adli polis ise Emniyet Genel Müdürlüğü'nde adli işleri yürütmek üzere kadrodan ayrılan bir kısmı oluşturur.

Polis, EGM adıyla İç İşleri Bakanlığına bağlı olarak faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. EGM merkez ve taşra teşkilatları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Merkez teşkilatında (ETK 16. madde);

1. Teftiş kurulu başkanlığı,
2. Başkanlıklar,
3. Hukuk Müşavirliği,
4. Daire başkanlıkları bulunmaktadır. Daire başkanlıkları ihtiyaca göre şekillenmektedir. En az üç şube müdürlüğü ya da koruma müdürlüklerinden oluşabilir. Şube müdürlükleri de en az üç büro amirliğinden oluşmaktadır.

Merkez teşkilatı bünyesinde doğrudan EGM'ye bağlı birimler (İleri, 2004: 72);

1. Teftiş kurulu başkanlığı,
2. Polis akademisi başkanlığı,
3. Hukuki müşavirliği,
4. İstihbarat başkanlığı,
5. Özel harekât başkanlığı,
6. APK uzmanları,
7. Basın Protokol ve Halkla İlişkiler Şube Müdürlüğü,
8. Özel Kalem Müdürlüğü olarak sıralanmaktadır.

Müdürlüğün taşra teşkilatlarında ise (ETK, 16/B. madde);

1. İllerdeki emniyet müdürlükleri,
2. İlçelerdeki ilçe emniyet müdürlükleri,
3. İlçe emniyet amirlikleri ve güvenlik hizmetlerine dair diğer birimler bulunmaktadır.

Polis teşkilatının güvenlikle ilgili görevleri iki ana kısımda toplanmaktadır. Birincisi, mevzuata aykırı suçların işlenmesini yasal sınırlar içinde önlemek; ikincisi ise Ceza Muhakemeleri Kanunu (CMK) ve diğer ilgili kanunlarda belirtilen hükümleri uygulamaktır (PVSK, 2. madde). Polis teşkilatının görevleri genellikle toplumun huzurunu, güvenliğini, kamu düzenini ve iç güvenliği sağlamakla sınırlıdır (Nacak, 2015: 5).

2.2.3.2.2. Jandarma

Güvenlik, refah, sağlık ve genel ahlakın korunması, idari kolluk kuvvetleri tarafından sağlanmaktadır. İdari kolluk, görevlerini bireysel ve düzenleyici tedbirler

olarak yerine getirir. Düzenleyici kolluk faaliyetlerine ilişkin kurallar, yönetmelikler ve genelgeler yayımlamak suretiyle, özel işlemlerini izin, ruhsat, yasak ve denetim gibi yöntemlerle yürütür (Gözübüyük, 2015: 30). Bu görevlerin yerine getirilmesinde jandarma da önemli bir kolluk kuvvetidir.

"Jandarma" teriminin organik kökeni, ilk olarak 'Gendarmarie' adıyla Fransız idari sistemine dayanmaktadır. 'Gendarmarie' kelimesinin Türkçe karşılığı olan jandarma terimi, Fransız Jandarma Nizamnamesinin 1879'da Osmanlı Türkçesine çevrilmesi ve 1880'de "zaptiye" adı yerine jandarma teriminin kullanılmasıyla resmen terminolojimize girmiştir (HGM, 1982: 19). Bu kavram, birçok ülkede tam olarak Türkçe'ye aktarılmıştır.

Jandarma, 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ile kurulan ikinci grup genel kolluk kuvvetleridir. Kamu düzeninin korunması amacıyla diğer kanunlarla verilen görevleri yerine getiren silahlı askeri güvenlik ve kolluk teşkilatıdır. İçişleri Bakanlığı, yurt içinde genel asayiş ve güvenliğin sağlanması amacıyla jandarma teşkilatından yararlanabilir. Polis teşkilatının bulunmadığı bölgelerde, il, ilçe ve bucak jandarma komutanları ile karakol komutanı, PVSK'da belirtilen görev ve yetkileri kullanır.

Jandarma, kanunlarda belirtilen hizmetleri yürütürken İçişleri Bakanlığına, askerlik görevi bakımından seferberlik ve savaş halinde Cumhurbaşkanı kararı ile Genelkurmay Başkanlığına bağlı Kuvvet Komutanlıkları emrine, ihtiyaç halinde Genel Kurmay Başkanlığının talebi ve İçişleri Bakanının onayı ile kendilerine verilen askeri görevi yerine getirirken, adli kolluk görevleri esnasında ise savcılar ve hâkimler aracılığıyla yerine getirir. Yargılamaları, hâkimler ve savcılar tarafından yürütülür ve CMK m.161/5 hükmü doğrultusunda genel hükümlere tabidir (Şafak ve Bıçak, 1999: 79).

Asayiş ve güvenliğin sağlanmasında, Jandarma Genel Komutanlığına bağlı Bölge Komutanlıkları ile bunlara bağlı olan 81 özel tip İl Jandarma Komutanlığı, İlçe Jandarma Komutanlığı ve Jandarma Karakol Komutanlığı gibi birimlerle, bölge jandarma komutanlığı, ceza infaz kurumu jandarma karakolları ve diğer destek birimler faaliyet göstermektedir. Jandarma, bu birimler aracılığıyla, polis teşkilatının bulunmadığı kırsal ve kentsel alanlarda güvenlik hizmeti sunmaktadır. Ancak 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'na göre, belediye sınırları içinde

resmi amaçlara uygun olan mevkiiler, jandarma görev ve sorumluluk sahası olarak belirlenebilir. İçişleri Bakanının kararıyla, illerin veya ilçelerin tamamı polis veya jandarma misyon ve sorumluluk alanı olarak belirlenebilir (İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı, Faaliyet Raporu, 2021: 3).

2.2.3.2.3. Sahil güvenlik

Sahil Güvenlik Teşkilatının kökenleri 19. yüzyıla kadar uzanmaktadır ve bu nedenle Osmanlı döneminden itibaren Türk mevzuatında yer almıştır. Sahil Güvenlik Komutanlığı (SGK), Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) bünyesinde kurulmuştur. Görevleri açısından değerlendirildiğinde, barış zamanlarında kolluk hizmeti kapsamında İçişleri Bakanlığına bağlı olarak faaliyet gösterir. Ancak olağanüstü durumlarda, Genelkurmay Başkanlığının isteği doğrultusunda veya savaş durumlarında doğrudan Deniz Kuvvetleri Komutanlığı emirlerine tabidir (Mil, 2014: 53).

Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın kuruluş amacı 1982 tarih ve 2692 sayılı SGKK'nin 1. maddesinde belirtilmiştir. Bu amaç, tüm sahillerin, karasularımızın, iç sularımızı içeren Marmara Denizi, İstanbul ve Çanakkale boğazları, liman ve körfezlerin korunması ve güvenliğinin sağlanmasıdır. Sahil Güvenlik Komutanlığı, ulusal ve uluslararası hukuka uygun olarak devletin egemenliği ve kamu düzeninin sağlanması için kendisine verilen görevleri yerine getirme yükümlülüğündedir. Bu bağlamda, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın sorumluluk alanı dışında kalan durumlarda kaçakçılığı önlemek amacıyla kolluk hizmetlerini yürütmektedir. Sahil Güvenlik Komutanı, görev ve hizmetler açısından İçişleri Bakanlığına bağlıdır (Akay, 2009:168).

Sahil güvenliği, genel olarak mülki, emniyet ve asayiş görevlerini yerine getirir. Bu kapsamda, kamu düzenini korur, kaçakçılığı önler, stratejik bölgeleri korur ve yardıma ihtiyacı olan kişilere yardım eder. Ayrıca, suç işlenmesini engeller ve temel hak ve özgürlüklerin güvenli bir şekilde kullanılmasını sağlar. Adli olarak, işlenmiş suçlarla ilgili yasal işlemleri gerçekleştirir ve adli hizmetleri sunar. Askeri olarak ise, savaş durumlarında Deniz Kuvvetleri Komutanlığı emri altında hareket eder ve belirli koşullar altında Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın düzenlediği eğitimlere katılır.

2.2.3.2.4. Çarşı ve mahalle bekçileri

Bekçi kelimesinin kökeni, geçmişte koruma, saklama ve gözetme anlamlarını içeren "bek" sözcüğüne "ci" ekinin eklenmesiyle türetilmiştir. Bu şekilde oluşturulan "bekçi" terimi, koruyan, saklayan ve gözeten kişiyi ifade etmektedir (İrdem vd., 2020: 17-10). Genel olarak bekçi, bir yeri veya bir şeyi bekleyen ve koruma görevini üstlenen kişidir (İyim vd., 1996: 5). Türk kültüründe bekçi terimi, mahalli zabıta ve nezareti emrinde bulunan, ona vazifesinde yardımcı olacak kişiyi ifade eder.

Çarşı ve mahalle bekçileri, jandarma ve polisin emrinde bulunup, onların işlerinde yardımcı olan kolluk kuvvetidir (Yıldırım, 2011: 139). Bu birim, başlangıçta polise yardımcı olmaları için geçici olarak kurulmuş olsa da şimdi daimî personel olarak görevlerini sürdürmektedirler (Aydın, 1996: 17).

Çarşı ve mahalle bekçileri, 2020 tarihli ve 7245 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu'nda, jandarma ve emniyet kollukları bünyesinde genel kolluk kuvvetlerine yardımcı olmak amacıyla istihdam edilen silahlı bir kolluk kuvveti olarak tanımlanmaktadır (Kanun, md. 2). Bu bekçilerin amirleri, meslek hiyerarşisi içinden seçilmektedir (Kanun, md. 2). Çarşı ve mahalle bekçileri, genellikle asıl kolluk görevlilerinin bulunmadığı zamanlarda doğrudan görev alır ve asıl kolluk görevlilerinin yetki ve sorumluluklarını kullanabilirler. Bu bağlamda, çarşı ve mahalle bekçileri genel idari kolluğa yardımcı bir kolluk birimi olarak değerlendirilebilir.

2.2.3.3. Özel kolluk

2.2.3.3.1. Özel güvenlik birimleri

Toplumsal yapıdaki değişimler ve sanayileşmenin hız kazanması, özellikle 19. yüzyıldan sonra batılı ülkelerde özel güvenlik birimlerinin kurulmasını etkilemiştir. Bu özel güvenlik birimleri, pasif ve aktif hizmet sunumlarıyla faaliyet gösterirler. Aktif hizmet sunumu, dedektiflik faaliyetlerini içerir ve cezai ya da hukuki olaylara ilişkin gerekli bilgilerin toplanmasını amaçlar. Pasif hizmet sunumu ise, koruma ve gözetim faaliyetlerini içerir (Karaman ve Seyhan, 2001: 150-151).

Özel güvenlik, bir kurum veya kuruluşun güvenliğini sağlamak için kendi bünyesinde oluşturduğu bir kolluk birimidir (Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, madde 4). 5188 sayılı Özel Güvenlik

Hizmetlerine Dair Kanun'un hükümleri doğrultusunda sunulan özel güvenlik hizmetleri, özel kuruluşlar veya bireyler tarafından yerine getirilen kolluk hizmetleridir (Demir, 2019: 72). Kurumlar, farklı özel güvenlik hizmeti sunan şirketlerden özel güvenlik personeli temin ederek koruma faaliyetlerini gerçekleştirebilir. Bu koruma görevini yerine getiren personel, doktrinlerde özel idari personel olarak sınıflandırılır ve görevleri özel kanunlara göre belirlenir.

Ülkemizde özel güvenlik hizmetlerinin yapılması üç aşamada gerçekleşmiştir. İlk aşama, kurumlarda görev yapan bekçilerin yürüttüğü güvenlik hizmetleridir (Uçkun vd., 2012: 25). İkinci aşama, 1982 yılında 2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun ile özel güvenlik personelinin hukuki statülerinin oluşturulmaya başlandığı dönemi işaret eder (Karaman ve Seyhan, 2001: 150-151). Üçüncü aşama ise, 2004 yılında kabul edilen 5188 sayılı Kanun ile özel güvenlik teşkilatlarına silah kullanma, zor kullanma gibi yetkilerin verildiği dönemdir. Ancak yeni kanun kapsamında özel güvenlik görevlilerinin silah kullanma yetkisi çalıştıkları mekân ve zamanla sınırlandırılmıştır. Bu kural doğrultusunda dışarıda silah kullanmaları yasaklanmıştır. Ancak olağanüstü durumlarda mülki amirin emriyle silah kullanma hakkı tanınmıştır (Emre, 2013: 44).

2.2.3.3.2. Belediye zabıtası

Belediye zabıtalrı, belediyelerin kolluk kuvvetleridir ve bu durum 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun (BK) 51. maddesinde açıkça belirtilmiştir. İlgili kanun maddesi uyarınca, belediye zabıtalrı; ilçenin esenliği, sağlığı, huzuru ve düzenini sağlama görevini üstlenirler. Belediye zabıtalrı, yetkili makamlardan aldıkları kararları uygulamakla yükümlüdürler. Ayrıca, belediye meclisi tarafından alınan kararları uygulamak ve yasaklara uymayan ya da ihlal edenlere karşı yaptırım uygulama görevleri de bulunmaktadır.

Belediye zabıtalrının kolluk makamı belediye başkanlarıdır ve bu durum 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda belirtilmiştir. Zabıtalarla ilgili yargılama süreçleri, memur statüsünde olan zabıtalrı için Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun kapsamında gerçekleştirilir. Zabıtalrın görevleriyle ilgili olmayan yargılamalar ise genel hükümler çerçevesinde yapılır (Avcı, 2011: 43).

Belediye Zabıta Yönetmeliğinin (BZY) 6. maddesinde zabıta personellerinin kadrosu aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

1. Zabıta daire başkanı,
2. Zabıta müdürü,
3. Zabıta şube müdürü,
4. Zabıta amiri,
5. Zabıta komiseri,
6. Zabıta memuru olarak sıralanmaktadır.

Zabitanın çalışma usulleri, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda belirtilen çalışma sürelerinden farklı olarak hizmetlerin aksamaması için kesintisiz olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme, Belediye Kanunu'nun 51. maddesinde açıkça belirtilmiştir. Belediye zabıtaalarının hizmetleri genellikle imar, çevre, sağlık, turizm, iş yeri ruhsatı gibi alanları kapsar. Zabıta, görevlerinin gerektirdiği şekilde sabit veya gezici olarak hizmetlerini yerine getirebilirler. Belediye zabıtaalarının görev alanları, Belediye Zabıtası Yönetmeliği'nin 5. ve 8. maddeleri gereğince hizmet verdikleri belediye sınırlarıyla sınırlandırılmıştır.

2.2.3.3.3. Köy korucuları

Türk mevzuatında özel kolluk birimlerinden biri olan köy korucuları, 1924 yılında kabul edilen 442 sayılı Köy Kanunu'nda belirtilen görev ve sorumlulukları yerine getirmekle yükümlüdür. Bu kanun çerçevesinde köy korucularının görevleri, görev yaptıkları köy halkının can ve mal güvenliğini sağlamak, terör örgütü üyelerinin faaliyetlerine karşı mücadele etmek ve görev alanları içinde herhangi bir suçun işlenmesini önlemektir. Ayrıca Köy Kanunu'nun 73. maddesi, köy korucularının silahlı olduklarını ve kendilerine mukavemet gösterildiğinde genel kolluğa mukavemet gösterdiklerini kabul ederek, bu durumda genel kolluğa uygun muamele edileceğini açıkça belirtmektedir.

Bu bağlamda, köy korucularının genel kolluğa benzer bazı görevleri yerine getirdiği ve onlar gibi silah ve zor kullanma yetkisine sahip olduğu belirtilebilir. Ancak, nitelik açısından köy muhtarlarına bağlı olmaları ve göreve başlama ve bırakma süreçleri göz önüne alındığında, özel kolluk birimleri olarak kabul edilmektedirler (Demir, 2018: 73).

2.2.3.3.4. Çiftçi mallarını koruma kolluğu

4081 sayılı Kanun gereğince kurulan çiftçi mallarını koruma kolluğu, çiftçilerin mallarını korumakla görevlidir. Bu kolluk birimi ihtiyar heyetinin önerisi ve mülki amirin emri ile görevini ifa etmektedir. İlgili kanunun 12. maddesine göre, bu bekçiler çiftçilerin mallarını korumak ve oluşabilecek zararları önlemek amacıyla görev yaparlar ve herhangi bir zarar olması durumunda ihtiyar meclisini bilgilendirirler. Bekçiler, kanunun 13. maddesi uyarınca asli görevleri dışında başka bir işte çalıştırılmazlar, ancak yangın, sel ve deprem gibi olağanüstü durumlarda asli görevlerinin dışına çıkabilirler. Kanunun 32. ve 33. maddelerinde ise bekçilere malvarlıklarını korumak ve oluşabilecek zararları engellemek için silah kullanma yetkisi verilmiş ve giyim kuralları belirlenmiştir. Bu özel görevleri yerine getirmek için atanmış olmaları, çiftçi mallarını koruma kolluğunun özel kolluklar arasında yer almasını sağlar.

2.2.3.3.5. Orman kolluğu

1956 yılında kabul edilen 6831 sayılı Orman Kanunu (OK) çerçevesinde kurulan orman kolluğu, ormanların korunması, geliştirilmesi ve her türlü doğal afetten korunması amacıyla faaliyet gösteren özel bir kolluk teşkilatıdır. Orman Kanunu'nun 77. maddesi uyarınca orman kolluğu, yasada belirtilen suçların engellenmesi ve işlenen suçlarla ilgili soruşturmaların yapılmasını sağlamakla görevlidir. Bu kolluk birimi, Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Orman kolluğuna yasalarca tanınan yetkiler kapsamında silah taşıma hakkı verilmiştir. Bu hak, görev yaptıkları sınırlar içinde kullanılabilir. Ormanların korunması için faaliyette bulunan orman kolluğu, özel bir amacı gerçekleştirmekle görevli olduğu için özel kolluk birimleri arasında yer almaktadır.

2.2.3.3.6. Gümrük ve muhafaza teşkilatı

Gümrük ve muhafaza kolluğu, genel olarak Ticaret Bakanlığı'na bağlı olarak görevlerini yerine getirmektedir. Adından da anlaşılacağı gibi, bu kolluk birimi, ülkeye yurt dışından getirilen malların kanun ve yönetmeliklere uygun bir şekilde denetlenmesinden sorumludur. Gümrük ve muhafaza kolluğu, ülkeye yurt dışından kaçak yollarla sokulan mal ve eşyaların geçişini engellemekle görevlidir. Ayrıca, bu

kolluk birimi bulunduğu konum itibariyle uyuşturucu, silah ve insan kaçakçılığı gibi suçlarla mücadelede etkin bir rol oynamaktadır (Akgün, 2021: 97).

2018 yılında yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kapsamında kolluğun görevleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

1. Gümrüğün olduğu yerlerde kamu düzenini sağlamak ve bozulmasını engelleyecek önlemler almak,
2. Deniz ve hava limanları ile kara sınırlarında bulunan gümrük kapılarından geçiş yapan kişileri gümrüğe yönlendirmek,
3. Kaçakçılığı engellemek için ülke genelinde görevli olan diğer kurumlarla işbirliği içerisinde hareket etmek,
4. Gümrük bölgesinde her türlü kaçakçılığı engellemek için takiplerde bulunmak,
5. Bakanlık tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmektir.

2.2.3.3.7. Av kolluğu

Av kolluğu, avcılık faaliyetlerinin düzenlenmesi ve av hayvanlarının korunması amacıyla 4915 sayılı Kanun kapsamında kurulmuş özel bir kolluk birimidir. Bu kolluk birimi, av hayvanlarının ve yaban hayvanlarının doğal yaşamlarını koruyarak kaçak avlanmanın önlenmesi için faaliyet göstermektedir. 4915 sayılı Kanun çerçevesinde, avcılığın denetim altında yapılması ve doğanın korunması hedeflenmektedir. Av kolluğu, özel bir kolluk gücü olarak kır bekçilerinden oluşmaktadır (Bucaktepe, 2008: 121).

Av kolluğu, av koruma memurları ve saha bekçilerinden oluşur. 4915 sayılı Kanun kapsamında kara avcılığına yönelik olarak oluşturulan av koruma memurları, kaçak avlanmanın önlenmesi, yaban hayvanlarının doğal yaşam alanlarının korunması ve bu hayvanların bakımı ve beslenmesi gibi görevleri üstlenmektedir. Saha bekçileri ise özellikle yaban hayvanlarının geliştirilmesi ve korunmasıyla ilgilenmektedir. Av kolluğu, görevlerini Orman Bölge Müdürlüğüne bağlı olarak yerine getirmektedir.

2.2.3.3.8. Cezaevi kolluğu olarak İKM'ler

Cezaevi kolluğu, Adalet Bakanlığına bağlı olarak işlevlerini yurutmektedir. Tırkiye'de cezaevlerindeki infaz ve ıslah işleri Adalet Bakanlığı tarafından yurutulmektedir (Erkul, 2006: 86). Cezaevi kolluğu, genel olarak infaz koruma memuru olarak adlandırılmaktadır. 5275 sayılı Ceza ve Gvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, infaz kurumlarının i gvenliği ve çalışan personelin gvrev alanlarına ilişkin dzenlemeleri içermektedir.

Ceza infaz kurumlarında gerçekleştirilen kamu hizmetleri ilgili kanun kapsamında aşağıda belirtilen birimlerce yurutulmaktadır. Bu birimler;

1. Ceza infaz kurumu mrdirleri,
2. İkinici mrdur ya da ilgili amirin olmadığı kurumlarda idare memuru,
3. Sorumlu infaz ve koruma baş memuru,
4. İnfaz ve koruma baş memuru,
5. İnfaz ve koruma memuru olarak sıralanmaktadır.

İnfaz koruma memurları çalıştıkları kurumun i gvenliğini sağlamakla gvrevlidir. Bu nedenle kendisine kanunlarca verilen yetkiler kapsamında zor ve silah kullanma yetkisi tanınmıştır. İnfaz ve koruma memurları hangi şartlar altında bu yetkiyi kullanacakları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

1. TCK'da yer alan 25. madde kapsamında durumların gerçekleşmesi halinde,
2. Yrkumlilerin topluca fiili bir eyleme kalkışmaları halinde,
3. Firar teşebbüsünde bulunmaları durumunda silah ve zor kullanma yetkileri bulunmaktadır.

2.2.3.3.9. İcra memurları

İcra memurlarının yetki alanları, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 80. maddesinde açık bir şekilde belirtilmiştir. Bu kanun maddesine gvre, haciz işlemlerini gerçekleştiren kolluğa "icra memuru" denilmektedir. İlgili kanun kapsamında, haciz kararı verilen bir şahsın evinde arama yapma ve eşyalara el koyma gibi yetkiler de icra memuruna verilmiştir. Dolayısıyla, haciz kararı alınan kişinin evine yapılacak aramalarda, ilgili kişinin icra memurunun isteğine uygun

davranması gerekmektedir. Ancak, parasal konularda bazı kişiler, bu karara karşı çıkabilmektedirler. Bu durumda, kanun koyucu icra memuruna zorla açtırma yetkisi vermiştir. Ayrıca, icra memuru, para saklandığına dair şüphelenirse ve borçlunun ilgililere direnmesi durumunda, mallara el koyma yetkisine sahiptir. İcra ve İflas Kanunu, icra memurlarına zor kullanma yetkisi tanımıştır (Bilgiç, 2019: 107).

2.2.3.3.10. Kır bekçileri

Özel kolluk birimleri arasında yer alan kır bekçileri, 1330 sayılı Kanun kapsamında belirlenen düzenlemelere tabi tutulmuşlardır. Bu kanun hükümleri doğrultusunda, kır bekçileri köy ve kasabaların dışındaki kırsal alanlarda düzeni sağlamak ve tarım arazilerini korumakla görevlendirilmişlerdir. Kır bekçileri, jandarma kolluğunun gözetimi altında olup, jandarmanın verdiği görevleri yerine getirebilmektedirler. Üstelik kır bekçileri jandarma eri statüsünde kabul edilirler ve adli ve idari önleyici kolluk görevlerini de yerine getirebilirler. Kır bekçileri, görev aldıkları bölgedeki köy ihtiyar heyeti tarafından seçilir ve mülki idari amirin emriyle göreve başlarlar. (Bucaktepe, 2008: 103).

2.2.3.3.11. Liman kolluğu

Özel kolluk birimleri arasında yer alan liman kolluğu, 618 sayılı Limanlar Kanunu ve bu kanuna dayanarak çıkarılan Limanlar Tüzüğü'ne göre oluşturulan özel bir kolluk birimidir. Liman kolluğunun temel görevi, limanlardaki genel düzeni ve emniyeti sağlamaktır (Kalabalık, 2004: 223). Limanlardaki genel düzenin sağlanması ve denetlenmesi görevi, Denizde Can ve Mal Koruma Hakkında Kanun, Limanlar Kanunu ve Limanlar Yönetmeliği ile belirlenmiş olup, bu konuda sorumluluk Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığına bağlı liman başkanlıklarına aittir (Bilgiç, 2019: 76).

Liman kolluğunun faaliyet alanı limanlardır. Bu kolluğun görevleri arasında limanların genişliğini azaltacak faaliyetleri önleme, rastgele dalgıçlık faaliyetlerini engelleme, batan gemilerin kurtarılması gibi işlemler bulunmaktadır. Liman kolluğu, bu görevleri yerine getirirken yasalara uymayanları ilgili makamlara bildirme ve ceza kesme yetkisine sahiptir (Kalabalık, 2004: 223). Liman memurları ise belirtilen kurallara uymayan gemiler, şirketler ve gemi sahipleri hakkında bir tutanak hazırlayarak liman başkanlığına iletmekle sorumludur (Bilgiç, 2019: 76). Kurallara uymayan şahısların savunmalarına göre görevliler ilgili tutanakları üst birimlere

iletmektedir (618 sayılı Kanun, madde 13). Liman başkanlarına idari para cezası verme yetkisi verilmiştir (4922 sayılı Kanun, madde 23).

2.2.4. Kolluk yetkisi kullanan diğer birim veya kişiler

2.2.4.1. Gemi kaptanları

Kolluk yetkisine sahip kişilerden biri gemi kaptanlarıdır. Denizde Can ve Mal Koruma Hakkında Kanun'un 4922 sayılı 14. maddesi uyarınca, her gemi kaptanı, denizde can güvenliği tehlikede olan kişilere (düşman bile olsa) gemi mürettebatını ve yolcuları riske atmadan yardım etmekle yükümlüdür. Ayrıca, aynı kanunun 1317. maddesi gereğince kaptanlar, kendi gemilerinde bulunan kişileri tehlikeye atmamak ve denizde kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya olan herkese yardım etmekle sorumludur.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1251. maddesine göre, gemi yolcularının gemi kaptanlarının belirlediği düzene uyması ve kaptanın verdiği talimatlara riayet etmesi gerekmektedir. Ayrıca, aynı kanunun 1252. maddesine göre, yolcular gemiye taşıdıkları eşyanın doğru bilgisini vermeleri gerekmektedir. Gemi kaptanı, denizde can güvenliğini ve gemi düzenini sağlama sorumluluğuna sahiptir ve bu nedenle kaptanın talimatlarına uyulması zorunludur. Yolcuların kaptanın uyarılarına uyması gerekmektedir. Eğer gemiye taşınan eşya hakkında yanlış bilgi verilmişse ve eşyanın tehlike oluşturduğu kanıtlanmışsa, kaptan bu eşyayı denize atma yetkisine sahiptir. Ancak, gemi kaptanlarının 6102 sayılı TTK kapsamında suç işlenmesi durumunda kolluk yetkileri, suç delillerini toplama, arama, ifade alma veya gözaltına alma gibi yetkileri bulunmamaktadır. Eskiden geçerli olan 6762 sayılı TTK'da gemi kaptanlarına bazı adli kolluk yetkileri ve silah taşıma izni verilmiş olsa da, 6102 sayılı TTK ile bu yetkiler yeniden verilmemiştir (Yenisey, 2015: 68).

1.2.4.2. Kaptan Pilotlar

Kolluk yetkisine sahip olan diğer bir kişi de kaptan pilotlardır. Türk Sivil Havacılık Kanunu (TSHK) kapsamında, 2920 sayılı kanunun 102. maddesi uyarınca, sorumlu kaptan pilot hava aracında işlenen suçlar veya kabahatlerle ilgili delilleri toplama ve saklama sorumluluğuna sahiptir. Aynı kanun maddesi, can ve mal güvenliğini tehlikeye atan durumlarda gerekli tedbirleri almakla yükümlü olduğunu belirtmektedir. Kaptan pilotlar, kolluk yetkilileri gelene kadar şüpheli kişileri

gözetiminde tutma, arama yapma ve suç işlenen ya da işlenmeye teşebbüs edilen eşyaları el koyma gibi yetkilere sahiptir. Kaptan pilot, gerekli yasal önlemleri aldıktan sonra en kısa sürede ilgili makamlara bilgi verme ve olayı rapor etme zorunluluğuna sahiptir (Bilgiç, 2019: 106).

2.2.4.3. Milli İstihbarat Teşkilatı personeli

Kolluk yetkisine sahip olan diğer bir grup ise Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) personelidir. 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu çerçevesinde görevlerini yerine getirmekle yükümlüdürler. Bu kanun kapsamında yapılan değişikliklerle MİT'in bağlı olduğu makam da değiştirilmiştir. 694 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile MİT, Cumhurbaşkanlığı'na bağlanmıştır. 2937 sayılı kanunun 25'inci maddesi MİT personeli ve emeklilerine silah taşıma yetkisi vermektedir. Personelin görev ve sorumlulukları yerine getirirken kullanabileceği yetkiler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

- a. Yerli ya da yabancı bütün kurumlarla işbirliği içerisinde çalışabilir ve buna uygun koordinasyon yöntemleri uygulayabilir.
- b. Gerekli kanunlar çerçevesinde tüzel kişiliği olan ya da olmayan kişilerin bilgi, belge, veri ve kayıtlarına ulaşabilir. Bunlara ait arşivlerden yararlanabilir.
- c. TCK'nin İkinci Kitap Dördüncü Kısım 4, 5, 6 ve 7. bölümlerinde yer alan suçlara yönelik soruşturma ve kovuşturma tutanaklarına erişebilir.
- d. Çalışma usulü açısından gizli çalışma teknikleri kullanabilir.
- e. İstihbarat görevinde kimlik değiştirebilir ve kimliğin gizlenmesi için gerekli önlemleri alabilir.
- f. Yabancı bireylerin ülkeye giriş ve çıkışlarında gerekli gördüğü konularda talepte bulunabilir.

2.2.4.4. TCDD Personeli

Kolluk yetkisine sahip olan bir diğer kolluk birimi, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları (TCDD) personelidir. Hemzemin Geçitlerin Korunması Bakımı ve Yönetimi ile Geçit Bekçilerinin Görevlerine Ait Yönetmeliğin 5. Maddesi uyarınca, bu personel demiryolu araçlarının geçişlerinde hemzemin geçitlerin güvenliğini sağlamakla yükümlüdür. Bu görev kapsamında araçların güvenli bir

şekilde geçişini temin etmek, bariyer varsa geçiş öncesinde bariyeri kapatmak ve bariyer olmadığı durumlarda araçların geçişi sırasında trafiği yönlendirmek gibi sorumlulukları vardır. Aynı zamanda, demiryolu üzerinde taşıtların geçişine engel olabilecek her türlü tehlikeyi önlemek, kurallara uymayanları uyarmak ve kimlik kontrolü yapmak gibi görevler de TCDD personelinin sorumlulukları arasındadır. Üstelik, demiryolu istimlak sınırları içerisinde gerçekleşen herhangi bir tecavüze müdahale etmek ve ilgili durumu en yakın amirlerine bildirmek de onların görevleri arasındadır (Bilgiç, 2019: 110).

İlgili yönetmeliğin 6. Maddesi kapsamında geçit bekçilerine en yakın amirleri ve daha üst makamlardan gelen emirler verilebilir. Yönetmeliğin 20. maddesi kapsamında geçit bekçilerinin demirbaşları arasında silah verilebileceği vurgulanmaktadır. Bu kişilerin silahı TCDD Genel Müdürlüğü adına bulundurma yetkisi vardır.

2.2.5. Kolluk kuvvetlerine emir vermeye yetkili kişi veya makamlar

2.2.5.1. Cumhurbaşkanı

Kolluk kuvvetlerine emir verme yetkisi bulunan en üst makam Cumhurbaşkanıdır. Cumhurbaşkanı, devlet başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk milletini temsil etmektedir. Ayrıca anayasanın uygulanmasını sağlamak ve devlet organlarının düzenli çalışmasını temin etmekle sorumludur. Anayasanın 8. Maddesi uyarınca, Cumhurbaşkanı'nın yürütme yetkisi, yasalara uygun olarak kullanılmalıdır. Son olarak, 6771 sayılı Kanunla yapılan değişikliklerle Başbakanlık ve Bakanlar Kurulu makamları kaldırılmış ve bu görevler Cumhurbaşkanlığı teşkilatına devredilmiştir.

Cumhurbaşkanı hiyerarşik açısında genel idarenin en üst amiri konumundadır (Erarslan, 2019: 34). Bu nedenle kolluk faaliyetlerine yönelik kanunda düzenlenmeyen hususlarda kararname çıkarma yetkisi bulunmaktadır (Akgün, 2021: 115). Bunun yanı sıra Cumhurbaşkanı İçişleri Bakanının ataması ve görevden alınması hakkında karar mercii olarak da bilinmektedir. Bu nedenle kolluğa doğrudan emir verme yetkisine sahiptir.

2.2.5.2. İçişleri bakanı

Türkiye'de kamu düzenini sağlama ve iç güvenliği tahsis etme görevi doğrudan İçişleri Bakanlığı'na aittir. Genel idare kolluğunun en üst amiri Cumhurbaşkanı'ndan sonra İçişleri Bakanıdır. 3152 sayılı İçişleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da İçişleri Bakanının görev ve yetkileri net bir şekilde belirtilmiştir. Bu çerçevede, İçişleri Bakanı kolluk kuvvetlerini kullanarak kamu düzenini ve bireylerin temel hak ve özgürlüklerini korumakla sorumludur (Şener, 2019: 38). Buradan da anlaşılacağı üzere İçişleri Bakanı kolluk kuvvetlerine gerekli emirleri verme hakkına sahiptir.

1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 245. maddesi gereğince İçişleri Bakanının kolluk faaliyetleri hakkındaki görev ve yetkileri aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- a. Bakanlığa bağlı olarak faaliyet gösteren kurumları yönetmek, ülkenin asayişini ve güvenliğini sağlamak,
- b. Kamu düzeni, genel ahlakı ve Anayasada yer alan temel hak ve özgürlükleri korumak,
- c. Sınır güvenliğini sağlamak,
- d. Karayollarında trafik kontrollerini düzenlemek ve denetlemek,
- e. Kaçakçılığı engellemek ve takibini sağlamaktır.

2.2.5.3. Mülki idare amirleri

Kolluğa emir verme yetkisi bakımından vali, ilin Cumhurbaşkanı'nın temsilcisi olarak görev yapar ve idari yürütme organı olarak kabul edilir. Bu sebeple, vali il genel idaresi konusunda Cumhurbaşkanı'na karşı sorumludur. Vali, kanunlar, yönetmelikler ve diğer mevzuatlar doğrultusunda merkezden gelen emir ve talimatları il genelinde uygulamak ve uygulatmakla yükümlüdür.

İl sınırları içindeki genel ve özel kolluk teşkilatlarının amiri de validir. Vali, kamu düzenini korumak, vatandaşların güvenliğini sağlamak ve suç işlenmesini önlemek amacıyla kolluk kuvvetlerini kullanır. Bu nedenle, valinin görevleri arasında kişi dokunulmazlığını, can ve mal güvenliğini sağlamak da yer alır. Valiler, olağan hayatı durduracak veya bozacak ciddi durumlarla karşılaştıklarında, 15 günü geçmemek üzere il genelinde sert önlemler alabilirler. Bu önlemler arasında şüpheli

kişilerin hareketlerini kısıtlama, belirli saat veya bölgede dolaşımı yasaklama veya kısıtlama gibi tedbirler bulunabilir. Valiler ayrıca, il genelinde kolluk kuvvetlerinin ast ve üstlerinin yer değiştirmesine de yetkilidirler. Ancak bu tür değişiklikler için İçişleri Bakanlığına bilgi verilmesi gerekmektedir (İl İdare Kanunu, 11. madde).

Kolluk kuvvetlerine emir verme yetkisi bakımından ilde validen sonra gelen yetkili ise kaymakamdır. Kaymakamlar, kendi ilçe sınırları içinde bulunan kolluk kuvvetlerinin amiri konumundadırlar. Valilerle benzer yetkilere sahip olan kaymakamlar, suç işlenmesini önlemek ve kamu düzenini sağlamak amacıyla ilçe genelinde kolluk kuvvetlerini görevlendirirler. Valilerin kolluk kuvvetleri personellerinin yer değiştirmesine dair yetki, ilçelerdeki kaymakamlara da verilmiştir. Ancak bu tür değişiklikler için valilik onayı gerekmektedir (İl İdare Kanunu, 32. madde).

2.2.5.4. Mahalli idare kolluğu makamları

Kolluğa emir verme yetkisi açısından mahalli idari kolluk makamları da oldukça önemlidir. Mahalli idari kolluk makamları; ilçelerde belediye başkanı ve belediye meclisiyken köylerde muhtar ve ihtiyar heyetidir. Belediyelerde hiyerarşik olarak en üst amir belediye başkanıdır. Belediye başkanları, kanunlar çerçevesinde seçimle göreve gelirler ve görev süreleri boyunca herhangi bir siyasi parti yönetimi veya denetim birimlerinde görev alamazlar. Belediye başkanları, belediyenin hak ve menfaatleri doğrultusunda çalışmakla görevlidirler. Seçildikleri bölgede yaşayan vatandaşların huzurunu, refahını, sağlığını ve güvenliğini sağlamak için gerekli önlemleri almaları gerekmektedir. Bu durum, Belediye Kanunu'nun 38/m maddesinde açık bir şekilde ifade edilmiştir.

İlgili Kanununun 17. Maddesinde ise belediye meclisine ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Belediye meclisi, belediyenin karar organıdır ve üyeleri seçim kanununda yer alan kurallara uygun olarak seçilir. Belediye meclisi de belediye başkanı gibi vatandaşların huzurunu, refahını, sağlığını ve güvenliğini sağlamak için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. Belediye meclisi aynı zamanda mahalli kolluk teşkilatı olan zabitanın amiri konumundadır.

442 sayılı Köy Kanunu'nda ise muhtar ve ihtiyar heyetinin görev ve sorumluluklarına yer verilmiştir. Bu kanunda ilgililere kolluk teşkilatının faaliyetleri hakkında yetki verilmiştir. Köy muhtarı ve ihtiyar heyeti, köy sınırları içerisinde

yaşayan halkın huzurunu, sağlığını, refahını ve güvenliğini korumakla görevlidir. Köy Kanunu'nun 36. maddesi gereğince köy muhtarı ve ihtiyar heyeti; köy civarında tehlikeye neden olabilecek kişileri yetkili makamlara bildirmek, tehlikeli olduğu düşünölen kişilerin eşyalarına el koymak, köy korucuları ile birlikte hareket ederek tehdit oluşturacak kişilerin yakalanmasını sağlamak, köyde meydana gelen yangın ve diğer doğal afetlere müdahale etmekle görevlidir.

3. KOLLUĞUN ZOR VE SİLAH KULLANMA YETKİSİNE İLİŞKİN BİLGİLER

3.1. Devlet ve Hâkimiyet

3.1.1. Genel olarak

İnsanlık tarihinde, toplumların huzur ve güven içinde bir arada yaşayabilmeleri için belirli kurallar ve hukukî düzenlemeler gereklidir. Bu kurallar, insanların özgürlüklerini korurken toplumun genel güvenliğini sağlamaya yönelik önlemleri içerir. Ancak bu dengeyi korurken, bireylerin hakları ile toplumun menfaatleri arasında hassas bir denge kurulması önemlidir.

Toplumsal barışın ve güvenliğin sağlanması sorumluluğu, meşru ve haklı bir otorite olan devlete düşer. Devlet, kendi vatandaşlarının yaşamını düzenleyen ve güvence altına alan hukukun üstünlüğü prensibi doğrultusunda hareket etmelidir. Ancak bu gücü kullanırken, insan haklarına saygıyı ve demokratik ilkeleri esas alarak hareket etmelidir. Uluslararası alanda tanınan insan hakları belgeleri ve ulusal anayasalara uygun olarak, hukukun üstünlüğü ilkesini benimseyen ve demokratik bir hukuk devleti olma ilkesine bağlı kalarak hareket etmelidir.

Devletin amacı, bireyler arasında çıkan anlaşmazlıkları çözüme kavuşturarak toplumsal uyumu sağlamaktır. Bu nedenle, hukukun üstünlüğü prensibi ve demokratik ilkeler doğrultusunda hareket ederek, toplumun refahı ve huzuru için adil ve dengeli bir ortam sağlamalıdır. Bu sayede, bireylerin özgürlükleri korunurken, toplumun genel çıkarları da gözetilmiş olur.

3.1.2. Devlet

Devlet, belirli bir toprak parçasına hâkim olan, belirli bir insan topluluğun meydana getirdiği, yönetenlerin kişiliğinden ayrı tüzel kişiliğe sahip siyasal bir örgütlenmedir (Tunç, 2019: 37; Kaboğlu, 2019: 61).

Devlet, aile ve aileyi oluşturan bireylerden meydana gelen toplumun bir sentezi niteliğini taşır. Devletin ortaya çıkabilmesi için insanların önce aile ve daha

sonra toplum evrelerinden geçmelidir. Devlet, tüm yurttaşların gerçek bir beraberlik meydana getirecek şekilde kaynaşmasının neticesidir. Devlet araçtan ziyade amaç olduğundan objektif ruh devlette belirir ve devlet, dolayısıyla kişiler, kendi evrensel varlığını idrak eder ve devletin meydana gelmesini sağlar (Güriz, 2017: 227).

Devlet olarak ifade edilen kamusal otoritenin ezelden beri en temel vazifesi toplumun düzenini, huzurunu ve güvenlik ihtiyacını sağlamaktır. Devletler, uluslararası ve ulusal mevzuatlarla güvence altına alınan hukuk devleti ilkesinin gereği olarak kaynağını anayasadan alan, sınırları yasalarla belirlenmiş kaidelerle toplumsal düzeni ve güvenliği sağlamaktadır. Birlikte yaşama arzusu ile bireylerden oluşan toplumun devlet ve ulus olarak iç ve dış tehditlerden, saldırılardan uzak olarak hayat sürmesi, ülke içerisinde bireylerin her çeşit baskı, tehdit ve saldırılardan uzak şekilde, huzur, güven ve mutluluk içinde, bir tertip içerisinde hayat sürmeleri olarak ifade edilen kamu düzenini sağlamak devletin temel görevidir. Devlet bu görevini yerine kolluk birimleri aracılığıyla icra etmektedir. Kolluk (Birimleri) ise “kamu düzeninin” sağlanması için yerine getirilen eylemleri ve bu eylemleri yerine getiren kurumları belirtmektedir.

Netice itibariyle devleti açıklayan teorilerden yola çıkarak devletin çeşitli tanımlamaları olduğu görülmektedir. Alman düşünür Max Weber, sosyolojik açıdan modern devleti, her türlü siyasal toplulukta olduğu gibi sui generis (kendine özgü) yapısı ile yasal kaba kuvvet ve zor kullanımı şeklinde ifade ederek bir ülkenin sınırları dahilinde kendi menfaatleri için başarılı bir şekilde yasal kaba kuvvet tekeline savunan insani bir ortaklaşma olarak tanımlamaktadır (Weber, 2006: 26). Ancak üzerinde mutabık kalınan bir husus var ise o da devletin kamu düzenini ve güvenliğini sağlamakla vazifeli olduğudur. Devlet kamu düzenini kolluk birimleri aracılığıyla sağladığından devletin topluma yansması olan kolluk görevlileri, kaynağını devlet (yasama) organlarının meydana getirdiği mevzuat hükümlerinden alarak, toplumsal barışı bozanlara karşı koşulların gerektirdiği durumlarda zor ve bazen de silah kullanmaktadır. Zor ve silah kullanan kolluk görevlileri bu faaliyetlerini mevzuata uygun olarak yerine getirdiklerinde meşru hareket ettikleri kabul edilerek herhangi bir müeyyide ile karşı karşıya kalmayacaktır.

3.1.3. Hâkimiyet (egemenlik)

Egemenlik olgusu günümüzde genel olarak “hâkim olma ya da hâkimiyet” anlamlarında kullanılır. Hâkimiyet Arapça kökenli bir sözcük olup en genel ifade ile kendi varlığı dışında kalan her türlü güç ve kudret sahibi bireylere karşı üstün olma olarak tanımlanmaktadır (Türcan, 2003: 78). TDK ise egemenliği; devletin ve milletin sahip olduğu yetkilerin tamamı olarak tanımlamaktadır (TDK, 2023). Egemenlik, bir iktidar ya da gücün en üstü olma anlamına gelmektedir (Özcan, 1964: 78).

Egemenlik kavramı geçmişten günümüze her dönemde var olan önemli bir kavramdır. İbn-i Haldun egemenliği tanımlarken özellikle devlet olgusuna yer vermektedir. Buna göre kan bağı olan topluluklar (asabiyetler) birbirinden farklı olduğunu ileri sürmektedir. Buradaki asabiyetler kendisine komşu olan diğer boyları ve aşiretleri temsil etmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde her asabiyet kendi devletini kurduğunda hükümdarlık süremez sadece halk üzerinde hâkimiyet kuran, veri alan, delegeler gönderen ve kendi sınırlarını koruyabilen diğerlerinden üstün olabilmektedir. Sınırları koruyan, vergi toplayan ve halk üzerinde hâkimiyet kurarak delegeler seçip yönetim merkezine gönderme gibi devlete özgü görevleri yerine getirebilecek güç ve erkleri bulunmayan, bu özelliği taşımayan asabiyetler tam anlamı ile devlet (hükümdar) olarak ifade edilemez. Tarihte eyalet özelliği gösteren kendi toplulukları üzerinde hâkimiyet sahibi olan ancak merkeze bağlı olan emirlik veya eyaletler, hâkimiyet vb. unsuru bulunmadığından tam anlamıyla devlet değildir. Böylece İbn-i Haldun devleti hem görevli hem de hâkimiyet sahibi olması nedeniyle devletle halk arasındaki siyasi bağı sağlaması olarak ifade ederek bunun hâkimiyet sayesinde olduğunu üzerinde durmaktadır (Topçuoğlu, 1969: 343).

Duguit'e göre, hâkimiyet subjektif bir haktır ancak bu hak sahibinin kim olduğu üzerinde konsensüs sağlanmış değildir. Subjektif karakterli olduğundan irade kudretine haiz bünyesinde bazı özellikler barındırmaktadır. Bu özellikler ise emreden, bağımsız, tek bir irade tarafından kullanılan, bölünmez, devir (temlik) edilmez ve zamanaşımına uğramayan özelliklerdir. Ona göre hâkimiyetin temel karakteri emreden bir irade erki olmasıdır. Bu vasfı ile egemenlik ülkedeki tüm iradelerin üzerinde bir irade olduğundan diğer iradeler ile aralarında ast ile üst ilişkisi bulunmaktadır. Hâkimiyet bağımsız bir erkter ve kendinden üstün başka bir erke

bağlanamaz. Duguit bu durumu Almanların “*Egemenlik kendi yetkisinin yetkisini haizdir*” ifadesi ile egemenliğin hareket sahasının ve sınırlarının kendisinin belirleyici olduğuna dikkat çekerek açıklar. Duguit hâkimiyet kudretinin tek bir irade olduğunu yani vatandaşlara yönelik tek bir egemenliğin olması gerektiğini birden fazla egemen erkin bulunması halinde ise bu erklerin yetkinin kullanımında anlaşmaları durumunda sorun teşkil etmeyeceğini ancak anlaşmamaları durumunda ise kaos ortamının meydana gelebileceğini ifade ederek tek bir egemen erk iradenin önemine değinmektedir. Hâkimiyetin bölünmezliği ilkesi ile vatandaşlar üzerinde tek bir iradenin hüküm sürmesi gerektiğini egemenliğin ancak ortadan kaldırılması durumunda parçalanabileceğini bu durumda da vatandaşlar üzerinde iki ayrı hâkim gücün egemenlik yetkisini kullanmak isteyeceğinden kargaşanın meydana gelebileceğini ifade ederek egemenliğin bölünmezliğinin önemini ifade etmektedir. Ona göre kuvvetler ayrılığı egemenliğin bölünmezliğini zedelememekle birlikte egemenliğin kurucu unsurları olan yasama, yürütme ve yargı erklerinin her biri kendi alanlarına dair egemenlik yetkilerini kullandığından egemen kabul edilmektedir (Duguit, 1954: 57). Duguit’in katılmadığı ancak kendi kendini sınırlama doktrinini ortaya koyan Alman hukukçu Jhering’e göre, devlet egemendir yani hukuk meydana getiren devlet kendi iradesi ile kendi meydana getirdiği hukuka bağlı kalabilir. Bu takdirde hukuk ile kendini sınırladığı halde kendi meydana getirdiği hukuk kuralları ile de egemenlik yetkisini kullanmaktadır (Duguit, 1954: 60). Bu noktada hukuk devletinden bahsetmek gerekir.

Hukuk devleti temel de gerçekleştirdiği her türlü devlet işinde hukuk kurallarına uygun hareket eden ve vatandaşlarının hukuki güvenliğini sağlayan bir sistemi temsil etmektedir (Özbudun, 1998: 89; Soysal, 1986: 243). Hukuk devleti denildiğinde akla hukuku bulunan devlet ya da devletin koyduğu hukuk gelmemeli daha çok hukukun egemen olarak ön planda tutulduğu devlet akla gelmelidir (Erdoğan, 2001: 93-97). Hukuk devletinin en temel amacı gerçekleştirdiği her türlü iş ve işlemde keyfi uygulamaları en aza indirgeyerek, vatandaşların hak ve özgürlüklerinde herhangi bir ihlale sebebiyet vermemek olarak ifade edilebilir (Erdoğan, 2001: 93).

Bir devletin egemen olması temelde kendi yetkilerini ve kendi hukuk kurallarını özgürce belirleyebilmesi ile ilgilidir. Bunun yanı sıra devlet zor kullanma

yetkisine sahip olduğundan kamusal gücü gerekli gördüğü durumlarda uyguladığında da egemenlik gücü pekişmektedir (Teziç, 1991: 117). Devlet sahip olduğu yetki ve hukuki kuralları uygularken temel hak ve özgürlükleri yok saymayacak biçimde hareket etmesi gerekir. Buna göre devlet kendi hukuk kurallarını belirlerken keyfi uygulamalara yer vermemelidir. İnsanların sahip olduğu temel hak ve özgürlükler devletin koyacağı kurallar için rehber niteliğinde olmalıdır. Devletler hukuk kurallarını belirlerken hukuk devletinin gerekliliği olan anayasa ve kanunlara bağlı olarak hareket etmelidir. Egemenlik, meşru otoriteyi kullanma yetkisini elinde bulunduran erki belirten soyut bir kavramdır. Devlet, hukuk kuralları koyan, konulan kurallara gösterilmesi gereken davranışların sergilenmesini sağlayan ve bu davranışları gerektiğinde zor kullanarak sergilenmesini sağlayan hukuk kuralları ile sınırları belirlenen ve zor kullanma tekeli olan teşkilatlanmış üstün hâkimiyet sahibi iktidardır.

Hukuk kuralları uygulanma nitelikleri bakımından emredici hukuk kuralları, tamamlayıcı hukuk kuralları, yorumlayıcı hukuk kuralları ve tanımlayıcı hukuk kurallarıdır. Emredici hukuk kuralları: herkes tarafından uyulması zorunlu olan kurallardır. Kişiler hukuk kurallarını ihlal etmeleri halinde cezai yaptırımlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Kişilerin karşılaştıkları yaptırımları uygulamak için kamu düzenini tesis etmekle görev ve yetki verilen kolluk güçleri gerektiğinde yine emredici hukuk kuralları tarafından sınırları belirlenen cebir veya zor kullanma yetkisine başvuracaktır.

3.2. Zor ve Silah Kullanma Yetkisi

3.2.1. Genel olarak

Kolluğun zor ve silah kullanımı, PVSK'nın 16. Maddesi'nde detaylı bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre, PVSK'nın 16/6 maddesi kapsamında kolluk, kendilerine ya da başkalarına yönelik bir saldırı durumunda, zor kullanma koşullarına bağlı olmaksızın TCK'nın meşru savunma hükümleri doğrultusunda kendilerini savunma hakkına sahiptirler. Kolluğun silah ve zor kullanma yetkisi, aşağıdaki durumlar çerçevesinde gerçekleşmelidir (PVSK 16/6. madde).

1. Meşru savunma hakkını kullanması bakımından,

2. Bedeni kuvvet ve maddi güç kullanmak kullanmasına rağmen direnişi kıramamışsa direnişi kırarak şekilde ve kırarak ölçüde,
3. Hakkında herhangi bir tutuklama, gözaltı, zorla getirme ya da yakalama kararı bulunan kişilerin yakalanmasını sağlamak amacıyla,
4. Kendilerine ya da çevrelerine herhangi bir delici, kesici ve yanıcı madde ile saldırılması durumunda, saldırıyı önlemek ve şüphelileri yakalamak için ölçülü olacak şekilde silah kullanma yetkisi bulunmaktadır.

Aynı kanunun 16/7 maddesine göre, kolluk silah kullanmadan önce ilgili kişiye duyurabileceği bir şekilde "dur" ihtarında bulunmak zorundadır. Bu ihtar rağmen kişi kaçmaya devam ederse, öncelikle uyarı amaçlı olarak silahla ateş edilir. Ancak kişi kaçmaya devam ederse ve yakalanabilmesi için ateş etmek gerekiyorsa, kolluk bu durumda yakalamayı sağlayacak ölçüde ateş edebilir. Aynı kanun maddesinin devamında, kolluğun zor ve silah kullanma yetkisini kullanırken, direnişi kırmak veya kişiyi yakalamak amacıyla, karşı tarafın kendisine silahla saldırmaya teşebbüs etmesi halinde, saldırıyı etkisiz hale getirecek şekilde ateş etmesi gerekmektedir. Ek olarak 2803 sayılı JTGYK'nın 11. maddesi gereğince emniyet teşkilatının sorumluluk alanı dışında görevli kolluk birimi olan Jandarma personeline silah kullanma yetkisi kendi kanunları ile tanınarak zor kullanma durumunda ise diğer kanunlarda tanınan yetkilere haizdir.

Kolluk bazı durumlarda, zor kullanmanın gereklilik haline geldiği durumlarda karşılaşılabılır. Bu durumda, kolluk idari işlem yapmadan önce tehlikenin ya da ihlalin ortadan kaldırılması için zor kullanabilir. Bu durum, kolluğun önleyici ve bastırıcı görevlerini öne çıkarır. Kolluk görevlisinin yaptığı iş genellikle güce dayalı bir meslek olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle, kanun koyucu belirli koşullar altında kolluğa zor kullanma yetkisi vermiştir. Ancak ilgili yetki, kanunda belirtilen sınırlar içinde uygulanabilir (Sönmez, 2005: 376-377).

Kolluk, görevi sırasında karşılaştığı birçok olayın bastırılmasında zor kullanma yetkisine sahiptir. Bu yetki, kolluğun hem kendi hem de üçüncü şahıslara yönelik gerçekleşen saldırılar karşısında meşru savunma hükümleri doğrultusunda kullanılabilir. Özellikle hakkında tutuklama veya gözaltı kararı bulunan kişilerin yakalanması, olayın bastırılması gerektiği durumlarda kolluk silah ve zor kullanma yetkisini direnişi kırabilecek ölçüde kullanabilir (Kartal, 2010: 49). Kolluk personeli

ölçü dışına çıktığında ise cezai müeyyidelerle karşılaşmaktadır. Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 15.11.2018 tarih ve E.2018/305, K.2018/539 sayılı kararında İzmir'in Alsancak ilçesinde meydana gelen bir olayda, kolluk personeli tarafından durdurulan bir kişiyle yaşanan tartışmada, kolluk personelinin şiddet uyguladığı ve kişiyi yaraladığı belirtilmiştir. Polis memurunun, görevini yerine getirirken şiddet kullanma yetkisini aşarak kişiyi kasten yaraladığına dair raporlar bulunmaktadır. Mahkeme, bu durumu kasten yaralama suçu olarak değerlendirmiş ve sanığı ilgili maddeler uyarınca 1 yıl 3 ay hapis cezasına çarptırmıştır. Yargıtay ise, mahkemenin verdiği kararı uygun bulmuş ve Cumhuriyet Başsavcılığı'nın itirazını reddetmiştir. .Kanaatimizce verilen kararda kolluğun direnişi kıracak ölçü dışına çıkıldığından kolluk personeline verilen cezanın hukuki ve isabetli olduğu söylenebilecektir.

Türkiye'de kolluğun silah kullanımıyla ilgili durum, genellikle pratikte uygulamanın zorluğundan kaynaklanmaktadır. Kolluk görevlileri, bu yetkiyi tam ve etkili bir şekilde kullanma konusunda bazı zorluklarla karşılaşabilirler. Bilgi eksikliği veya çeşitli çekinceler, kolluğun silah kullanma yetkisini gerektiği şekilde kullanmalarını engelleyebilir. Kanun koyucu, kolluğa silah kullanma yetkisi verirken, bu yetkinin saldırıya uğrayanı değil, saldırganı etkili bir şekilde durdurmayı amaçladığını ve silahın sadece gerektiği ölçüde kullanılması gerektiğini vurgulamıştır.

3.2.2. Yetki kavramı ve yetkinin kaynağı

Yetki, genel olarak bireyin yasal düzenlemeler çerçevesinde belirli bir görevi veya işi gerçekleştirmesi için verilen hak veya yetkiyi ifade eder (TDK, 2023). Diğer bir tanıma göre ise yetki, idari makam ve organların ilgili mevzuata uygun olarak karar almalarını sağlayan bir güç olarak tanımlanmaktadır (Fındıklı, 2004: 79). Bu tanımların ışığında yetki, sadece bir hak olarak değil, aynı zamanda bir sorumluluğun da ifadesidir. Yani, bir görev üstlenilmeden önce yetki kullanılmaz. Dolayısıyla, yetki verilen kişi, görevini yerine getirmek için bu yetkiyi almıştır (Tezsever, 1992: 5).

Yetki, belirli bir makam veya organın eylem ve işlemlerini hukuka uygun kılacak karar alma yetkisini ifade eder. Bu yetki, kamu makamları için istisnai bir durumu temsil eder ve genellikle yetkisizlikle ilişkilendirilir. Yetkinin varlığı için

öncelikle ilgili mevzuatta tanımlanmış olması gerekmektedir, çünkü yetki mevzuat tarafından belirlenir (Pekmez, 2015: 79).

Yetki, bireye belirli bir iş yapma veya harekette bulunma hakkı tanır. Ancak yetkinin sınırları belirlenmiş olmalıdır. Makamların sahip olduğu yetkiler, yaşadıkları toplumun hukuk kurallarına uygun olarak kullanılır (Yenisey, 1991: 58). Bu bağlamda, hiç kimse hukukun kurallarını dışlayarak yetkisini kullanmamalıdır. Ancak bazı durumlarda, kanun maddelerinde tam olarak açıklanmayan durumlarda kişinin takdir yetkisini kullanması kanunen tanınmış bir haktır. Ancak, kanunda yer almayan bir yetkinin kullanımında, ilgili kanun maddelerinin çok iyi anlaşılması ve yorumlanması gerekmektedir (Şahin, 2006: 9). Aksi takdirde, yetki hukuka aykırı bir şekilde kullanılmış olur.

Araştırmamızda ele aldığımız kolluk birimlerinin yetkileri, kanunlar tarafından belirlenmiştir ve kolluk bu yetkileri kullanırken belirli sınırlamalara tabidirler. Kolluk, sahip oldukları yetkileri keyfi olarak kullanamazlar. Örneğin, belirli bir olay için görevlendirilen kolluk, sadece o olayla ilgili görevi yerine getirebilir ve yetkileri bu görevle sınırlıdır. Kolluk, görev üstlendiğinde, kişisel çıkarlarına değil, kamu yararını gözeterek hareket etmeyle yükümlüdür. Toplumun huzurunu bozan ve devletin zarar görmesine yol açan kişileri gözaltına alabilirler. Ancak, bahsedilen olayda, kolluk ile şahıs arasında kişisel bir husumet veya çatışma varsa, şahıs gözaltına alınmaz. Yetkinin tanımı kadar yetkinin kaynağı da önem arz etmektedir. Literatüre bakıldığında yetkinin kaynağını oluşturan üç temel teori bulunmaktadır. Bunlar (Can, 2005: 165-167);

1. Biçimsel yetki teorisi: Biçimsel yetki teorisi, devletin ve devlet organlarının yetkilerinin ve görevlerinin, yazılı ve resmi hukuk kuralları tarafından belirlendiğini savunan bir teoridir. Bu teoriye göre, devletin yetkileri ve görevleri anayasal belgeler, yasalar, tüzükler ve diğer resmi belgelerle belirlenir ve sınırlanır. Devlet organları, bu belgelerde kendilerine tanınan yetkiler çerçevesinde hareket ederler ve hukukun üstünlüğü ilkesi gereği, yetki ve görevlerini sadece bu belgelerin öngördüğü şekilde kullanabilirler. Biçimsel yetki teorisi, devletin gücünü sınırlandırarak, hukuk devletinin temel prensiplerinden birini oluşturur. Yetkinin kaynağı yukarıdan aşağıya devredilerek ortaya çıkar.

2. Kabul teorisi: Kabul teorisine göre üst astına mesajı ilettiğinde ast bu mesajı benimseyip kabul ediyorsa bu noktada yetkiden bahsedilir. Yetkiden bahsedebilmek için bazı önkoşullar bulunmaktadır. Üstün mesajı ast tarafından anlaşılabilir olmalı, organizasyonun amaçları ile ters düşmemeli, astın çıkarlarına ters düşmemeli ve astın mesajı gerçekleştirebilecek kabiliyete sahip olması gerekmektedir.
3. Bilgisel yetki teorisi: Bu teori doğrultusunda yetkinin kaynağı organizasyonun en üstünde yer alan kişidir. Bu nedenle üstün sahip olduğu teknik ve yönetsel bilgi astlarca doğrudan kabul edilmektedir. Kısacası astlar üstün bilgi ve becerilerini onayladıklarında o kişiler yetkili olarak nitelendirilir. Bu nedenle de bilgisel yetki teorisinde yetki, kişisel bilgi ve deneyimler doğrultusunda verilir.

Literatürde yetki ikiye ayrılmıştır. Bunlar;

1. Bağlı yetki
2. Takdir yetkisi olarak sıralanmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde yetki türlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.2.2.1. Bağlı yetki

Bağlı yetki genel olarak kendisine tamamen kanunlarla sınırlandırılmış ve belirli bir durum karşısında idarenin verdiği kararlar doğrultusunda hareket etme yetkisi olarak tanımlanmaktadır (Fındıklı, 2004: 79). Bu nedenle görevlinin yetkisini kullanırken herhangi bir seçme özgürlüğü bulunmamaktadır.

Kolluk birimleri, belirli koşullar altında hareket etmekte ve kanunlarca belirlenen kararları uygulamakla yükümlüdür. Kanunlara aykırı olarak hareket etmek, kolluğun görevini hukuka uygun bir şekilde yerine getirmediği anlamına gelir. Dolayısıyla, kanun maddelerinde açıkça belirtilen kararların uygulanması kolluğun zorunluluğudur. Örneğin, PVSK'nın 12. maddesi, 18 yaşından küçüklerin girmesi yasak olan yerlere girmeyi sınırlamaktadır. Eğer bir denetimde, bu yasaklı yerde 18 yaşından küçük bir kişi bulunursa, kolluk kendi takdir yetkisini kullanarak bu durumu göz ardı edemez. Kolluğun böyle bir inisiyatifi yoktur; kanunen belirlenen kurallara uymakla yükümlüdür. Benzer şekilde, PVSK'nın 8/A maddesi

kumar oynanan yerlerin idarece kapatılmasını öngörmektedir. Bu kapatma yetkisi, bağlı yetki kapsamındadır ve kolluk bu durumda da kendi inisiyatifiyle hareket edemez (Gözler ve Kaplan, 2019: 340).

3.2.2.2. Takdir yetkisi

İdare, belirli bir konuda karar verme zorunluluğunda kaldığında veya en uygun kararı belirleyemediğinde birden fazla seçenek arasından tercih yapma yetkisine sahiptir. Bu yetkiye "takdir yetkisi" denir (Gözler ve Kaplan, 2019: 340). Takdir yetkisi, idarenin en uygun seçeneği seçme veya belirleme serbestisi sağlar. Ancak bu serbesti, en faydalı olanı tercih etme ilkesiyle sınırlıdır ve duygusal nedenlerle kullanılmamalıdır. Takdir yetkisi, belirli kriterlere ve mevzuata uygun olarak kullanılmalıdır (Fındıklı, 2001: 178-179).

Kolluğun, gerçekleşmiş ya da gerçekleşmesi muhtemel tehlikeleri bertaraf etme görevi, doğru ve etkili bir şekilde yerine getirebilmesi için geniş bir takdir yetkisine sahip olması gerekmektedir. Tehlikelerin ortaya çıkmasını önlemeye yönelik olarak kolluğun uygulayacağı takdir yetkisi, henüz bir olay gerçekleşmemişse ve potansiyel bir tehlike söz konusuysa kullanılabilir. Bu takdir yetkisi, genellikle siyasi bir tercihle belirlenir ve devletin kurulu düzenini korumaya yönelik olmalıdır. Bu şekilde, kolluk güvenlik ve düzeni sağlama görevini etkin bir şekilde yerine getirebilir (Yenisey, 2015).

Günümüzde toplum içinde meydana gelen olaylarda, kolluğun takdir yetkisinin önemli bir rol oynadığı ifade edilebilir. Bu noktada kolluk, kanunlar çerçevesinde yaptığı yorumlamalar ve uygulamalarla takdir yetkisini kullanmaktadır. Kolluğun zor kullanma yetkisiyle ilgili olarak PVSK'nın 2. maddesinin b bendinde kolluk görevlilerine direnmeyi etkisiz hale getirmek amacıyla kullanacağı zor kullanma araçlarında kendi takdir yetkisini kullanabileceği vurgulanmaktadır. Bunun yanı sıra aynı kanunun 16/d bendinde ise "Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder." hükmü yer almaktadır. Benzer şekilde, PVSK'nın 16. maddesinin d bendinde kolluğun ölçülü ve orantılı olmak şartıyla silah kullanabileceği belirtilmektedir. Her iki kanun maddesinde de anlaşılacağı üzere kolluğun silah kullanma yetkisine sahip olduğu ve olayın koşullarına göre takdir yetkisini kullanabileceğini söylenebilir.

3.2.3. Zor kullanma kavramı

Zor kullanma kavramını genel anlamda tanımlayacak olursak, herhangi bir işin yapılması için gerekli baskıya başvurulması durumunu ifade edebiliriz. Ancak günümüzde kolluk kuvvetlerinin uyguladığı zor kullanma yetkisi, daha teknik ve özel bir anlam taşımaktadır. Bu nedenle, kolluk için zor kullanma, belirli sınırları ve araçları bulunan özel bir kavramdır. PYSK'ya bakıldığında, zor kullanma genellikle bedeni kuvvet ve maddi güç olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. PYSK'nın 16. maddesinde bedeni kuvvet, kolluğun kendine direnen kişilere karşı koymak ve doğrudan bedeni güç uygulamak olarak belirtilmiştir. Maddi güç ise kolluğun karşılaştığı direnişe karşı kullanabileceği araç ve gereçlerle gerçekleştirilen güç türünü ifade eder. PYSK'da maddi güç unsurları arasında; kelepçe, basınçlı su, cop, göz yaşartıcı sprey ve tozlar, fiziksel engeller, polis köpekleri ve atlar bulunmaktadır.

Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği'nin 4. maddesi, zor kullanma fiilini tanımlamaktadır. Bu maddeye göre zor kullanma, kanunlara aykırı olarak bir araya gelen ve toplu şekilde hareket ederek gerçekleştirilen toplumsal olayların etkisiz hale getirilmesini veya önlenmesini kapsayan her türlü cebir, şiddet ve direnişe karşı uygulanan bedeni kuvvet, maddi güç ve silah kullanımını içerir. Yönetmelik, kolluğun bu araçları kullanırken öncelik ilişkisine göre hareket etmesi gerektiğini belirtmektedir. Ancak hangi maddi güç aracının uygulanacağı konusunda belirli bir sıralama yapılmamıştır ve hangi aracın tercih edileceği kolluk takdirine bırakılmıştır. Kolluk kuvvetleri görevlerini yerine getirirken uygun olan yöntem ve araçları kendileri belirlerler. Ancak zor ve silah kullanma yetkisi söz konusu olduğunda, mülki idari amirin hangi aracın kullanılacağını belirleme hakkı bulunmaktadır.

6638 sayılı kanun kapsamında 2015 yılında yapılan değişikliklerle, ilgili kanunun 16. maddesine boyalı su unsuru eklenmiştir. Bu değişiklik, pratikte özellikle Türkiye'nin gündeminden uzun bir süre düşmeyen Gezi Parkı olaylarında kolluğun boyalı veya kimyasal su, göz yaşartıcı kapsül veya sprey kullandığı bilgisine dayanmaktadır. Kolluğun bu tür maddi güçleri kullanması, direnişin bastırılmasında etkili bir araç olarak görülebilir; ancak suya katılan kimyasalların insan sağlığına verebileceği zararlar göz ardı edilmemelidir. Nitekim Anayasa Mahkemesinin 2018/2790 Bireysel Başvuru numaralı ve 25.02.2021 tarihli kararında; Başvurucu, katıldığı protesto eyleminde barışçıl bir şekilde bulunmasına rağmen, kolluk kuvvetleri tarafından kullanılan gaz tüfeği mühimmatı ile yaralandığını iddia

etmektedir. Başvurucu, bu iddiasını aynı gün aldığı hastane raporuyla da desteklemektedir. Mahkeme, bu iddiayı makul delillerle desteklenmiş bulduğu için, başvurunun iddiasının ciddiyetle değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Kovuşturmaya yer olmadığı kararında ise, başvurunun yaralanmasının kolluk kuvvetinin kullandığı gücün orantılı olduğu şeklinde bir değerlendirme yapılmamıştır. Ayrıca, olaya ilişkin kamera görüntüsü veya diğer delillerin dosyada bulunmadığı belirtilmektedir. Bu nedenle, mahkeme, başvurunun iddialarının ve yaralanmasının kolluk kuvvetinin orantılı güç kullanımıyla ilgili detaylı bir şekilde incelenmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

Kanaatimizce Anayasa Mahkemesi vermiş olduğu kararda kolluğun; Gezi Parkı eylemleri sırasında kolluk kuvvetlerinin orantısız güç kullanımı sonucu yaşanan yaralanmalar ve etkisiz bir soruşturma yürütülmesi, Anayasa'nın insan haysiyetine saygı ilkesini ihlal etmiştir. Bu durum, etkili bir resmi soruşturmanın yapılmasını gerektirir. Soruşturma, sorumluların tespit edilmesi ve cezalandırılmasını sağlamalıdır. Aksi takdirde, devlet görevlilerinin fiilî dokunulmazlıktan yararlanarak hak ihlallerine yol açabileceği ve Anayasa ile korunan hakların ihlal edilebileceği bir durum oluşabilir.

Bedensel güç, zor kullanma durumlarında başka araç kullanmaksızın doğrudan karşı tarafa aktarılan bir unsurdur. Bu, direnen kişiye el ile temas edilerek müdahale etme, kolundan tutarak uzaklaştırma, kişilerin güç kullanılarak tutulması veya yakalanması gibi eylemleri içerir. Bedensel güç kullanımı, uygulanan gücün yoğunluğuna göre düşük, orta ve yüksek olarak sınıflandırılabilir. Bu müdahaleler, kişinin dokularına zarar vermeden yapılmalıdır. Basit tıbbi müdahale gerektiren müdahaleler düşük yoğunlukta bir güç uygulamasını ifade ederken, orta yoğunlukta güç ise daha fazla etkiye sahip bir müdahaleyi temsil eder. Ancak, kişinin ciddi zarar görmesi veya yaşamı tehlikeye girmesi durumunda uygulanan bedensel güç yüksek yoğunlukta kabul edilir. (Gedikli, 2012: 47-48). Bu nedenle kolluk karşılaştığı direniş karşısında uygulayacağı gücü ve sonuçlarını düşünerek hareket etmesi oldukça önemlidir.

3.2.4. Yetkinin sınırı

Kolluk görevlilerinin kamu düzenini sağlama ve koruma görevleri, anayasal çerçevede belirlenmiş sınırlar içinde icra edilmelidir. Ancak, zor ve silah kullanma

yetkisi gibi güçlü yetkilerin kullanımı, bireylerin anayasal haklarını ihlal edebilecek potansiyele sahiptir. Bu yetkinin kullanımı, yaşama hakkı, işkence yasağı, toplantı ve örgütlenme özgürlüğü gibi temel hakları tehlikeye atabilir. Bu nedenle, kolluğun zor ve silah kullanma yetkisi belirlenirken, bu hakların korunması ve sınırları dikkate alınarak özenle düzenlenmelidir.

Kolluğun zor ve silah kullanma yetkisi, sadece ulusal hukuk kapsamında değil, uluslararası hukuk açısından da önemlidir. Bu yetkinin ulusal düzeyde sınırlandırılması, aynı zamanda uluslararası hukuk metinleriyle uyumlu olmalıdır. Anayasamızın 90. maddesi, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası hukuk metinlerinin, ulusal hukukun ayrılmaz bir parçası olduğunu belirtmektedir. Bu metinler, ulusal hukukun en üst seviyesinde yer alarak normlar hiyerarşisinin en üstünde bulunmaktadır (Kaboğlu, 2015: 263).

Türk hukukunda kolluk görevlilerinin zor ve silah kullanmasının sınırlandırılmasına ilişkin temel unsurlar aşağıdaki gibi özetlenebilir.

- **Kanunilik:** Anayasamızın 13. Maddesi gereğince bireylerin sahip oldukları temel hak ve özgürlükler sadece Anayasa'da belirtilen nedenlere bağlı olarak ancak kanunla sınırlandırılabilir. Öyle ki bu sınırlamalar anayasanın özüne, ruhuna, demokratik toplum yapısına ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz. İdarenin kendisine kanunla verilen bir yetki olmadan bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılması hak ihlaline neden olmaktadır (Günday, 2011: 310).
- **Zorunluluk ve Mutlak Gereklik:** Kolluğun silah kullanması en son çare olarak düşünülmeli ve kolluk olayı çözümlerken diğer alternatif yöntemleri denedikten sonra en son bu yetkisini kullanmalıdır. Kısacası zorunluluk halinde silah kullanmalıdır. Zor kullanma açısından ise kolluk görevlisi bireylerin temel hak ve özgürlüklerine müdahale içeren zor kullanma fiilini sadece kanunu şartlar oluşması halinde gerçekleştirmelidir. Yukarıda yer alan bilgiler doğrultusunda kolluk görevlisi zor ve silah kullanırken mutlak suretle kademelilik ilkesine bağlı olarak hareket etmelidir. Aynı zamanda kolluk zor ve silah kullanma yetkisini kullanabileceği şartların tam manasıyla oluşması gerekmektedir (Pekmez, 2015: 128).

- **Ölçülülük ve Orantılılık:** Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması anayasal zorunluluk olarak ölçülülük ilkesine aykırı olamaz. Bu nedenle zor ve silah kullanırken kolluğun ölçülülük ilkesine uygun hareket etmesi gerekmektedir (Oğurlu, 2002: 36). Aksi halde kolluk tarafından gerçekleştirilen eylem ölçülülük ilkesine aykırı olur ve hak ihlallerine sebebiyet verir.
- **Demokratik Toplum Düzeninin Gereklikleri:** Bireylerin sahip oldukları temel hak ve özgürlükler sadece kendi hukukumuz ekseninde değil aynı zamanda AİHS ve diğer uluslararası metinlerde benimsenen ölçütlere uygun olması gerekmektedir. Öyle ki daha öncede ifade ettiğimiz gibi temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında demokratik toplum düzenine aykırı olmaması gerekmektedir (Sever, 2011: 14).

Yukarıda yer alan bilgiler doğrultusunda kolluk görevlisi zor ve silah kullanma yetkisini kullanırken burada yer alan unsurlara dikkat ederek hareket etmeli ve kanun konuyu kolluğa bu yetkiyi verirken ilgili unsurlar doğrultusunda sınırlandırmaya tabi tutmalıdır.

3.2.5. Silah kullanma

Kolluk kuvvetinin direnişi bastırmak ve olayların kontrol altına alınması için başvurduğu bir araç olan silah, savunma veya saldırı amacıyla kullanılan bir araçtır. Ancak silah kullanımı, yasal düzenlemelerle sınırlı tutulmuş ve teknik bir kavram olarak tanımlanmıştır. Ceza hukukuna göre silah, ateşli silahlar, patlayıcı maddeler, savunma veya saldırı amacı taşıyan her türlü kesici ve delici alet, yakıcı veya yıkıcı etkiye sahip araçlar olarak değerlendirilmektedir (Yılmaz, 2011: 1231). Bu bağlamda, silah terimi sadece ateşli silahları kapsamaktan çıkarak daha geniş bir anlamda değerlendirilmelidir. Ateşli silahlar dışında, savunma veya saldırı amaçlı kullanılabilen her türlü kesici, delici, patlayıcı, yakıcı veya yıkıcı etkiye sahip araçlar da silah olarak kabul edilmelidir. Bu geniş kapsam, silah kullanımıyla ilgili yasal düzenlemelerin daha etkili ve kapsayıcı olmasını sağlayabilir.

Anayasa'nın 17. maddesi, her bireyin yaşam hakkına sahip olduğunu ve bu hakka müdahale edilemeyeceğini belirtir. Ancak, belirli durumlarda bu hak

sınırlandırılabilir, örneğin kamu düzeninin korunması veya suçların önlenmesi gibi durumlarda. Ancak, bu sınırlamalar yasalara ve ölçülülük ilkesine uygun olmalıdır.

TCK'nın 6. maddesinde silah kavramı tanımlanmış ve ceza hukukunda kabul edilen araçlar belirtilmiştir. Bu tanımlama, ateşli silahlar, kesici-delici aletler ve diğer etkili araçlar gibi çeşitli silah türlerini içerir. Ayrıca, silahlarla ilgili yönetmeliklerde de benzer tanımlamalar bulunmaktadır. Ancak, PVSK'da silah kavramına ilişkin özel bir tanım bulunmamaktadır. Ancak, kolluğun zor kullanma yetkileri ve kullanabilecekleri araçlar belirli maddelerde açıklanmıştır. Örneğin, kolluğun maddi güç araçlarını kullanma yetkisi bulunmaktadır, ancak silah konusu ayrıntılı bir şekilde ele alınmamıştır.

Sonuç olarak, kolluğun kullanabileceği silahlar ve maddi güç araçlarına ilişkin tanımlamalar, yasal düzenlemelerde ve ilgili yönetmeliklerde belirtilmiştir. Bu tanımlamalar, kolluğun görevlerini icra ederken hangi araçları kullanabileceklerini belirler ve bu kullanımın sınırlarını çizer.

3.2.6. Zor ve silah kullanma gerekliliği

Kolluk kuvvetleri, toplumun güvenliğini sağlamak amacıyla belirli yetkilerle donatılmıştır. Bu yetkiler arasında zor ve silah kullanma yetkisi, herhangi bir direnişi bastırmak, engellemek veya kırmak için kullanılabilir. Bu yetkilerin temelinde suçla mücadele bulunmaktadır. Ancak, kolluğun bu yetkileri kullanması, insan hakları açısından hem ulusal hem de uluslararası düzeyde tartışmalara neden olmaktadır. Çünkü zor ve silah kullanma yetkisi doğrudan insan haklarına müdahale etmektedir. Bu durumda, insan haklarına saygı ile kamu güvenliği ve suçla mücadele arasında bir denge kurulması gerekmektedir. Bu dengeyi sağlamak için zor ve silah kullanma konusunda dikkatli ve ölçülü bir şekilde hareket edilmesi gerekmektedir (Eryılmaz ve Bozlak, 2009: 223). Kolluk zor ve silah kullanırken birçok unsuru bir arada değerlendirerek amaca uygun olan ve en az müdahaleyi gerektiren yönteme başvurması gerekmektedir.

Türk hukuku açısından kolluk görevlileri, görevlerini yerine getirirken karşılaşılabilecekleri direniş veya meşru müdafaa durumlarında zor ve silah kullanma yetkisine sahiptirler. Bu yetki, PVSK'nın 16. Maddesi, 2803 sayılı JTGYK m.11 ile çeşitli kanunlarda sadece kolluk görevlilerine verilerek belirli durumlarda kullanılabilmesi hüküm altına alınmıştır.

Kolluk görevini yerine getirirken, herhangi bir direnişle karşılaşılması durumunda, engel olunamaz bir direnişle karşılaşıldığında zor kullanma yetkisine sahip olunduğu bilinmelidir. Direniş, genellikle saldırgan bir tutum veya eylem şeklinde olabileceği gibi, fiziksel güç, sopalar, taşlar, silahlar gibi maddi araçlardan da faydalanarak gerçekleşebilir. Zor kullanma yetkisi, toplumun kanunlara uygun şekilde hareket etmediği durumlarda, kolluğun kamu düzenini korumak amacıyla başvurduğu bir yetki türüdür (Özgenç, 2008: 208). Zor kullanmanın yasal bir dayanağının olması gerekmektedir. Aksi halde hukuka aykırılık söz konusu olabilir.

Kolluk kuvveti, yakalama işlemi sırasında özellikle yasal koşulların gerçekleşmesi durumunda (CMK 90. madde ve PVSK 13. madde), zor kullanma yetkisini kullanabilir. Burada kolluğun zor kullanma amacı, kişiyi cezalandırmak değil, direnişi kırmaktır. Dolayısıyla uygulanan zor kullanma, orantılı olmalıdır (Eryılmaz ve Bozlak, 2009: 229). İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 11. Ceza Dairesi 2017/2628 E., 2018/873 K. ve 11.04.2018 tarihli kararında;

“ Kolluk personeli müdahil sanıklardan K1'in, K2'u yakasından tutarak karakolun içine çektiği ve kafa attığı, boğazını sıkıp karnına diziyile vurduğu ve yumruk vurarak eylemini sürdürdüğü, bu suretle kasten yaralama suçunu işlediği ... sabit olup, ilk derece mahkemesinin kabulünün de aynı yönde olduğu, ancak katılan sanık K2'in polis memuru olan sanıklara yönelik sarf ettikleri kabul edilen sözler ile sergiledikleri davranışlar nazara alındığında, ilk derece mahkemesinin sanık polis memuru K1 hakkında uyguladığı tahrik indirimi az bulunarak, bu yönden davanın yeniden görülmesine karar verilmiş olup, yapılan yargılama neticesinde sanık hakkında suçu kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle işlediği anlaşıldığından aynı kanunun 86/3-d maddesi uyarınca cezası yarı oranında artırılarak 1 YIL 6 AY HAPİS CEZASIYLA CEZALANDIRILMASINA, sanığın eylemi nedeniyle mağdurun vücudunda hayat fonksiyonlarını hafif (1) derecede etkileyecek şekilde kemik kırığı olduğundan aynı kanunun 87/3 maddesi uyarınca cezası 1/12 oranında artırılarak 1 YIL 7 AY 15 GÜN HAPİS CEZASIYLA CEZALANDIRILMASINA, sanığın eylemini mağdurun kendisine hakaret etmesi nedeniyle kaldığı tahrik altında işlediği anlaşıldığından aynı kanunun 29.maddesi uyarınca cezasından takdiren 1/3 oranında indirim

yapılarak 1 YIL 1 AY HAPİS CEZASIYLA CEZALANDIRILMASINA, sanığın duruşmalarda mahkemeye saygılı davranması, hal ve tavırları lehine takdiri indirici neden kabul edilmekle aynı kanunun 62 maddesi uyarınca cezasından taktiren 1/6 oranında indirim yapılarak 10 AY 25 GÜN HAPİS CEZASIYLA CEZALANDIRILMASINA, sanığın daha önceden 3 aydan fazla hapis cezasına mahkum olmaması, verilen cezanın kısa süreli hapis cezası olması, suç işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık nazara alınarak, cezasının ertelenmesi halinde ileride bir daha suç işlemeyeceği hususunda dairemize olumlu kanaat geldiğinden verilen cezanın TCK'nun 51.maddesi uyarınca ERTELENMESİNE karar vermiştir.”

Yukarıda verilen mahkeme kararı incelendiğinde kanaatimizce zor kullanma kişinin etkisiz hale getirilmesinden hemen sonra sonlandırılmalı aksi durumda kolluk personeli kasten yaralamaya neden olacağından cezalandırılması söz konusu olacaktır.

3.2.7. Zor kullanma teçhizatları

3.2.7.1. Uyarma (ikaz)

Zor kullanma uygulamalarında ilk başta kullanılan en önemli yöntem ihtar ve ikazdır. Bu konuya yönelik PVSK'nın 16/4 ve 16/8 maddelerinde yer alan zor kullanmadan önce ilgili kişilere önce direnmeleri halinde zor kullanılacağı yönünde uyarıda bulunulması gerekmektedir. Bu aşamada yapılacak olan uyarının usulünde somut olayın durumu göz önünde bulundurulur ve kolluğun takdirinde uyarı gerçekleştirilir. Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliğinin 25/b-1 maddesi gereğince kolluğun toplumsal müdahale söz konusu olan durumlarda öncelikli olarak manevi güç kullanma anlamına gelen uyarıda bulunması gerektiği açık bir şekilde belirtilmiştir. Zira kolluk acil durum gerektirmeyen haller de görevini ifade ederken gerçekleşen duruma göre yazılı ya da sözlü olarak topluluğa belirli bir süre vererek uyarıda bulunur. Yapılan ikaz amacına ulaşmaz ve direniş devam ederse kolluk kademeli olarak diğer zor kullanma araçlarına başvurabilir (Tezsever, 1992: 105; Yaşar, 2006: 299).

İkaz yapılması anlamına gelen en önemli yöntemlerden birisi de taktiksel işlemdir. Bu yöntemin gerçekleştirilebilmesi için öncelikli olarak muhatap ile yakın

ilişki içerisinde olmak gerekir. Örnek verilecek olursa kolluk; sokak dili siyasi durumlar, cezalandırma tehditleri ve tehlikeli durumlara dikkat çekecek şekilde farklı taktikler kullanabilir. Bu hususlar uygulandığında bazen kolluğun zor kullanmasına gerek kalmayabilir. Ancak gerekli taktikler işe yaramadığında kolluk zor kullanabilir. Dolayısıyla hedeflenen olumlu davranışın gerçekleştirilebilmesi için müzakere ve taktiksel iletişim yarıda kesilmemelidir.

3.2.7.2. Bedeni kuvvet

Kolluğun zor kullanma teçhizatları arasında yer alan bedeni kuvvet, PVSK'nın 16/2-a maddesinde açıklanmıştır. Buna göre bedeni kuvvet, kolluğa karşı direnen kişi ya da eşyaya yönelik olarak uygulanan bedeni gücü ifade etmektedir. Buradan hareketle bedeni kuvvet kolluğun kendi bedeni ile uyguladığı zor kullanma şekli olarak tanımlanabilir (Kaygusuz, 2016: 120). Sonuç olarak bedeni kuvvet maddi güç araçları kullanmaksızın kolluğun elle müdahale ettiği, kolundan tutarak olay yerinden uzaklaştırdığı, yere yatırarak müdahale ettiği fiili kuvvetleri kapsamaktadır.

3.2.7.3. Maddi güç

Kolluk gerçekleştirdiği ihtar ve bedeni kuvvet yeterli olmadığı durumlardan sonra bir başka yöntem olan maddi güç unsurlarından yararlanabilir. Fakat bu gücü kullanırken öncelikli olarak ölçülülük ilkesine uygun olarak hareket etmesi gerekir. Bu ilkeye göre kolluk, en az zarar verme olasılığı bulunan araç ve yöntemi seçmesi gerekir.

Doktrinde maddi güç aynı zamanda kolluğa bedeni kuvvete yardımcı olan araçlar olarak da değerlendirilmiştir. Bu unsurlar arasında; cop, kelepçe, tazyikli su, teknik engeller, polis köpekleri ve atları, motorlu araçlar, göz yaşartıcı spreylere olarak sıralanabilir (Kaygusuz, 2016: 121).

Maddi güce yönelik yapılan düzenlemelerin en kapsamlısı PVSK'nın 16/2-f maddesidir. Kanun maddesi daha önceki bölümlerde anlatıldığı için detaya girilmemiştir. Ancak anılan kanun maddesinin 5. fıkrasında maddi gücün kimin tarafından nasıl uygulanacağı açık bir şekilde belirtilmiştir (Gedikli, 2012: 49). Aynı zamanda PVSK'nın 16. Maddesinin 3. fıkrasında maddi gücün neler olduğu detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde maddi güç unsurlarına ilişkin detaylı bilgiler aşağıdaki gibidir.

3.2.7.3.1. Kelepçe

Kolluğun en çok başvurduğu maddi güç araçlarının başında kelepçe gelmektedir. Kelepçe temelde hareket kısıtlayıcı bir alettir. Bu nedenle kelepçe kişileri etkisiz hale getiren araçlar arasında değerlendirilir (Osse, 2007: 131). Kelepçe kullanımı ister önleyici olsun ister adli amaçlı hem yakalama hem de gözaltına alma işlemlerinde her zaman kullanılan bir yöntemdir. Bu nedenle zor kullanma işlemlerinde başvuru en muhtemel araçların başında kelepçe gelmektedir.

Kolluğun muhtemel olarak en çok uyguladığı yöntemler arasında yer almasından kaynaklı kelepçe uygulaması bir takım hukuki düzenlemelere tabi tutulmuştur (Dönmezer, 2004: 102). Bu konuya yönelik PVSK, CMK ve Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinde düzenlemeler yer almaktadır. Çocuklarla ilgili olarak ise Çocuk Koruma Kanununun 18. maddesi gereğince çocuklara kelepçe takılması bazı şartlara bağlanmıştır. Anayasanın 17. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (AİHS) 3. maddesi de bu konu ile yakından ilgilidir.

PVSK'nın 13. maddesine yönelik kolluğun kelepçe takma yetkisi; yakalananların kaçmasını ve saldırıda bulunmasını engellemek amacıyla yakalanan kişiye zarar vermeyecek şekilde her türlü tedbir alınabileceği belirtilmiştir. Kanun maddesinde yer alan “her türlü tedbirden” ifadesi ile kelepçenin de takılabileceği söylenebilir. Benzer şekilde CMK'nın 93. maddesinde yakalanan ya da tutuklanarak bir yere götürülen kişilerin nakil süreçlerinde, kaçmalarını engellemek, başkalarına ya da kendi hayatlarına zarar vermelerini engellemek amacıyla kelepçe takılması gerektiği vurgulanmıştır.

Kelepçe takmanın kolluğun maddi güç kullanımının bir çeşidini oluşturduğu, kolluğun zor kullanma yetkisinin bir cezalandırma aracı olmayıp sınırın aşılması, işkence ve kötü muamele yasağının ihlali sonucunu doğurabileceği Anayasa mahkemesinin 03.02.2022 tarih ve 2019/7312 numaralı Osman G. Başvurusunda belirtilmektedir.

3.2.7.3.2. Göz yaşartıcı gaz ve spreyley

Son dönemlerde yaşanan toplumsal olayların birçoğunda kolluk kuvvetleri göz yaşartıcı gaz ve spreyleyden yararlanabilmektedir. Kolluğun müdahale esnasında özellikle biber gazı kullanmasının temelinde kamu düzenini ve güvenliğini sağlamak için uygun bir zor kullanma aracı olmasıdır. Biber gazı usulüne uygun şekilde kullanıldığında birey üzerinde herhangi bir kalıcı etkisi bulunmamaktadır. Bu kapsamda göz yaşartıcı gaz ve spreyley insan sağlığına zararsız olan maddi güç unsurları arasında sayılabilir. Ancak her ne kadar zararsız olsa da bu gazların kullanımı hem katı kurallara hem de kısıtlamalara tabi tutulmuştur (Osse, 2007: 132). Özellikle kapalı mekânlarda kullanımı yasaklanmıştır. Ayrıca açık havada dahi olsa gelişi güzel ve gereksiz yere kullanımı da yasaktır.

3.2.7.3.3. Cop kullanımı

Kolluğun zor kullanma noktasında en çok tercih ettiği maddi güç unsurlarından birisi de cop kullanımıdır. Günümüzde copun birçok türü bulunmaktadır. Çevik Kuvvet Yönetmeliğinin 4. maddesinde bu teçhizat elektrikli ve normal cop olarak ikiye ayrılmıştır. Yanlış kullandığı durumlarda sıklıkla kamuoyunun tepkisine neden olan cop kullanımının nerede ve nasıl kullanılacağına kolluk tarafından çok iyi bilinmesi gerekmektedir.

Kolluk tarafından cop genel olarak olaylara karşın tarafları ayırmak, uzaklaştırmak ya da etkisiz hale getirmek amacıyla kullanılmaktadır. Aynı zamanda toplum içerisinde cop, kolluk elinde caydırıcı bir güç olarak görülmektedir. Cop ayrıca gerekli durumlarda kişileri etkisiz hale getirilmesine aracı bir araçtır (Osse, 2007: 130). Bu nedenle cop kullanırken dikkat edilmesi gerekir. Özellikle de yaralama ve cezalandırma hususunda oldukça dikkat çekici bir niteliğe sahiptir.

3.2.7.3.4. Diğer araç gereçler

Zor kullanma araçları kapsamında maddi güç araçlarına yönelik yukarıda yer alan teçhizatlara ek olarak farklı araçlarda kullanılabilir. Bu bağlamda kanunlarda belirtilen diğer maddi güç unsurları; basınçlı su, fiziki engeller, sair hizmet araçları, polis köpekleri ve atları bu araçlara örnek olarak gösterilebilir.

PVSK'da yer alan sair hizmet araçlarından ne anlaşılması gerektiği açıklanmamış. Zira teçhizatların kolluk görevlilerinin işleri için tamamlayıcı bir

niteliği bulunmaktadır. Kapsamlı bir çalışma bulunmadığı için EGM bu duruma yönelik 2012 yılında “Polis Teçhizat Yönetmeliği” yayımlamıştır.

Yukarıda ifade edilen basınçlı su, fiziki engeller, sair hizmet araçları, polis köpekleri ve atları yaşanan toplumsal olaylarda kalabalık grupları dağıtmak amacıyla hemen hemen bütün dünya ülkelerinde kullanılmaktadır. Özellikle kalabalık grupların dağıtılmasında yetkili kurumlar tarafından eğitilen at ve köpeklerin kullanımı da mümkündür. Bu hayvanlar spor müsabakalarında, açık hava konserlerinde, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde, panayırarda kolluğa yardımcı olmaktadır (Avcı, 2011: 236).

Diğer maddi güç unsurlarında olduğu gibi diğer teçhizatların kullanımında da ölçülülük ilkesine uygun olarak hareket edilmesi gerekmektedir.

3.2.8. Zor kullanma şartları

2015 yılında yapılan değişiklikle birlikte PVSK'nın bazı maddelerinde değişikliğe gidilmiştir. Buna göre değişiklik olan bazı durumlar zor kullanma şartları içinde geçerli olmuştur. Buna göre yapılan değişiklik kapsamında kolluğun zor ve silah kullanım şartına eklenen madde aşağıdaki gibidir;

“Kendisine ya da başkalarına yönelik evlerinde, işyerlerinde, kamu kurumlarında, yurtlarda, ibadethanelerde, araçlarda ve bireylerin tek başına buldukları açık ya da kapalı alanlara yönelik patlayıcı, yakıcı, yıkıcı ya da yaralayıcı silahlarla gerçekleştirilen saldırıları ve saldıran kişileri etkisiz hale getirmek amacıyla kolluk görevlileri belirli ölçülerde silah kullanabilir”

Yukarıda yer alan kanun maddesiyle birlikte kolluğun silah kullanma yetkisi açık bir şekilde belirtilmiştir. Kolluğun kendi görev sınırları içerisinde gerçekleştirdikleri görev kapsamında karşılaştıkları durumun niteliğine göre zor kullanabileceği gibi silah kullanma yetkisine de sahiptir. Silah kullanma yetkisi kanunlarca belirtilmiş ve kolluğun keyfi uygulamalarına bırakılmamıştır. Silah kullanma yetkisi gerekli şartlar oluştuktan sonra kademeli olacak şekilde uygulanmalıdır. Ayrıca bu yetki karşılaşılan direniş ve zorluk karşısında en son çare olarak kullanılmalıdır (Şafak ve Bıçak, 2005: 34).

Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 2018/5080 E., 2018/5178 K. ve 05.12.2018 tarihli kararında “Muğla ilinde 13 Mayıs 2010 tarihinde, karşıt siyasi görüşlü iki grup arasında başlayan tartışma taş ve sopaların kullanıldığı bir kavgaya dönüşmüştür. Çevik kuvvet polisleri müdahale etmiş, taraflar ayrılarak dağılmıştır. Şikayetler üzerine polisler bazı şahısları ifade almak için götürmüştür. Ancak öğrencilerin gözaltına alınması haberi ile gruplar tekrar toplanarak il merkezinde kavga etmiştir. Saat 02:30 sıralarında maktulün de içinde bulunduğu kalabalık grup cadde üzerinde ilerlerken, karşı grupta tekrar kavga başlamıştır. Polis memurları müdahale etmiş, sanık polis havaya ateş etmiş ve ardından gruba doğru koşarak ateş etmeye devam etmiştir. Maktul, sanığın ateşi sonucunda ölmüş ve mahkeme sanık polis memuru hakkında kasten öldürme suçundan hüküm tesis etmiştir. Yargıtay 1. Ceza Dairesi, temyiz başvurusunu kabul ederek incelediği dosyada, sanığın ve tanıkların ifadeleri ile adli kriminal raporlarına dayanarak karar vermiştir. Sanığın 18 yıllık polis memuru olduğu, toplumsal olaylara müdahalede zor kullanma aşamalarını bilmesi gerektiği belirtilmiştir.” İncelenen kararda kolluk görevlisi sanığın, mesleki kıdemi doğrultusunda olaylara profesyonelce yaklaşması, görevlerde zor ve silah kullanma derecesini bilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Sanığın da aralarında bulunduğu kolluk personellerine amirleri tarafından silah kullanılmaması talimatı verilmesine rağmen olayda silah kullanarak ölüme sebebiyet vermesine rağmen, Yargıtay kasten yaralama neticesinde meydana gelen ölüm nedeniyle TCK 87/4. madde uyarınca hüküm tesis edilmesini belirtmektedir.

Literatürde yer alan zor ve silah kullanma şartları aşağıdaki durumlar gerçekleşmesi halinde kullanılmalıdır. Bunlar;

1. Yetkinin kanunla tanınması,
2. Mecburiyetin oluşması,
3. Ölçülü olması,
4. Kademeli olması şeklindedir.

3.2.8.1. Yetkinin kanunla tanınması

Kolluğun silah kullanımı kanunlarca verilen bir hak olarak ele alınmalıdır. Bu nedenle kanunilik ilkesi doğrultusunda kolluk kendisine verilen silah kullanma hakkını görevin içeriği ve kanunlarla çerçevesi sınırlanmış haller dâhilinde kullanabilmektedir.

Silah kullanımının müdahale sonucunda insan hayatına doğrudan etki eden bir niteliğe sahip olması nedeniyle kanunlarda belirtilen zorunlu durumlarda uygulanması gerekmektedir. Bu açıdan kolluk görevlilerinin pratikte bu hakkı kullanırken ilgili kanun maddeleri çok iyi bir şekilde bilmesi gerekmektedir. Silah kullanımında kolluğun keyfiyetten sakınması gerekmektedir. Kolluk görevlerini ifa ederken gerçekleştirdikleri faaliyetlerinde temelinde kanunlar yer almaktadır. Bu nedenle idarenin verdiği herhangi bir görev gerçekleştirilirken her zaman kanuna uygun olarak hareket etmeleri gerekmektedir. Kolluk görevlileri, görevlerini yaparken toplumun huzuru, düzeni ve sükûnunu sağlamakla yükümlüdür. (Hafizoğulları, 1995: 568). Bu açıdan değerlendirildiğinde kanunlarda yer alan unsurlar doğrultusunda kolluğun zor ve silah kullanırken kanunlara uygun olarak hareket etmesi oldukça önemlidir.

3.2.8.2. Mecburiyet olması

Kolluk zor ve silah kullanırken öncelikli olarak gerçekleşecek durum karşısında bir zorunluluk hissetmesi gerekmektedir. Bu nedenle yetkinin kullanımı için gerekli asgari zorunluluğun oluşması gerekmektedir. Bu noktada zorunluluktan asıl kasıt kolluğun görevi için gerekli olan uygulamaların engellenmesi, saldırıya uğraması ya da kendi güvenliğini tehlikeye atacak durumlar gerçekleştiğinde silah kullanma hakkına sahiptir. Ancak bu noktada ölçülü davranılması gerekmektedir. Kolluk zor kullanma şartları gerçekleşmesine rağmen bu yetkisini kullanmadığı durumlarda otoritede boşluk meydana gelir ve kamu düzeninde aksamalar meydana gelir. Bunun sonucunda da halkın hem devlete hem de kolluğa olan güveni sarsılır (Karagöz, 2005: 57).

Kolluk karşılaşılan durumlarda müdahalede bulunurken öncelikli olarak uygulanan gücün makul olarak nitelendirilebilmesi için gücün zorunluluk altında gerçekleştiğini ispatlaması gerekmektedir. Bu kapsamda zor kullanmadan önce kolluğun uyguladığı her türlü yöntem denendikten sonra karar alarak zor kullanma yetkisine başvurması gerekmektedir (Şafak ve Bıçak, 2005: 169). Aksi halde zorunluluk oluşmadığı durumda uygulanan yöntem meşru sayılmaz ve yaptırıma tabi tutulabilir.

3.2.8.3. Orantılı olması

Burada orantıdan kasıt kolluğun uyguladığı gücün direnişi kıracak şekilde ve makul düzeyde olmasını içermektedir. Orantılılık zor kullanma ile ilgili kanun maddelerinde yer alan önemli bir kavramdır. Bu nedenle kolluk karşılaştığı direniş ve tehlike halinde zor kullanırken orantılı güç uygulaması gerekmektedir. Aksi durumda güç yanlış algılanır (Güzeloğlu, 2008: 97). Orantılılık ilkesi kolluğun görevini icra ederken dikkat etmeleri gereken önemli bir kuraldır.

Öyle ki PVSK'nın 16. maddesinde yer alan hükümler çerçevesinde kolluğun zor kullanırken direnmeyi etkisiz hale getirecek biçimde zor kullanması gerektiği vurgulanmıştır. Bu nedenle kolluğun karşılaştığı durumlar karşısında kademeli olarak ve direnişi etkisiz hale getirecek ölçüde hareket etmesi gerekir. Karşı taraf kolluğa daha çok güç göstermesi durumunda o güce karşılık verecek güç kullanması kanunlarca uygun görülmüştür. Bu durum da orantılılık ilkesi ile ilişkilidir. Kolluk görevi ifa ederken tehlikeyi önlemek için yeterli düzeyde tedbir alması gerekir (Kunter, 2009: 320.)

3.2.8.4. Kademeli olması

Kolluk zor ve silah kullanma yetkisini kullanırken PVSK'nın 16. maddesine uygun hareket etmesi gerekmektedir. Bu nedenle herhangi bir direniş ve tehlike ile karşılaştıklarında zor kullanma araçlarını kademeli olarak uygulaması gerekmektedir. Bu konu kanunlarda çok sıkı bir şekilde vurgulanmıştır. PVSK'nın 16. maddesi gereğince kademelilik ve orantılılık ilkeleri iç içe geçmiş durumdadır. Bu durumu açık bir şekilde ifade etmek gerekirse kolluk karşılaştığı durum karşısında ikazda bulunduktan hemen sonra silah kullanması doğrudan kademesizlik ile ilişkilendirilir. Çünkü ikazdan sonra uygulanabilecek kelepçe, bedeni kuvvet ve maddi güç unsurları uygulanmalıdır. Bu aşamada kolluğun ikazdan hemen sonra silah kullanması kademe anlayışı ile örtüşmemektedir.

İdarenin kolluğa tanıdığı sınırlar çerçevesinde karşılaşılan durum karşısında orantılı olacak şekilde dengeli ve kademeli bir düşünce yapısı ile yaklaşması gerekmektedir. Bu nedenle silah kullanma yetkisine gelinceye kadar kolluğun öncelikli olarak diğer yöntemleri uygulaması gerekmektedir. Kolluk kamu düzenini sağlarken öncelikli olarak çevreye en az zarar verecek şekilde kendisine tanınan yetkileri kullanması gerekir. Kolluk ilgili kişileri etkisiz hale getirirken her zaman en

alt kademedeki yetkiden başlayarak hareket etmelidir. Son çare olarak silah kullanma yetkisini tercih etmelidir (Güzeloğlu, 2008: 101).

Yukarıda açıklanan durumlar dâhilinde kolluğun zor ve silah kullanma yetkisi 4 temel esasa dayandırılmıştır. Aksi halde bu şartlara uyulmadığı takdirde kamu düzeni sağlanırken toplum içerisinde baskı ve şiddet ögeleri ön plana çıkar ve kolluk bu aşamada şiddetin temel uygulayıcısı olarak algılanır. Hatta sorun daha da büyüyerek kamuoyunda ciddi tartışmaların yaşanmasına ve kolluk yetkilerinin kısıtlanmasına zemin oluşturabilir. Özellikle kolluğa tanınan silah kullanma yetkisi yaşam hakkı ve vücut dokunulmazlığı ile ilişkili olduğu için gerek duyulmadıkça bu yetkinin kullanılmaması gerekmektedir. Eğer kanunda belirtilen şartlar gerçekleşmeden silah kullanılması durumunda kolluk görevlisi gerçekleştirdiği fiilden kaynaklı yargılanabilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde zor ve silah kullanımı konusunda kolluğun kendi sınırlarını bilmesi ve keyfiyetten uzak karar alması gerekmektedir.

3.2.9. Ulusal mevzuatta bağlamında zor ve silah kullanma

3.2.9.1. PVSK Madde 16'ya göre zor ve silah kullanma

Türk hukukuna bakıldığında kolluk kendisine verilen görevi yerine getirirken herhangi bir direnişle karşılaştığı zaman ya da meşru savunma yapmak zorunda olduğu durumlarda zor ve silah kullanma yetkisine sahiptir. Zor ve silah kullanma yetisi sadece kolluğa aittir. Kolluk görevlisinin hangi durumlar altında bu yetkiyi kullanacağı PVSK'da yer alan hükümlerce sabittir. PVSK'da yapılan değişiklikler doğrultusunda 16. ve ek 6. madde zor ve silah kullanma yetkileri tek bir madde de birleştirilmiştir. Yapılan değişiklikler doğrultusunda PVSK'nın 16. Maddesi aşağıdaki gibidir;

Madde 16- (Değişik: 2/6/2007-5681/4 madde)

“(1)3 Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

(2) Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli

olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

(3) İkinci fıkrada yer alan; a) Bedenî kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü, b) Maddî güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını, ifade eder.

(4) Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtar yapılır. Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir.

(5) Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.

(6) Polis, kendisine veya başkasına yönelik bir saldırı karşısında, zor kullanmaya ilişkin koşullara bağlı kalmaksızın, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun meşru savunmaya ilişkin hükümleri çerçevesinde savunmada bulunur.

(7) Polis;

a) Meşru savunma hakkının kullanılması kapsamında,

b) Bedenî kuvvet ve maddî güç kullanarak etkisiz hale getiremediği direniş karşısında, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde,

c) Hakkında tutuklama, gözaltına alma, zorla getirme kararı veya yakalama emri verilmiş olan kişilerin ya da suçüstü halinde şüphelinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde, silah kullanmaya yetkilidir.

(8) Polis, yedinci fıkranın (c) bendi kapsamında silah kullanmadan önce kişiye duyabileceği şekilde “dur” çağrısında bulunur. Kişinin bu çağrıya uymayarak kaçmaya devam etmesi halinde, önce uyarı amacıyla silahla ateş edilebilir. Buna rağmen kaçmakta ısrar etmesi dolayısıyla ele geçirilmesinin mümkün olmaması halinde ise kişinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde silahla ateş edilebilir.

(9) Polis, direnişi kırmak ya da yakalamak amacıyla zor veya silah kullanma yetkisini kullanırken, kendisine karşı silahla saldırıya teşebbüs edilmesi halinde, silahla saldırıya teşebbüs eden kişiye karşı saldırı tehlikesini etkisiz kılacak ölçüde duraksamadan silahla ateş edebilir.”

Kolluk görevlisi görevini ifa ederken kullanmış olduğu yetkinin niteliğine bakılmaksızın, kendisine bu yetkiyi kullanırken engel olan herkese karşı, direnişi kırarak ölçüde zor ve silah kullanma yetkisine sahip olduğu bilinmelidir. Bu nedenle kolluk görevini yaparken farklı zor kullanma araçlarını kullanarak direnişi ölçülü bir şekilde kırmakla yetkilidir (Eryılmaz ve Bozlak, 2009: 228).

Kolluk görevlileri zor kullanma yetkisini kullanırken direnişi etkisiz kılacak şekilde hangi araç gereçleri tercih edeceği zorluğun derecesine bağlı olarak kendi takdir yetkisine bağlıdır. Fakat kolluk toplumsal bir olaya müdahale ettiği durumlarda zor kullanma araçlarından hangisi tercih edeceği kolluk görevlisinde değil kolluk amirinin kararına bağlıdır. Bu durum PYSK'nın 16/5 maddesinde açık bir şekilde belirtilmiştir.

3.2.9.2. 1982 Anayasasına göre zor ve silah kullanma

Kolluğun zor ve silah kullanımını Anayasamızda da kendisine yer bulmuştur. Buna göre Anayasamızın 17/4 maddesinde; meşru müdafaa hali, yakalama ya da tutuklama kararlarının gerçekleştirilmesi, tutuklu ya da hükümlünün kaçmasını önleme, herhangi bir konudan kaynaklı çıkan ayaklanmanın ya da isyanın bastırılması, sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde yetkili makamın emirlerin uygulanması sırasında kolluk kuvvetlerinin silah kullanabileceği düzenlenmiştir. Bu madde kapsamında silah kullanımını en son tercih olarak değerlendirilmeli ve kademeli olarak zor kullanma yöntemleri kullanılmalıdır.

Zor ve silah kullanımda meşru savunma konusunda dikkat edilmesi gereken en önemli unsur, zor ve silah kullanma yetkisinin AİHS'in 2. maddesi olan yaşam hakkı ile bağlantılı olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle kolluk zor ve silah kullanma yetkisini uygularken hem Anayasanın 17. maddesine hem de AİHS'in 2. maddesine riayet ederek değerlendirmesi gerekmektedir. Çünkü AİHS'nin 2. maddesinde meşru savunma mal için değil sadece nefse bağlı meşru savunmayı kabul etmektedir (Gölcüklü ve Gözübüyük, 2019: 164). Anayasa Mahkemesi kolluk kuvvetlerinin silah kullanmasının mutlak zorunluluk şartını sağladığı hususunda kararları bulunmaktadır. Bu kararlardan birisi de Murat Çakmak başvurusudur. Anayasa Mahkemesine 2015/19011 başvuru numaralı ve Anayasa Mahkemesinin konuya ilişkin 16.01.2020 tarihli kararında *“Başvuruya konu olay, Türkiye'deki 6-7 Ekim olayları sonrasında Diyarbakır'da meydana gelen yol kesme eylemleriyle ilgilidir. 16 Aralık 2014 tarihinde, gece saatlerinde A.Ç. dahil on - on beş kişilik bir grup, yol kesme amaçlı kimlik sormaya başlamıştır. Bu durum üzerine güvenlik güçleri, 23.00 civarında bölgeye operasyon düzenlemiştir. Operasyon sırasında terör örgütü üyeleri, el yapımı patlayıcı maddeler atarak ve uzun namlulu silahlarla ateş ederek güvenlik güçlerine saldırmıştır. Güvenlik güçlerinden birisi yaralanmış, A.Ç. ise elindeki av tüfeği ile ateş ettiği sırada güvenlik güçlerine ait araçtan açılan ateş sonucunda vurularak hayatını kaybetmiştir. Anayasa Mahkemesi başvuru konusu olayın barışçıl olmayan yaygın şiddet eylemleri ve sokak ayaklanması sırasında meydana geldiğini vurgulayarak, müdahalenin planlı olmadığını ve beklenmedik olaylara karşı yapılan bir müdahale olduğunu belirtmiştir. Mahkeme, olayda **güvenlik güçlerine karşı etkili silahlarla gerçekleşen saldırının mevcut olduğunu ve bu nedenle meşru savunma hali bulunduğunu kabul etmiştir.** AYM, yakalanmak istenen kişinin can veya vücut bütünlüğüne yönelik tehdit oluşturduğu durumda silah kullanmanın gerekli olduğunu ifade ederek, somut olayda güvenlik güçlerince silah kullanımını "mutlak gerekli" olarak değerlendirmiştir.”*

Kolluğun görevini ifa ederken bu noktada nefse yönelik gerçekleştirilen saldırılarda ölüm medyana gelmesi halinde meşru savunma hem Anayasa hem de AİHS aykırılık teşkil etmeyecektir. Öyle ki PVSK'nın 16. maddesinde direniş etkisiz hale getirilecek ölçüde ibaresinde ki ölçü somut olayda gerçekleştiği şeklinde yorumlanabilecektir. Ancak kolluk tarafından meşru savunma neticesinde ölüm sonucu doğmayacak şekilde hareket edilmesi gerekmektedir. Eğer kolluk bu duruma

dikkat etmez ve ölüm sonucu doğran bir eylemde bulunursa zor ve silah kullanma yetkisinin sınırının aşılıp aşılmadığı gündeme gelecek ve bu durum hak ihlallerinin görülmesine neden olur.

Anayasanın 90. maddesinde iç hukukumuzda uygulanabilir ola AİHS'nin 2. Maddesinde yaşam hakkı ve silah kullanımın zorunlu olduğu haller detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Buna göre;

“Her insanın yaşam hakkı kanun güvencesiyle korunmaktadır. Kanunlar ölüm cezası ile cezalandırma dışında mahkemece belirtilen herhangi bir hüküm olmadığı müddetçe, hiçbir kimse kasten öldürülemez. Ölüm aşağıda belirtilen haller altında gerçekleştiği müddetçe bu maddenin ihlal edildiği söylenemez.

- a. Herhangi bir kişinin yasa dışı şiddete karşı korunması maksadıyla,*
- b. Usulüne uygun olarak herhangi bir kişiyi yakalamak ya da tutuklamak için kaçmasını önlemek,*
- c. Toplum içerisinde başlatılan ayaklanma ve isyanların yasalara uygun olarak bastırılmasında.”*

Kolluğun zor ve silah kullanma şartına ilişkin olarak Anayasanın 13. maddesinde: Temel hak ve hürriyetin öz durumuna müdahale etmeden, sadece Anayasada bulunan maddelerde belirtilen nedenlerden dolayı ancak ve ancak yasalarla sınırlanabilmektedir, toplumların gerekli şartlarına uygun davranış göstermeyen, kişi ya da kişilere karşı kullanılacak olan zor ve silah kullanma sınırların çizildiği görülmektedir (Gözler ve Kaplan, 2019: 588).

Anayasanın 17. maddesi, bireylerin yaşama, maddi ve manevi varlıklarını koruma ve geliştirme hakkını güvence altına almaktadır. Bu hakkın yanı sıra, kanun koyucu tarafından bireylerin yaşama hakkı ve özgürlükleri anayasal olarak korunmaktadır. Aynı madde devamında, bireylerin bedensel dokunulmazlık ve onur hakları da güvence altına alınmıştır (Tanör, Yüzbaşıoğlu, 2002:164). Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası, işkence, eziyet veya insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleyi yasaklar. Bu yasak, kesin bir niteliğe sahiptir ve özellikle kamu yetkililerinin, bireylerin beden ve ruh bütünlüğüne zarar vermemelerini gerektirir.

Aksi halde, kolluk personelinin eylemleri anayasanın ihlal edilmesine neden olur. Nitekim Anayasa mahkemesinin 12.01.2023 tarih ve 2019/24153 numaralı Mehmet H. Başvurusunda “Suriye Arap Cumhuriyeti uyruklu olan başvuru, Antalya 9. Ağır Ceza Mahkemesinde tutuklu olarak yargılandığı davada 24/5/2018 tarihinde tahliyesine karar verilmesinin ardından sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altına alınmış, geri gönderme merkezindeki yemeklerden şikâyet etmesi üzerine 8/6/2018 tarihinde tutulduğu odaya giren, isimleri C., İ. ve A. olan, biri polis memuru üç görevli yüzüne tokat atmak, göğüs, karın ve sırt bölgesine yumrukla vurmak suretiyle kendisini darp ettiği iddiası ile ilgili olay hakkında etkili bir soruşturma yapılmadan kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verildiğini, bu karara yaptığı itirazın Sulh Ceza Hâkimliğince gerekçesiz olarak reddedildiğini, böylece kötü muamele yasağı ile birlikte adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının da ihlal edildiğini iddia ettiğinden Antalya Barosu İnsan Hakları Merkezi başvuru ile görüşme yapmak için iki avukat görevlendirmiştir. Görevlendirilen avukatlar 11/6/2018 tarihinde geri gönderim merkezinde bir tercüman eşliğinde başvuru ile görüşme yapmıştır. Bu görüşme sonucunda avukatlar tarafından düzenlenen 12/6/2018 tarihli tutanakta, başvuru sol alın bölgesinde, saçının içine doğru uzanan bir kesi, sağ kolunun dirsek bölgesinde tam olarak iyileşmeyen 2x3 cm boyutlarında sürtme şeklinde bir yaralanma ve sağ dizinin üzerinde kolunda tarif edilen yaralanmaya benzer bir yara daha olduğunu belirtildiğinden yapılan incelemede kötü muamele yasağının usul boyutu bakımından ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA, Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE, kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Antalya Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2018/61766) GÖNDERİLMESİNE” karar vermiştir.

Yukarıda verilen karar incelendiğinde kolluk görevlisinin gerçekleştirmiş olduğu fiil insanlık dışı olarak nitelendirilmiş ve mağdura yönelik gerçekleşen eylem aşağılayıcı muamele yasağının ihlal edildiği yönünde olmuştur.

Gezi parkı olayları kapsamında Yonca Verdioğlu'nun Anayasa Mahkemesine 2016/17177 numaralı başvurusu ve Anayasa Mahkemesinin konuya ilişkin 19.04.2018 tarihli kararında;

“Yonca Verdioğlu Őık'ın başvurusu, 16.06.2013 tarihinde Gezi Parkı merdivenlerinde basın aŐıklaması yapmak üzere toplanan Feminist Kolektif grubunun işinde yer alması ve polis mŐdahalesi sonucunda Anayasa'nın 17. ve 34. maddelerinin ihlal edildiği iddiasına odaklanmaktadır. Başvurucu, İstiklal Caddesi'ni kapatarak oturma eylemi yaptıklarını belirtmiş, polis mŐdahalesi sırasında göz yaşartıcı gaz kullanıldığını ve vücudunda kızarıklıklar oluştuğunu ifade etmiştir. Başvurucu, copla vurulmadığını ancak polisin kask, gözlük, maske ve yağmurluğunu zorla Őıkardığını ileri sürmüŐtür. Gözaltına alınmayan başvurucu hakkında herhangi bir soruşturma baŐlatılmamıŐtır. Başvurucunun ifadesine göre, polis grubun dağılın uyarısında bulunmadan mŐdahale etmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi, başvuruya konu mŐdahalenin gerekliliği ve orantılılığını değerlendirirken Gezi Parkı olaylarını detaylı bir Şekilde anlatarak, kamu düzeninin ciddi Şekilde bozulduğunu ve Şiddet olaylarının yaŐandığını ifade etmiş, bu nedenle güvenlik güçlerinin sıkı tedbirler almasını makul görmüŐtür. Mahkeme, güvenlik güçlerinin mŐdahale gerekliliğini değerlendirirken en önemli hususun gösterinin barışçıl olup olmadığının tespiti olduğunu belirtmiştir. Bu değerlendirme, kötü muamele yasağı kapsamında olduğu gibi güvenlik güçlerinin mŐdahalesinin gerekliliği için önemli bir kriterdir. Barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında bir eylemin olup olmadığđ da gözetilmelidir. Mahkeme, Gezi Parkı olayları sürecinde düzenlenen eylemlerin Şiddete evrildiği konusunda bir tereddüt olmadığını ifade etmiş ve genel olarak eylemlerin Şiddete evrilmesinin, Şiddete baŐvurmayan katılımcılarla baŐvuranlar arasında ayırım yapmadan tüm katılımcılara aynı Şekilde mŐdahaleyi haklı göstermediğini belirtmiştir. Bu nedenle somut olayda başvurucunun barışçıl amaŐlarla eyleme katılıp katılmadığının ve takipsizlik kararında belirtilen Şiddet eylemlerinin işinde bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun ve grubun barışçıl olmayan davranıŐlarına dair herhangi bir delil tespit etmeyerek esas olarak başvurucuya yönelik mŐdahalenin gereksiz olduğunu kabul etmiştir. Ancak, olay sırasında ortaya Çıkan panik ve kargaŐadan etkilenmenin, kolluk görevlilerinin zor kullanma

esaslarına uymasının zor olduğunu belirtmiştir. Mahkeme, bu gerekçeyle başvurucuya yönelik müdahalenin Anayasa'nın 17. maddesini ihlal etmediğine ve orantılı olduğuna karar vermiştir. Ancak, bu değerlendirme, olayın neden olduğu kargaşa ve panik ortamında polislerin zor kullanma esaslarına uymamasını meşrulaştırmamaktadır. Mahkeme'nin, başvurucuya dağılın uyarısında bulunulmadan yapılan müdahalenin orantılı olduğunu kabul etmesi, hukuki bir değerlendirme olmamakla birlikte, başvurucuya yapılan müdahalenin hukuka aykırı olmadığına karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun kendisini korumak amacıyla giydiği kıyafetlerin, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını kullanma amacı dışında bir niyeti göstermediğini ve kişinin kendisini korumak istemesinin doğal bir hak olduğunu belirtmiştir. Ancak, Mahkeme'nin değerlendirmesi, başvurucunun niyetini okuyarak kriminalize edilmesine neden olabilir. Mahkeme, Gezi Parkı olaylarının şiddet içeren karakterini dikkate alarak, başvurucunun toplanma hakkına yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olduğuna karar vermiştir.” Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu karar doğrultusunda Anayasanın 34. Maddesinin ihlal edilmediği söylenebilecektir.

Koruma tedbirleri ölçülülük ilkesine aykırı olmaz. Bu nedenle kolluk tarafından uygulanacak koruma tedbiri ile amaç arasında bir denge olması gerekmektedir. Sonuç olarak yarardan fazla zarar verme söz konusu olduğu durumlarda o koruma tedbirine başvurulmamalıdır. Böylelikle kolluk aşırılığa kaçmamış olur (Özbek vd., 2023: 264). Gezi parkı olayları kapsamında Anayasa Mahkemesine 2016/5218 numaralı Özge Özgürengin'in başvurusu ve Anayasa Mahkemesinin konuya ilişkin 19.04.2018 tarihli kararında;

“Başvurucu, İzmir Gündoğdu meydanındaki protesto gösterilerine katılırken polis müdahalesine maruz kalmıştır. Polisin tazyikli su ve biber gazı kullanması sonucu ıslanmış ve kaçmış, ardından bir işyerine sığındığında burada polisler tarafından darp edilmiştir. Başvuru üzerine yapılan şikâyet sonucunda, Cumhuriyet Başsavcılığı müdahalenin orantılı olduğu gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucunun itirazı da reddedilmiştir. Mahkeme, gösterinin

barışçıl olup olmadığının tespit edilmesi gerektiğini belirtmiş ve güvenlik güçlerinin müdahalesinin gerekliliğini değerlendirirken önemli kriterin gösterinin barışçıl olup olmadığı olduğunu vurgulamıştır. Mahkeme, başvurunun ıslanmasının ve müdahaleye maruz kalmasının kabul edilebilir olduğunu ancak düzenin sağlanması için dağıtılmasının başvurunun maruz kaldığı şiddeti haklı göstermeye yetmeyeceğini belirtmiştir. Mahkeme, Adli Tıp raporunu inceleyerek, polislerin başvurucağı işyerine kadar takip edip copla darp etmelerinin ölçülülük ilkesiyle bağdaşmadığını belirtmiştir. Mahkeme, başvurunun polise saldırıda bulunmadığını ve adli soruşturma açılmadığını belirterek, 21 yaşındaki bir bireye copla müdahalenin ölçülü olamayacağını üzerinde durulmuştur. Başvurunun fiziksel müdahale sonucunda oluşan ekimozların göz önüne alındığında, mahkeme başvurucağı karşı yapılan müdahalenin "insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele" olduğunu kabul ederek, 17. madde ihlali olduğuna karar vermiştir. Mahkeme, olayla ilgili etkili ve yeterli soruşturma yürütülmemesi nedeniyle 17. maddeyi usul yönünden ihlal etmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninde gereklilik, ölçülülük ve orantılılık ilkeleri bakımından Anayasa'ya uygunluğunu değerlendiren mahkeme, gösterilerin şiddete evrilmesi ve kamu düzeninin sağlanması ihtiyacını kabul etmiştir.”

Anayasa Mahkemesinin somut olay hakkında vermiş olduğu kararda yukarıda izah edildiği üzere kolluk görevlilerince ölçülülük ilkesi gözetilmeden yapılan müdahalenin ihlal niteliğinde olduğuna karar verilmiştir.

Anayasanın 17/1 maddesi, 2004 yılında yapılan bir değişiklikle, yaşama hakkının istisnalarını belirtmiştir. Buna göre, meşru savunma, yakalama ve tutuklama işlemlerinin gerçekleştirilmesi, tutuklu veya hükümlünün kaçmasını önlemek amacıyla yapılan müdahaleler, ayrıca isyan ve ayaklanmanın bastırılması sırasında yaşanan ölüm vakaları bu istisnalar arasında yer almaktadır. Ayrıca, Anayasa'nın 17. maddesi, olağanüstü hal veya sıkıyönetim yetkililerinin verdiği emirlerin uygulanması sırasında yaşanan ölüm olaylarını da istisna olarak kabul etmiştir.

3.2.9.3. 5271 Sayılı CMK kapsamında

Zor ve silah kullanımına yönelik CMK'nın 60. maddesinde konuya ilişkin bir düzenleme bulunmaktadır. Buna göre;

“(1) Yasal bir sebep olmaksızın tanıklıktan veya yeminden çekinen tanık hakkında, bundan doğan giderlere hükmedilmekle beraber, yeminin veya tanıklığının gerçekleştirilmesi için dava hakkında hüküm verinceye kadar ve her hâlde üç ayı geçmemek üzere disiplin hapsi verilebilir. Kişi, tanıklığa ilişkin yükümlülüğüne uygun davranması halinde, derhâl serbest bırakılır.

(2) Bu tedbirleri almaya naip hâkim ve istinabe olunan mahkeme ile soruşturma evresinde sulh ceza hâkimi yetkilidir.

(3) Davanın görüldüğü sırada bu tedbirler alındıktan ve yukarıdaki süreler suçun türüne göre tümüyle uygulandıktan sonra o dava veya aynı işe ilişkin diğer davada tekrar edilmez.

(4) Disiplin hapsi kararına itiraz edilebilir.”

Yukarıda bulunan madde kapsamında tanık dinleme ve yemin verme yetkisine sahip olan Cumhuriyet savcıları ve mahkeme huzurunda gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda kolluğun ifade alma konusunda zorlayıcı herhangi bir yetkisi bulunmamaktadır. Kanaatimizce göre yukarıda yer alan 60. maddenin uygulama alanının olmayacağı söylenebilir.

Konuya ilişkin olarak CMK'nın 123 ve 124. maddelerinde bu konuya ilişkin uygulama alanının olduğu söylenebilir. İlgili kanun maddeleri aşağıdaki gibidir.

“Madde 123 - (1) İspat aracı olarak yararlı görülen ya da eşya veya kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan malvarlığı değerleri, muhafaza altına alınır. (2) Yanında bulunduran kişinin rızasıyla teslim etmediği bu tür eşyaya elkonulabilir.

Madde 124 - (1) 123 üncü Maddede yazılı eşya veya diğer malvarlığı değerlerini yanında bulunduran kişi, istem üzerine bu şeyi göstermek ve teslim etmekle yükümlüdür. (2) Kaçınma hâlinde bu şeyin zilyedi

hakkında 60 ıncı Maddede yer alan disiplin hapsine ilişkin hükümler uygulanır. Ancak, şüpheli veya sanık ya da tanıklıktan çekinebilecekler hakkında bu hüküm uygulanmaz.”

Bunlara ek olarak adli kolluğun olay yerinde aldığı tedbirlere uymaması durumunda yetkisine ilişkin yasal düzenlemeler CMK'nın 168. maddesinde düzenlenmiştir. Kanun maddesine göre; olay yerinde görev yapan adli kolluk görevlisi, görevini ifa etmeye engel olan kişilere yetkileri dâhilinde gereken önlemleri alma yetkisi tanınmıştır. Bu nedenle olay yerinde zorluk çıkartan kişilere karşı zor kullanılacağı açık bir şekilde ifade edilmiştir.

CMK'nın 43. Maddesinin birinci fıkrasına göre tanıklar çağrı kâğıdı ile çağrılır ve gelmemeleri halinde sonuçlar ilgili kişiye bildirilir. Tutuklu işlerde tanıklar için zorla getirme kararı verilebilir. CMK'nın 44. Maddesinde usulüne uygun olarak çağrılan ancak gerekli bir mazeret göstermeksizin gelmeyen tanıklar zorla getirilir. Fiili olarak askerlik görevini yerine getiren kişilerin zorla getirilme kararı askeri makamlarca yapılmaktadır.

Kolluk görevlileri CMK'nın 90. Maddesinde yer alan yakalama ve yakalanacak kişi hakkında yapılacak işlemler hususunda gerekli şartların oluşması halinde zor kullanma yetkisine başvurabilmektedir. Yakalama yetkisine sahip olan kolluk görevlileri sanık ya da şüphelilerin kaçmasını önlemek adına gerekli tedbirleri alması gerekmektedir. Ayrıca CMK'nın 91. maddesi gereğince hakkında gözaltı kararı verilen kişiler için gerekli şartların oluşması halinde kolluk görevlileri zor kullanma yetkisine sahiptir.

CMK'nın 146. maddesinde zorla getirme hususuna ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. İlgili kanun maddesi aşağıdaki gibidir;

“(1) (Değişik: 6/12/2006 – 5560/20 md.) Hakkında tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunan veya 145 inci maddeye göre çağrıldığı halde gelmeyen şüpheli veya sanığın zorla getirilmesine karar verilebilir.

(2) Zorla getirme kararı, şüpheli veya sanığın açıkça kim olduğunu, kendisiyle ilgili suçu, gerektiğinde eşkâlini ve zorla getirilmesi nedenlerini içerir.

(3) Zorla getirme kararının bir örneği şüpheli veya sanığa verilir.

(4) (Değişik: 6/12/2006 – 5560/20 md.) Zorla getirme kararı ile çağrılan şüpheli veya sanık derhal, olanak bulunmadığında yol süresi hariç en geç yirmidört saat içinde çağıran hâkimin, mahkemenin veya Cumhuriyet savcısının önüne götürülür ve sorguya çekilir veya ifade alınır.

(5) (Değişik: 6/12/2006 – 5560/20 md.) Zorla getirme, bunun için haklı görülecek bir zamanda başlar ve hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet savcısı tarafından, sorguya çekilmenin veya ifade almanın sonuna kadar devam eder.

(6) Zorla getirme kararının yerine getirilememesinin nedenleri, köy veya mahalle muhtarı ile kolluk görevlisinin birlikte imzalayacakları bir tutanakla saptanır.

(7) (Ek: 6/12/2006 – 5560/20 md.) Çağrıya rağmen gelmeyen tanık, bilirkişi, mağdur ve şikâyetçi ile ilgili olarak da zorla getirme kararı verilebilir.

CMK'nın 199. Maddesinde sanığın zorla getirilebilmesine ilişkin düzenleme bulunmaktadır. Bu durumda ilgili kanun maddesine göre; “Mahkeme, sanığın hazır bulunmasına ve zorla getirme kararı veya yakalama emriyle getirilmesine her zaman karar verebilir.”.

Ayrıca CMK'nın Ek Madde 1 maddesinde kolluk görevlileri hakkında öldürme, kasten yaralama, işkence, zor kullanma yetkisinin aşılması gibi suçlar ile suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçlarına ilişkin iddiaların soruşturulmasının Cumhuriyet savcıları tarafından bizzat ve öncelikle yapılacağını belirtilmektedir. İlgili kanun maddesinin devamında bu tür suçlardan dolayı açılan davalar acele işler arasında değerlendirilir ve kanun yolu incelemeleri öncelikle gerçekleştirilir. Bu düzenleme, kolluk görevlilerinin yargılanması sürecinin hızlı ve etkin bir şekilde yürütülmesini amaçlamaktadır. Bu maddeyle birlikte özellikle kolluğun zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması hüküm altına alınmıştır. Yargıtay 3. Ceza Dairesi 2019/10414 E., 2019/8816 K. ve 29.04.2019 tarihli kararında:

“...Suç duyurusuna istinaden kolluk personeli şüpheliler hakkında başlatılan soruşturma sonucunda Denizli Cumhuriyet Başsavcılığının kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği ve verilen karara karşı müşteki tarafından yapılan itiraz üzerine, her ne kadar Denizli 1. Sulh Ceza Hakimliğince, “Denizli 3. Asliye Ceza Mahkemesinin 08/08/2017 tarihli ve 2015/875 Esas, 2017/355 sayılı kararın, bu karara ilişkin dava dosyasında incelenen güvenlik kamerası görüntüleri, müştekinin raporu dikkate alındığında, şüpheliler hakkında 5237 sayılı Türk Ceza Kanun’unun 256. maddesi yollamasıyla 86/2,3-d maddesinde yer alan kasten yaralama suçunu işlediklerine dair kamu davası açmaya yeterli delil olduğu....” şeklinde gerekçe ile itirazın kabulüne karar verildiği anlaşılmış ise de; 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu’nun 172/2. maddesinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildikten sonra kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak yeni delil elde edilmedikçe ve bu hususta Sulh Ceza Hakimliğince bir karar verilmedikçe, aynı fiilden dolayı kamu davası açılmaz” şeklindeki düzenleme karşısında, Şüpheliler haklarında aynı olaya ilişkin Denizli Cumhuriyet Başsavcılığının 2015/9741 soruşturma numaralı evrak üzerinden delil yokluğundan ek kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği, kararın itiraz üzerine Denizli 1. Sulh Ceza Hakimliğinin 28.12.2015 tarihli ve 2015/3096 değişik iş sayılı kararı ile kesinleştiği, 5271 sayılı Kanun’unun 173/3. maddesine göre verilen ret kararının kesin nitelikte olması karşısında, anılan Kanun’unun 172/2. maddesi hükmü çerçevesinde somut olayda yeniden soruşturma yapılmasını gerektirir yeni bir delil sunulmadığı, kaldı ki şüpheliler hakkında aynı olaya ilişkin ek kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiğinden yukarıda anılan kanun maddesi uyarınca kamu davası açılması için Sulh Ceza Hakimliğinden karar alınması gerektiği göz önüne alındığında, itirazın reddi yerine yazılı şekilde kabulüne karar verilmesinde hukuki isabet bulunmadığından BOZMA’ kararı verilen somut olayda haklarında KYOK kararı verilen ve CMK m.172/2 uyarınca yeni delil sunulmayan ayrıca Sulh Ceza Hakimliğinden daha önce verilen karar ile kesinleşen olayda yeniden soruşturma yapılmasının hukuka aykırı olacağı yönünde karar verilmiştir.”

3.2.9.4. 5237 sayılı TCK kapsamında

TCK kapsamında, zor ve silah kullanma yetkisi önemli bir konudur. PVSK'nın 16/9 maddesi, kolluğun tehlikeyi etkisiz hale getirmek için silah kullanabileceğini belirtmektedir. Bu yetki, meşru savunma hakkıyla birlikte ele alınmıştır. TCK'nın 25/1 maddesi, meşru savunmanın haksız saldırılar durumunda geçerli olduğunu belirtir. Bu da kolluğun, can, ırz, mal varlığı ve kişilik haklarını korumak için silah kullanabileceği anlamına gelir. Önemli bir nokta, meşru savunmanın, doğrudan cebir veya şiddet içeren bir saldırı olmasını gerektirmediğidir. İhmal edilen eylemler sonucunda da meşru savunma yapılabilir. Örneğin, tutuklaması kaldırılan ancak hala tutuklu olarak tutulan bir kişi için meşru savunma hakkı doğar (Özgenç, 2006: 367).

Bu noktada meşru savunmanın ve kolluğun zor ve silah kullanma şartlarının daha iyi bir şekilde anlaşılabilmesi için TCK'nın 25/1. maddesine ve gerekçesine aşağıda yer verilmiştir. Buna göre;

“Madde 25/(1)- Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hâl ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.”

Meşru savunma hakkı devreye girdiğinde, kolluğun zor ve silah kullanma yetkisini düzenleyen mevzuat hükümlerine bakması ve TCK'da yer alan hükümleri değerlendirmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, kolluk görevlileri bir direnişi etkisiz hale getirme ve saldırıyı ölçülü bir şekilde püskürtme amacıyla savunma hareketinde bulunabilirler. Bu, TCK'nın 25. maddesinde belirtilen meşru savunma hükümlerine dayandırılabilir.**3.2.9.5. 2803 Jandarma teşkilatı, görev ve yetkileri kanunu**

Kolluğun zor ve silah kullanma yetkisi 2803 sayılı JTGYK'da doğrudan ele alınmamış bunun yerine konuya ilişkin yönetmelik kapsamında bir düzenlemeye gidilmiştir. Buna göre jandarmanın silah kullanma yetkisine ilişkin yönetmeliğin 11. maddesinde; jandarmanın yerine getirmek için aldığı görevi ifa ederken hizmetin özelliğine ve gerekliliğine uygun olacak şekilde kanunlarda belirtilen silah kullanma yetkisinin olduğu açıklanmıştır.

2803 sayılı JTGYK'da doğrudan bir maddenin yer almaması bunun yerine diğer kanunlara atıf yapmasıyla birlikte PVSK'daki hallerde jandarmanın silah kullanabileceği düzenlenmiştir. Bu bağlamda jandarmanın görevleri; genel düzeni sağlama, uyarıda bulunma, kamu düzenini bozan kişilerin eylemlerini sonlandırma, başkalarını durdurma ve kimlik sorma, önleme araması yapma, acele hallerde kapalı yerlere girme ve silah kullanma yetkileri bulunmaktadır.

Jandarma personelinin görevini ifade ederken herhangi bir direnişle karşılaşması durumunda direnin kişinin TCK'nin 265. maddesinde yer alan "görev yaptırmamak için direnme suçu" işlediği gerekçesiyle gerekli önlemleri alması gerekmektedir. Bu bağlamda kolluğa yakalama yetkisi verilmektedir. Yakalama yetkisi kapsamında jandarmanın kullanacağı yetki;

Jandarma personeline, görev sırasında direnme durumlarıyla karşılaşılması halinde yakalama yetkisi verilmiştir. Bu, personelin görevini yerine getirmesini engelleyen kişilere karşı alınan bir önlemdir ve direnen kişilerin "görevi yaptırmamak için direnme" suçu oluşturabileceği belirtilir. Bu düzenleme, jandarma personelinin görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için yapılmıştır. Bu bağlamda Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliğinin 44. Maddesi kapsamında jandarma; mevzuata aykırı olarak gerçekleştirilen bir durumu ya da suçu önlemek için uyarıda bulunarak kurallara uyulmasını ister. Jandarmanın görevini yaparken kendisini direnenler ve karşı gelenler zor kullanılarak yakalanır. Yönetmeliğin 149. maddesinde ise jandarmanın ilgili mevzuatına uygun bir şekilde silah kullanabileceği belirtilmiştir.

3.2.9.6. Diğer kanunlarda zor ve silah kullanma yetkisi

Kolluğun zor ve silah kullanma yetkisine ilişkin diğer kanunlarda yer alan hükümler çalışmanın bu bölümünde verilmiştir.

2692 Sayılı Kanun Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu kapsamında yer alan 5. madde gereğince, sahil güvenlik personelleri kendilerine verilen görevleri gerçekleştirirken, silah kullanma yetkisi de dâhil olmak üzere diğer kolluk kuvvetlerine tanınan haklara sahip oldukları belirtilmiştir. Buna ek olarak 2016 yılında çıkartılan Sahil Güvenlik Komutanlığı Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliğinde yer alan 50/1 maddesi gereğince sahil güvenlik personellerinin ilgili mevzuat kapsamında silah kullanma yetkisine sahip oldukları belirtilmiştir. Ayrıca

bahsi geçen yönetmeliğin 14/2 maddesinde tehlikeli olduğu tespit edilen bir gemiyi terk etmeyen şahıslara yönelik zor kullanılabileceği belirtilmiştir. Yönetmeliğin 74/2 maddesi gereğince sahil güvenlik personelleri mülki amirin onay doğrultusunda görevlendirildikleri farklı birimlere görevlendirilebilmektedir. Özellikle terörle mücadele, kaçakçılık, istihbarat gibi birimlerde çalışan personellerin silah kullanabilecekleri belirtilmiştir.

7245 Sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu kapsamında yer alan 9. madde de çarşı ve mahalle bekçilerinin PVSK'nın 16. maddesinde belirtilen durumlarda zor ve silah kullanma yetkisinin olduğu belirtilmiştir.

3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu kapsamında yer alan 13. madde gereğince aşağıda belirtilen hallerde zor ve silah kullanma yetkisine sahip oldukları belirtilmiştir. Buna göre polis çevik kuvvet birimleri;

- a. Kanuna uygun olarak düzenlenen gösterilerde düzeni ve güvenliği sağlanmasında,
- b. Kamu düzenini bozacak niteliğe sahip toplumsal hareketlerin önlenmesinde,
- c. Grev ve lokavt gibi durumlarda işyerlerinin tahribata uğramasını ya da işgali edilmesi önlemek amacıyla,
- d. Toplumun ilgilendiren olaylarda toplumun ve kişilerin maddi ve manevi varlıklarının korunmasında,
- e. Diğer polis kuvvetlerinin yetersiz kaldığı durumlarda, her türlü tören ya da gösteri için gerekli olan güvenlik önlemlerinin alınmasında,
- f. Özel timlerin görev alması gereken durumlarda kolluğun kanuna aykırı gerçekleşecek olayları bastırmak için zor kullanma yetkisine sahiptir.

211 Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu kapsamında yer alan 3801/1 maddesinde koruma hizmeti amacıyla görevlendirilmiş askerler; karakol, karakol nöbetçisi ve devriye sıfatıyla yetkilendirilmektedir. İlgili kişiler PVSK ve diğer kanunlarda öngörülen durumlarda silah kullanmakla yetkilendirilmişlerdir. Aynı zamanda bu kişiler korudukları kişiye karşı herhangi bir silahlı saldırı gerçekleştirilmesi durumunda da doğrudan ve duraksamadan hedefe ateş açabilirler.

211 sayılı kanunun 87. maddesinde askeri personelin zor ve silah kullanma koşulları aşağıdaki durumlar dahilinde mümkün olduğu söylenebilir. İlgili kanun maddesi kapsamında ifade edilen haller;

- a. Karakol görevlisi, devriye görevlisi olarak nitelendirilenler taarruza uğranıldığı ya da bir tehlike ile tehdit ile hizmetlerini yapamayacaklarını anladıklarında, ilgili mukavemeti ortan kaldırmak için,
- b. Karşı tarafa gerekli ikaz yapıldıktan sonra ikaza itaat etmeyen kişileri itaate zorlamak maksadıyla,
- c. Kanunun 80 ve 81. maddelerinde mukavemetten yakalanan bir kişinin, tutuklunun ya da hükümlünün kaçması ya da kaçmaya teşebbüs etmesi durumunda dur emrine uymadığı zaman başka ele geçirme şansı olmayan hallerde yakalamak için,
- d. Kendine muhafaza edilmiş insan ya da eşyaya karşı gerçekleştirilen taarruzu savuşturmak için silah kullanabilirler.

2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanununun 25. maddesinde 2014 yılında yapılan değişiklikle birlikte MİT personelleri kendilerine verilen görevi yerine getirmek maksadıyla meskûn mahallerde dâhil olmak üzere kendilerine verilen silahları taşıyabilir. Gerekli durumlarda zor kullanma yetkisine sahiptirler.

5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda zor ve silah kullanma yetkisi kolluk tarafından uygulanabilmektedir. Buna göre öncelikli olarak kanunun 22. maddesinde yer alan hükümlere bakmak gerekir. İlgili kanunun 22. maddesi gereğince gümrük kapısından belirlenen kurallara uymadan geçmek isteyen kişilere önce dur uyarısında bulunur. Bu uyarıya itaat edilmemesi halinde önce havaya ateş edilir. Ancak karşı tarafın olaya silahla cevap vermesi ya da yeltenmesi durumunda yetkili kolluk personeli saldırıyı etkisiz hale getirmek için meşru müdafaa koşulları altında hedefe ateş açabilir. İlgili görevlinin silah kullanımıyla alakalı açılan soruşturma ve kovuşturmalarda bağlı bulunduğu kurumun avukatı görevliyi savunmaktadır.

İlgili kanunun 22. maddesinin 2. bendinde ise kaçaklığı önleme, izleme ya da araştırma görevi bulunan kişiler, her türlü deniz aracına yanaşarak ilgili evrakları

incelemekle görevlidir. Görevin gerçekleştirilmesinde zorluk çıkması ve görevlinin araca alınmaması halinde öncelikle dur ihtarında bulunulur. Fakat ihtara uyulmaması halinde havaya ateş açılır ve yeniden uyarılır. Bu durumda halen kaçmaya devam edilmesi halinde deniz aracını durdurmak maksadıyla üzerlerine ateş edilir.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda yapılan düzenleme ile birlikte zor ve silah kullanma yetkisi düzenlenmiştir. Buna göre ilgili kanunun 2. maddesi gereğince terör örgütüne karşı gerçekleştirilen operasyonlarda teslim ol uyarısına uymayan kişilerin uyarıyı dikkate almaması ya da silah kullanmaya teşebbüs etmesi halinde operasyona katılan görevlilerin şahsı etkisiz kılacak ölçüde ve oranda hedefe karşı silah kullanma hakkı bulunmaktadır.

3497 sayılı Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanunda yer alan 2. Maddede kara sınırlarının korunması ve güvenliğinin sağlanması görevi Kara Kuvvetleri Komutanlığına verilmiştir. İlgili kanun maddesinde yer alan görevli personeller aşağıda belirtilen haller durumunda gerek duyduklarında zor ve silah kullanabilmektedir. Bunlar;

- a. Sorumluluklarında bulunan bölgenin sınırlarını korumak ve güvenliğini sağlamak,
- b. Gümrük hattında yaşanan kaçakçılığı önlemek için,
- c. Askeri açıdan yasaklanan bölgelerde suçluları yakalamak için,
- d. Kara sınırlarından iltica maksadıyla giren yabancı ordu mensupları hakkında **4104 sayılı Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye'ye İltica Edenler Hakkında Kanun** kapsamında ifade edilen durumlarda kanunlarca belirtilen şartlar gerçekleştirildiğinde zor ve silah kullanma hakkına sahiptirler.

1481 sayılı Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkındaki Kanunda yer alan 1. maddede polis, jandarma ve sahil güvenlik kuvvetlerinin diğer kanunda yazılı yetkileri saklı kalmak koşuluyla aşağıda belirtilen hallerde silah kullanma yetki oldukları ifade edilmiştir. Kanun maddesinin devamında silah kullanmaya yetkilendirilen unsurlar şu şekildedir;

- a. PVSK madde 16'da yer alan durumlarda,

- b. Hakkında ağırlaştırılmış ağır hapis ya da hapis kararı verilen kişilerin üzerlerinde silah taşımak suretiyle emniyet ve asayiş tehdit ve ihlal ettikleri anlaşılması halinde teslim olmaları için İçişleri Bakanlığınca tespit edilen tarihten itibaren 10 günden az ve 30 günden çok olmamak suretiyle kendilerine belirtilen yerlere teslim olmamaları halinde,
- c. Sanık ya da hükümlüye teslim ol çağrısı yapıldıktan sonra uyarıyı dikkate almayı eyleme devam etmesi halinde,
- d. Kolluk kuvvetlerine karşı silah kullanma eylemine teşebbüs etmesi halinde ihtara lüzum olmaksızın silah kullanılabilir.

2935 sayılı OHAL Kanunu'nun 23. maddesinde OHAL kararı verildikten sonra kolluk kuvvetleri kendilerine verilen görevi ifa etmek için görev yerlerine gittikten sonra karşılaştıkları durum karşısında silah kullanmaları gerektiren bir durum söz konusu olduğunda gerekli şartlar oluşmuşsa silah kullanabilecekleri belirtilmiştir. OHAL kararı sonrasında kolluk kuvvetlerinin teslim ol çağrısına uymayan kişiler ve kolluğa karşı silah kullanmaya yeltenenlere karşı meşru müdafaa durumuna düşmeleri halinde hedefe durmadan ve doğrudan ateş edebilecekleri de kanun maddesinde yer almaktadır. OHAL döneminde haklarında soruşturma açılan kolluk görevlisinin işlemi tutuksuz olarak gerçekleştirilir.

6831 sayılı Orman Kanunu'nda yer alan yer alan 78. madde kapsamında bir önceki maddede silah taşımakla yetkilendirilen kişiler görevlerin ifa ederken aşağıda belirtilen yazılı haller kapsamında zor ve silah kullanma yetkisi tanınmıştır.

- a. TCK'da düzenlenen hakkın meşru müdafaa ve zorunluluk hallerinin gerçekleşmesi durumunda,
- b. Tecavüz ya da taarruzda kullanılacak herhangi bir alet ya da silah bulunduranların teslim et çağrısına rağmen emre uymamaları halinde tecavüz ve taarruzun başka şekilde def'i başka şekilde mümkün değilse,
- c. Bir önceki bende yer alan emre itaat etmeksizin ilgili görevliye silah kullanmaya teşebbüs etmesi halinde ve orman bölge ve muhafaza binalarına zorla girilmek amacıyla gerçekleşen fiili olaylarda def'in başka şekilde mümkün olmadığı durumlarda silah kullanabilirler.

4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu kapsamında av koruma memurları ve saha bekçileri bakanlık izni doğrultusunda silah verilmektedir. Bu kişiler kanunlarca

kendilerine verilen görevleri ifa ederken 6831 sayılı Orman Kanununda yer alan 78. maddedeki hallerde silah kullanma yetkilerine sahiptirler.

1721 sayılı Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanunu'nun 8. maddesinde hapishane müdürü, memuru ve müstahdemlerinin hapishanenin emniyeti ve muhafazasını sağlamak için aşağıda belirtilen hallerde silah kullanabileceklerini düzenlenmiştir. Buna göre hapishane görevlileri;

- a. TCK'nın 49. maddesinde yer alan 1, 2 ve 3 numaralı fıkralarında yazılı olan durumlar gerçekleşmesi halinde,
- b. Mahpuslar hapishane çalışanlarına toplu olarak hücum etmesi durumunda kendilerini korumak için,
- c. Firar girişiminde bulunan mahkûmun uyarılara rağmen kaçmaya devam etmesi halinde silah kullanabilmektedir.

442 sayılı Köy Kanunu'nun 77. maddesinde koy korucularının aşağıda belirtilen hallerde silah kullanabilecekleri düzenlenmiştir.

- a. Görevini ifa ederken kendisine saldıran ya da hayatını tehlikeye atacak kişilere karşı kendisini korumak için,
- b. Görevini ifa ederken ahaliden herhangi birisinin canının ya da ırzının tehlikeye düşmesi durumunda onu kurtarmak için başka çaresi kalmadığı durumda,
- c. Suç işleyen birisini yakalamak için çalışırken suçlunun kendisine silah kullanması durumunda,
- d. Eşkıya takibi sırasında yatak olan yerlerde şüpheli bir kişi çıkması durumunda, şüpheliye dur ihtarını verdikten sonra şüpheli kaçarsa silah kullanılabilir. Ancak yukarıda yer alan haller dışında silah kullanması durumunda korucu cezalandırılır.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 436/7 maddesi gereğince özgürlüğün kısıtlanması halinde ilgili görevlinin görevini ifa ederken yetkili makamlarca alınan kararın uygulanmasında kişi hakkında zor kullanma ve sağlık görevlilerinden gerekli tıbbi yardımı alacağı belirtilmiştir.

5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunu'nun 7. Maddesinde özel güvenlik görevlisinin yetkileri; TMK'nın 981 inci maddesine, BK'nın 52.

maddesine, TCK'nın 24 ve 25. maddelerine göre zor kullanma olarak sıralanmaktadır. 5188 sayılı Kanunun 8. Maddesinde özel güvenlik görevlilerinin silah bulundurma yetkisinin silahlı özel güvenlik sıfatına sahip olanlara verileceği açık bir şekilde ifade edilmiştir. Ancak özel güvenlik görevlileri göster, spor müsabakaları, sahne gösterileri vb. etkinliklerde silah bulunduramazlar. Buradan hareketle özel güvenlik görevlilerinin zor ve silah kullanma yetkileri genellikle devlet tarafından belirlenmiş kurallar ve düzenlemeler çerçevesinde sınırlıdır. Özel güvenlik görevlilerinin zor kullanma yetkileri genellikle şu prensipler çerçevesinde belirlenir:

1. Meşru Savunma: Özel güvenlik görevlileri, kendileri veya korudukları alanlarda bulunan kişilerin hayatı veya güvenliği tehlikede olduğunda meşru savunma hakkına sahiptir. Ancak, bu savunma hakkının aşırıya kaçılmadan ve orantılı bir şekilde kullanılması beklenir.
2. Eğitim ve Lisans: Zor kullanma yetkisi genellikle özel güvenlik görevlilerine belirli bir eğitimden geçmiş ve ilgili lisansa sahip olan kişilere tanınır. Bu eğitim, zor kullanma durumlarına nasıl müdahale edileceği, silah kullanımı ve mevzuata uygun davranış konularını içerir.
3. Sınırlı Kapsam: Özel güvenlik görevlileri genellikle belirli alanlarda ve belirli koşullarda görev yaparlar. Zor kullanma yetkileri de bu bağlamda sınırlıdır ve genellikle kendi güvenlik görevlerini yerine getirme amacına yöneliktir.
4. Yasal Düzenlemeler: Ülkelerin yasal düzenlemeleri, özel güvenlik görevlilerinin zor kullanma yetkilerini belirleyen önemli bir faktördür. Bu düzenlemeler, özel güvenlik görevlilerinin hangi durumlarda ve nasıl zor kullanabileceğini açıkça tanımlar.

4081 Sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkındaki Kanunun 33. maddesinde Köy Kanuna atıf yapılmış ve ilgili kanunun 77. maddesinde yer alan yazılı haller kapsamında görevlilerin silah kullanabileceği ifade edilmiştir.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 166. maddesinde aynı kanunun 160. maddesinde yer alan suçlardan herhangi birisinin işlenmesi halinde suçluların cumhuriyet savcısının yazılı izni ile istenen yerde ve saatte hazır bulundurulması gerekmektedir. Bu emre uymayanlara kolluğun zor kullanma yetkisi tanınmıştır.

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanunu'nun 80. maddesinde haciz takibini yapan memur haciz olunan malları zorla alma yetkisine sahip olduğu ve malları teslim etme konusunda direnenlere karşı zor kullanma yetkisine sahip olduğu belirtilmiştir.

2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 81. maddesinde zabıta memurları icra memurlarını yazılı emriyle hareket etmek ve kendisine muavenet ve emirlerini ifa etmekle mükellef olduğu belirtilmiştir. Bu noktada zabıta memuru zor kullanma hususunda icra memurlarına yardımcı olur.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 218. Maddesinde mahkeme emri doğrultusunda kendisine para cezası kesilen kişinin parayı ödememesi durumunda gerekli görülmesi halinde zor kullanılabilceği ifade edilmiştir. Aynı kanunun 292. Maddenin 1. fıkrasında uyuşmazlığın çözümü için zorunlu ve bilimsel verilere uygun olarak herkes soy bağının tespiti için kan ya da doku alınmasına riayet etmesi gerekmektedir. Haklı bir neden olmaksızın bu zorunluluğa uyulmaması halinde hâkim inceleme için zor kullanma yetkisine başvurabilir.

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1476. maddesine göre gemi kaptanları gemi hizmetlerinin yürütülmesi ve geminin emniyeti için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. Bu kapsamda geminde emniyeti sağlayabilmek için kaptanlar her türlü tedbire başvurabilir.

3.2.10. Uluslararası mevzuatta zor ve silah kullanma

3.2.10.1. BM Kanun adamları için talimatname

Kolluğun zor ve silah kullanımını sadece ulusal değil aynı zamanda da uluslararası hukuk kurallarına bağlı olarak da düzenlemeye tabi tutulmuştur. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler (BM) Kanun Adamları İçim Talimatname Bildirisinin 2. maddesinde insanlık onuruna saygı gösterme ve koruma yükümlülüğü kapsamında ele almıştır. Bu maddeye göre kamu görevlilerinin suçluların yakalanması, gözaltına alınması gibi hususlarda görevlerini ifa ederken hem ulusal hem de uluslararası hukuka uygun hareket etmeleri gerektiğini belirtmiştir. Buna göre ilgili hakkında işlem yapılırken insan onurunu korumak ve haklarına saygı gösterilmesi gerektiği bu kanun maddesinde açık bir şekilde ifade edilmiştir.

1979 yılındaki bildirinin 5. maddesinde ise kamu görevlilerinin davranış biçimlerine yer verilmiştir. İlgili madde gereğince hiçbir kanunun adamının başkasına işkence, eziyet, insanlığa yakışmayacak şekilde davranmamaları gerektiği vurgulanmıştır. Aynı maddede kanun adamlarının bu fiilleri teşvik edici ve özendirici şekilde davranmaması gerektiği vurgulanmıştır. Kanun adamları insanlık dışı ve aşağılayıcı muamelede bulunmaması gerektiği de belirtilmiştir.

3.2.10.2. BM Kanun adamlarının zor ve silah kullanmalarına dair temel prensipler

BM'nin 1990 yılında çıkardığı "*Kanun Adamlarının Zor ve Silah Kullanmalarına Dair Temel Prensipler*" adlı belgede yakalama maksatlı silah kullanımı hususuna değinilmiştir. Buna göre belgenin 9. maddesinde yaşama karşı ağır tehdit unsurları olduğu durumlarda işlenecek suçu önlemek ya da emre karşı gelenleri etkisiz hale getirmek amacıyla silah kullanımına izin verilmiştir. Ayrıca suça karışmış kişilerin kaçmasını engellemek için hafif yöntemlerin yetersiz kalması halinde silaha başvurulabileceği belirtilmiştir.

Belgede yer alan 15. maddede ise kanun adamlarının kamu güvenliğini sağlama, düzeni koruma ve sürdürmek için gerekli olmadıkça silah kullanmamaları gerektiği belirtilmiştir. Burada kişisel güvenliği tehdit edici unsurlar karşısında kullanımına izin verilmiştir.

Belgenin 13 ve 14. maddelerinde toplantı ve gösteri yürüyüşlerine ilişkin bazı düzenlemelere yer verilmiştir. Bu düzenlemeler kapsamında kanun adamları yasadışı olan ancak şiddet içeren unsurun olmadığı yürüyüşlerde kalabalığı dağıtmak için zor kullanmaktan kaçınması gerektiği belirtilmiştir. Ancak zor kullanmak mümkün değilse kalabalığı dağıtmak için mümkün olan asgari zor kullanma aracı uygulanması gerekmektedir. Fakat topluluğun şiddet içeren bir davranış sergilemesi halinde kalabalığın dağıtılması için asgari düzeyde zor kullanabileceği ifade edilmiştir.

Belgenin 9 ve 14. maddeleri kapsamında kanun adamlarının silah kullanması gerektiğinde öncelikli olarak kendilerinin ve başkalarının öldürülmesi ile ilişkili konularda bu araca başvurmaları gerekmektedir. Bunun içinde ağır niteliğe sahip olmayan suçlar için silah kullanımının uygun olmayacağı söylenebilir. Bu bağlamda özel nitelikli suçlar gerçekleşmesi halinde kanun adamlarının zor ve silah kullanmaları meşru hale gelmektedir.

3.2.10.3. Avrupa konseyi polis deklarasyonu

Avrupa Konseyi Hukuk Komisyonu tarafından çıkartılan; Polisin Görevle İlgili Mesleki Kurallar”, “Polisin Konumu ve Sendikal Hakları” ve Savaş, İşgal ve Diğer Olağanüstü Durumlarda Polisin Davranış Tarzı” davranışlarını belirlemeye yöneliktir. Araştırma kapsamında ele alınan kolluğun güç kullanımı 16 maddeden oluşmaktadır. Deklarasyonun 3. Maddesinde kolluk kuvvetinin yasaya aykırı olarak işkence ve davranışta bulunması yasaklanmıştır. Ayrıca 4. madde de kolluğun yasaya aykırı bir şekilde emir vermesi de yasaklanmıştır. Buna ek olarak 12. madde de makul olandan fazla kuvvet uygulamaması gerektiği 13. madde de ise silah kullanmak için gerekli durumun kesin bir şekilde belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir (Ernst, 2007: 187-199).

3.2.10.4. Avrupa polis etiği yönetmeliği

2001 yılında kabul edilen Avrupa Polis Etiği Kuralları, Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir. İlgili yönetmelikle birlikte polislik mesleğine ilişkin hizmet standartları belirlenmiştir. Ayrıca yönetmelik kapsamında polisin zor ve silah kullanma şartlarına bazı tavsiyelerde bulunulmuştur.

Çıkartılan yönetmelik toplam yedi bölümden oluşmakta ve her bölümde polislik mesleğine ilişkin meslek etiği kuralları yer almaktadır. İlgili yönetmeliğin 34. maddesinde polislerin görevlerini yaparken öncelikli olarak herkesin yaşam hakkına saygı duyulması gerektiğini belirterek polisin silah kullanırken kasıtlı olarak insanların öldürülmemesi gerektiği vurgulanmıştır. 35. maddede ise insanlık dışı ve onur kırıcı nitelikte işkence yapılmaması gerektiği belirtilmiştir. 36. maddede ise polislerin zorunlu olan durumlarda ve sadece meşru bir amacı gerçekleştirmek için belirli bir ölçüde zor kullanması gerektiği belirtilmiştir (Cerrah ve Eryılmaz, 2001: 71-75). Kanaatimizce çıkartılan yönetmelik doğrudan İHAS’ın 2. maddesine uygun olarak düzenlendiği söylenebilir.

3.2.10.5. İHAS m.2 yaşam hakkı

İHAS’ın 2. maddesinde yer alan 2. fıkrada bazı istisnai durumlar sonucunda silah kullanımından kaynaklı ölüm gerçekleştiğinde bu durumun hukuka aykırı olmayacağı vurgulanmıştır. AİHM kararları doğrultusunda uygulanması gereken esas ve ilkeler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Dönmezer ve Yenisey, 2004: 11):

- a. Zorunluluk halinde zor ve silah kullanılmalıdır.
- b. İzin verilen amaçla aynı orantıda olması gerekir.
- c. Yakalama, gözaltına alma ve tutuklama tedbirleri kanuna uygun bir şekilde gerçekleştirilmelidir.
- d. Kalkışma ya da isyanın yasaya göre makul ve kabul edilebilir nitelikte olması gerekmektedir.
- e. Zor kullanma ile alakalı olarak silah kullanımı her zaman öldürme amaçlı olmamalıdır. Amaç sadece etkisiz hale getirmek amacıyla kullanılmalıdır.
- f. Zor kullanmanın hukuka aykırı olduğu düşünülmesi halinde konunun tarafsız bir komisyon aracılığı ile değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kolluk görevlileri tarafından uygulanan zor ve silah kullanmaya ilişkin olarak durumlar AİHM kararlarında sıklıkla tartışılmaktadır. Buna istinaden AİHM'in Aydın v. hakkında vermiş olduğu karar yaşam hakkı kapsamında tartışılan bir karardır. 6 Eylül 2005 yılında Siirt'e bağlı Eruh ilçesinde eylem yapan gruba yönelik olarak gerçekleştirilen askeri operasyon neticesinde olay yerine yakın bir yerde otobüs bekleyen A. Aydan hayatını kaybetmiştir. Eylem yapan grup askeri araca farklı cisimlerle saldırmış ve araç içerisinde bulunan askerler bu saldırıda yaralanmıştır. Konuya ilişkin olarak ağır ceza mahkemesi "*meşru müdafaa sınırlarının mazur görülebilir duygu, korku veya panik hâlinde aşılmış*" gerekçesiyle sanık askere ceza vermemiştir. Mahkeme TCK'nin 27/2 maddesi gereğince "yasal savunma sınırının aşıldığı" ve G. Y'ye ceza verilmemesi gerektiği yönünde karar vermiştir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu ise kendisine gelen kararı onamıştır. AİHM, ölümcül ateş açan görevli G. Y.'nin göstericilerin saldırısına uğradığı esnada askeri aracı kullandığı ve göstericilere sözlü uyarıda bulunduğunu ve devamında aracın sol camından ateş ettiğini tespit etmiştir. Asker görevlinin kullandığı silahın otomatik ayarda olduğu için yedi el seri ateş ettiği ve yapılan incelemeler doğrultusunda gösterinin aşırı şiddet içeren bir eylem olup olmadığı tespit edilememiştir. Ayrıca mahkeme kalabalığa rast gele ateş açacak nitelikte bir delile de ulaşamamıştır. Aydan A.'nın ölümüne neden olan güç kullanımı AİHS'ın 2. maddesi açısından "*mutlak gerekli*" olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Terör olaylarının yaşandığı bölgelerde kolluk görevlileri hem fiziksel hem de psikolojik açıdan gerekli donanıma sahip olması gerekmektedir. Haksız yere silah kullanan bir görevli için yerel mahkemece

ceza verilmemesi kolluk görevlilerinin sınırsız yetkiyle donatıldığı anlamına gelir. Kolluk görevlilerine bu nitelikte bir yetki tanınması AİHS'nin 2. maddesi ile çelişmektedir. Sonuç olarak AİHM yaptığı incelemeler sonucunda A. Aydan'ın yaşam hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Güzeldağ, 2021: 158).

Konu ile ilgili olarak Yasin Ateş v. adına AİHM'e yapılan 30949/96 numaralı başvuruya ilişkin olarak mahkemenin 31.05.2005 tarihli kararında bir bireyin güvenlik güçlerinin tam kontrolü altına alınmasından itibaren, o kişinin yaşamıyla ilgili sorumluluk devlete ait olduğu belirtilmiştir. Bir kişi gözaltına alındıktan sonra askeri bir operasyon sırasında öldüğü Yasin Ateş Türkiye davasında, Mahkeme, kişinin fiilen gözaltında olmasa bile güvenlik güçlerinin mutlak denetimi altında olduğu bir durumda hayatını kaybettiği için devletin sorumlu olduğunu belirtmiştir. AİHM'in vermiş olduğu kararlar doğrultusunda suç şüphelisi yakalandıktan sonra devletin sorumluluğunda olduğu, buradan hareketle gözaltına alınan ya da tutuklanan bireylerin hayatını kaybetmeleri halinde devletin sorumluluğunun meydana geleceği muhakkaktır.

3.2.10.6. İHAS m.3 işkence yasağı

Avrupa Konseyinin en köklü sözleşmeleri arasında yer alan AİHS'nin 3. Maddesinde hiçbir kimseye; insanlık dışı ve onur kırıcı muamele yapılamaz ya da ceza verilemez. Aynı sözleşmenin 19 ve diğer maddelerinde taraflarının ilgili yükümlülüklerine uyması için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) kurulacağı ve sürekli olarak görev yapacağı da ifade edilmiştir.

AİHM vermiş olduğu kararlarda AİHS'nin 3. maddesinde yer alan kötü muamele yasağının demokratik toplumların en temel değerleri arasında yer aldığını vurgulamıştır. AİHM vermiş olduğu kararlarda terör ve organize suçla mücadelede dahi bu hakların ihlal edilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Öyle ki İHAS'ın 15. maddesinde yer alan toplum hayatını tehdit eden kamusal tehlike halinde bile istisnasız yer vermemektedir (Selmouni/Fransa, B. No:25803/94, 28/7/1999; Labita/İtalya, B. No: 26772/95, 6/4/2000). Ayrıca AİHM, İHAS'ın 3. maddesinin savunulabilir ve makul şüphe uyandıran kötü muamele iddialarının etkin bir şekilde soruşturulması gerektiğini belirtmiştir (Labita/İtalya, § 131).

Gerçekleşen bir muamelenin ya da cezanın kötü muamele kapsamında değerlendirilebilmesi için eylemin minimum ağırlık eşliğini aşması gerekmektedir

(Erdoğan Yağız/Türkiye, B. No:27473/02, 6/3/2007). AİHM vermiş olduğu bir kararda kolluk görevlilerine karşı direnen ve şiddet içeren eylemde bulunan göstericilere yönelik kolluk görevlilerinin orantılı güç kullanması AİHS'nin 3. maddesini ihlal etmediğini belirtmiştir (Berliński/Polonya B. No: 27715/95 ve 30209/96, 20/9/2002). AİHM vermiş olduğu başka bir kararda ise önceden planlanan ve risklerin minimize edileceği bir operasyonda sayıca çok olan kolluk görevlilerinin üç kişiden oluşan karşı gruba yönelik uyguladığı müdahaleyi orantısız bulmuş ve kötü muamele yasağını ihlal ettiği yönde karar vermiştir (Rehbock/Slovenya (B. No: 29462/95, 28/11/2000).

AİHM, verilen kararlarında sözleşmenin 3. maddesinin ihlal edildiği tespit edilmiştir. İşkence dışında bir kişinin yakalanması aşamasında kötü muamele yapılmaması gerektiği belirtilmiştir. Üye devletlere bu durumun engellenmesi gerektiği verilen kararlarda sık sık hatırlatılmaktadır (Gomien, 2008: 24-25). Nitekim Hikmet Toplan'ın AİHM'e yapmış olduğu 11152/11 numaralı başvurusunda mahkemenin 12.02.2019 tarihli kararında; *“Başvuranın terör örgütü üyeliği ve silahlı terör eylemlerine karışma şüphesiyle gözaltına alınmasında, gözaltına alındığı sırada sağlık kontrolünde herhangi bir bulguya rastlanmamasına rağmen, karakola götürüldükten sonra başının yaralanmış olması durumuyla ilgili bir soruşturmanın yapılmamış olması, başvuranın polis şiddetine maruz kaldığı iddiasını güçlendirmektedir. Başvuranın iddialarını ispat etmek, devletin sorumluluğundadır ve devlet tarafından sunulan makul bir açıklama veya delil bulunmamaktadır. Bu durum, gözaltındaki yaralanmanın devlet sorumluluğunda olduğuna ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. Maddesi'nin ihlal edildiğine karar verilmiştir.”*

4. ZOR KULLANMA YETKİSİNE İLİŞKİN SINIRIN AŞILMASI SUÇU (TCK M.256)

4.1. Genel Olarak

Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçu TCK'nin 256. maddesinde yer alan hüküm kapsamında ele alınmış olup ilgili madde gereğince; zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisinin, görevini ifa ederken karşısındaki kişiye gerektiği ölçü dışında kuvvet kullanması durumunda kasten yaralama suçunu işlediği kabul edilmiştir.

Kolluk görevlisi görevi gereği zor kullanma yetkisine sahiptir. Örnek verilecek olursa kolluk görevlisi suç şüphesi altında bulunan bir kişiyi yakalamakla görevlidir. Yakalanan kişinin soruşturma işlemini gerçekleştirmek için kolluk görevlisi, kanun ve yönetmelikler gereği uygun şekilde davranması gerekmektedir. Kolluk görevlisinin görevini yapmasına karşı direnenlere karşı kolluğun zor kullanma yetkisi bulunmaktadır. Bu nedenle kolluk görevlisi amacına uygun olacak şekilde kademeli ve ölçülü olacak şekilde zor kullanma yetkisine başvurabilir.

TCK'nın 86-88. maddeleri, "Kasten Yaralama" suçunu tanımlamaktadır. 86. maddeye göre, bir kişinin vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu madde, suçun temel şeklini belirtmektedir (Üzülmez, 2013: 4). Türk Ceza Kanunu'nun 86-88. maddeleri, "Kasten Yaralama" suçunu tanımlamaktadır. 86. maddeye göre, bir kişinin vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu madde, suçun temel şeklini belirtmektedir. Aynı maddeye ikinci ve üçüncü fıkralarında ise kasten yaralama suçunun nitelikli hallerine yer verilmiştir. İkinci fıkra, kasten yaralama fiilinin mağdurun şikâyeti üzerine basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif olması durumunda, dört aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası öngörmektedir. Üçüncü fıkra ise, ilk iki fıkra

tarafından belirtilen kasten yaralama fiillerinin nitelikli hallerine ilişkin hükümleri içermektedir. Buna göre; “Kasten yaralama suçunun;

a) Üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı,

b) Beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,

c) Kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle,

d) Kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,

e) Silahla, işlenmesi halinde, şikâyet aranmaksızın, verilecek ceza yarı oranında artırılır.” şeklinde açıklanmıştır

Kasten yaralama suçu, diğer suçlar gibi belirli bir hakkı korumak amacıyla düzenlenmiştir. Bu suç türüyle, kişinin vücut bütünlüğü korunmaya çalışılmıştır. Vücut bütünlüğü, yaşam hakkıyla sıkı bir ilişki içindedir ve her ikisi de temel insan hakları arasında yer alır. Bu haklar, toplumsal ve sosyal bir değere sahiptir ve bu nedenle sosyal bir hukuk devletinde bireyin bu haklarının korunması esastır (Centel, Zafer ve Çakmut, 2021: 113).

Bu suçun koruduğu hukuki değerler, doktrinde öncelikle kamu idaresinin itibarı, idarede disiplinin sağlanması ve halkın kamu görevlilerine olan güven ve itimat duygusudur. Bireylerin vücut bütünlüğü ile şeref ve haysiyeti gibi diğer hukuki menfaatler de korunan unsurlar arasındadır (Koca ve Üzülmez, 2015: 900; Artuk vd., 2015: 1102; Tezcan vd., 2015: 275). Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçu TCK'nın 256. maddesinde düzenlenmiş olup ancak suça ilişkin ceza TCK'nın 86. Maddesinde kasten yaralama hükmü altında değerlendirilmiştir. Bu durum hukuk sistemlerinde eksik ceza normu olarak ifade edilmektedir. Ceza hukukunda sıkça rastlanan bir durum, hem bir eylemin yasaklanması hem de bu yasağa uymamanın beraberinde getirdiği yaptırımın aynı düzenlemeler içinde yer almasıdır. Bu tür düzenlemelere genellikle "gerçek normlar" denir. Ancak bazı durumlarda, ceza normunun yasak ve yaptırım unsurları ayrı ayrı kanun maddelerinde düzenlenebilir. Bu durumda, normlar sadece yasağı veya yaptırımı belirler. Bu tip hükümlere ise "eksik ceza normu" adı verilir (Balak, 2022: 56).

TCK'da ifade edilen zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunun oluşabilmesi için öncelikli olarak failin kamu görevlisi olması gerekmektedir. Aynı zamanda zor kullanma yetkisinde karşı tarafın kasten zarar görmesine dayanan şartların ortaya çıkması durumunda sınırın aşıldığı anlaşılmaktadır. Kolluk görevlisi görevi esnasında kasıtlı olarak sınırı aşarak güç kullanması durumunda, TCK'nın 256. maddesinde atıfta bulunan TCK'nın 86 ve 87. maddelerine göre cezalandırılması söz konusudur. Nitekim Yargıtay 4. Ceza Dairesi 2015/29025 E., 2016/1869 K. ve 08.02.2016 tarihli kararında;

“Polis memuru olan sanıkların, görevini yaptığı sırada, kişilere karşı görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullandığı sabit görülerek yaralama suçundan hüküm kurulduğu halde, hükümde TCK'nın 256. maddesinin gösterilmemesi, Sanıklar hakkında TCK'nın 86/1. maddesinin uygulanmasından sonra 86/3-d bendi gereğince cezada artırım yapılmaması, Sanıkların katılanı, hem yaşamsal tehlikeye maruz kılacak hem de kemik kırığı oluşturacak şekilde yaraladıkları olayda; birden fazla nitelikli halin birleşmesi durumunda, suçun tekliği ve bütünlüğü gözetilerek en ağır cezayı gerektiren hayati tehlike geçirilme sonucu dikkate alınarak, TCK'nun 86/1-3-d, 87/1-d-son maddeleri uyarınca uygulama yapılması ile yetinilmesi gerekirken, ayrıca diğer nitelikli hal olan kemik kırığı nedeniyle aynı Yasanın 87/3. maddesi ile artırım yapılarak fazla cezaya hükmolunması nedeniyle BOZMA kararı vermiştir.”

Yukarıda verilen karar her ne kadar suça göre hüküm kurulmuş olsa da suçun temel maddesi olarak TCK'nın 256. Maddesinin hükümde belirtilmesi ve tüm kanun maddelerinin olaya uygulanması yerine failin kamu görevlisi olması nedeniyle TCK'nun 86/1-3-d, 87/1-d-son maddeleri uyarınca uygulama yapılması ile yetinilmesinin hukuki olduğu vurgulanarak yasanın 87/3. Maddesinin failin zor kullanma yetkisine haiz kamu görevlisi olduğu durumlarda uygulanmaması gerektiği anlaşılmaktadır.

TCK'nın 86/3 maddesinin d bendinde; kamu görevlisinin görevi gereğince sahip olduğu yetkiyi kötüye kullanması nedeniyle kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler düzenlenmiştir. Bu aşamada özellikle kolluğun görevini ifa ederken kanun

ve yönetmeleri kapsamında sıklıkla vurgulanan ölçülülük ve kademeli zor kullanma uygulamaları kapsamında hareket etmesi gerekmektedir. Aksi halde kolluğun fiili TCK m.256 kapsamında cezai müeyyide uygulanmasına neden olacaktır. Konu ile ilgili olarak *Yargıtay 4.Ceza Dairesi 2015/15462 E., 2015/34240 K. ve 28.09.2015 tarihli kararında;*

“..katılan İ. Ö.'in kelepçelenmesi sırasında sanıklar tarafından darp edilmediğine ilişkin beyanları, katılan İ. Ö.'in, karakola getirildikten sonra odada sanıklar ... ve ... tarafından tekme tokat dövüldüğüne ilişkin ifadesi, katılanın adli raporunda ifadeyi destekler biçimde ‘sol göz altında ve sol şakakta ekimoz, sağ karın nahiyesinde ve sol bacakta ağrı, sol kaş üstünde hafif şişlik’ bulunduğu belirlenmesi, katılarda tarif edilen yaralanmaların kelepçe takılma esnasında oluşmayacağına anlaşılması karşısında, suçun sübutuna ilişkin yeterli delil bulunduğu ve sanıkların eylemlerinin TCK'nın 256. maddesi delaletiyle aynı Kanununun 86/2, 86/3-d maddelerinde düzenlenen suçu oluşturduğu gözetilmeden, yerinde olmayan ve yetersiz gerekçe ile beraat kararları verilmesi nedeniyle BOZMA" kararı vermiştir.”

Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 27526/95 başvuru numaralı ve 13.10.2005 tarihli kararında; “Madde metninden de anlaşılacağı üzere polis zor kullanma yetkisini ancak Kanun’un çizdiği sınırlar çerçevesinde, kademeli bir şekilde ve ölçülülük ilkesine uygun olarak kullanabilecektir. Bununla birlikte çağdaş toplumlarda polisin üstlendiği görevin zorluğu ve insanoğlunun öngörülemeyen tutumu dikkate alındığında, iç hukuk yetkililerine yüklenen sorumluluğun ağırlığı tahammül edilemez bir boyutta da olmamalıdır.” yönünde karar vermiştir (AİHM, Günaydın/Türkiye B.N: 27526/95, 13.10.2005.)

Anayasa Mahkemesinin 2018/30943 Bireysel Başvuru numaralı ve 21.06.2023 tarihli kararında “...başvurucunun kelepçelenerek kontrol altına alınıp polis aracına götürüldüğü bir sırada güç kullanımının gerekliliğini ortaya koyan bir durumun ortaya konulmadığı ve dahası eylemin tekme atmak şeklinde gerçekleştirilmesi de dikkate alındığında kötü muamele yasağının ihlal edildiği... ” şeklindeki değerlendirmesi ile Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine karar vererek

kötü muameleye ilişkin iddiaların gerçekliği makul bir şüphenin ötesinde makul kanıtların varlığı gerekir ki bireylerin vücudunda yaralanma tespit edildiği durumlarda, söz konusu yaralanmanın nasıl oluştuğu hususunda makul bir açıklama getirme yükümlülüğünün kamu makamlarına düşmektedir. Böyle durumlarda makul bir gerekçe sunulmadığında ihlal kararı verilmesine neden olmaktadır.

4.2. Fail

Genel olarak fail; kanunda suç olarak tanımlanan herhangi bir fiili gerçekleştiren kişi olarak tanımlanmaktadır (Yüksel, 2021: 10). TCK'nın 37/1 maddesinde yer alan tanıma göre fail; suçun kanuni tanımında yer alan fiili gerçekleştiren kişi olarak tanımlanmaktadır. Kanaatimizce fail, kanunda belirtilen suçun tanımında yer alan şartları sağlayan ve haksız teşkil eden tipik fiili gerçekleştiren kişidir.

Suçun tipine göre, belirli niteliklere sahip olan bireyler tarafından işlenebilen suçlar vardır. Özgü suçlar genellikle fail odaklı olarak tanımlanır. Bu anlayışa göre, özgü suçlar, suçun kanuni tanımında fail için özel, belirli ve objektif nitelikler arayan suçlardır. Yani, suçun oluşması için failin belli bir hukuki veya fiili durumda olması, belirli özelliklere sahip olması gereken suçlardır (Yüksel, 2021: 26). TCK'nın 40/2 maddesi gereğince özgü suçlarda ancak özel faillik niteliği taşıyan kişiler fail olarak nitelendirilir. Bu suçları işlenişine iştirak eden kişilerse yardım eden ya da azmettiren olarak sorumlu tutulmaktadır. Kanunun düzenlemesinde "özgü suç" terimi tercih edilmiş ve bu suçlar, faillik alanını sınırlayarak tanımlanmıştır. Eğer özgü suçlar, fail olmayan kişilerin genel kurallara göre cezalandırılabilmesi bir yapıya sahipse, bu tanımın fail kavramını temel alan bir tanım olduğu söylenebilir. TCK'daki bu düzenleme, fail odaklı bir özgü suç tanımını içermektedir.

TCK'nın 256. maddesinde zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisi ibaresi ile maddenin gerekçesinde yer alan '*bazı kamu görevlileri, görevleri gereği olarak zor kullanma yetkisine sahiptir. Zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlilerinin, kasten yaralama suçuna ilişkin hükümlere göre cezalandırılması gerekmektedir. Ancak, bunun için, emniyet görevlisinin kasten hareket etmesi gerekir...*' şeklinde suçun ancak zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisi tarafından işlenebileceği hüküm altına alındığından bu suçun özgü suç kapsamında kaldığı kabul edilecektir. Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu 2017/3-408 E.,

2018/538 K. ve 15.11.2018 tarihli kararına göre; “*bu suç ile korunan hukuki değerler öncelikle kamu idaresinin itibarı, idarede disiplinin sağlanması, halkın kamu görevlilerine karşı duyduğu inanç ve itimattır. Bireylerin vücut bütünlüğü ile şeref ve haysiyeti de korunan diğer hukuki menfaatlerdir. Bu suçun faili zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisidir.*” şeklinde belirterek özgü suç niteliğinde olduğuna vurgu yapmaktadır.

Kolluğa tanınan zor kullanma yetkisi bireylerin temel hak ve özgürlükleri arasında yer alan beden bütünlüğü ve yaşam hakkına yönelik olduğu için uygulayan görevlilerin bu yetkiyi kullanırken oldukça dikkatli davranması gerekmektedir. Ancak bu yetki her ne kadar kanunlarca verilmiş olsa dahi kolluk görevlileri bazen bu yetkiye ilişkin sınırları aşabilmektedir. CMK’nın 90/1 maddesi gereğince suçüstü halinde herkesin şüpheliyi yakalama yetkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda kolluk görevlisinin suçüstü halinde şüpheliyi yakalama yetkisi dâhilinde zorunlu şartlar halinde şüphelinin kaçmasını engellemek amacıyla belirli ölçüde bu yetkiyi kullanması gerekir. Bu noktada kolluk görevlisi, suçüstü halinde şüphelinin kaçmasını önlemenin ötesinde şüpheliyi yakaladıktan sonra tekme ya da tokat atması durumunda şüphelinin yaralanması halinde kasten yaralama suçu hükümlerince cezalandırılabilir.

Bu suçun işlenmesinde fail kamu görevlisidir. Bu açıdan değerlendirildiğinde zor kullanma yetkisi tanınmamış kişiler fail olarak nitelendirilemez. Örnek verilecek olursa Cumhuriyet savcısı, hâkim ya da valinin zor kullanma yetkisi bulunmamaktadır. Kolluğa emir veren ya da emir verme yetkisi bulunan amirler zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunun faileri arasında gösterilemez. Bu kişiler kolluğa emir vererek gerekli eylemleri yaptırırlarsa işlenen suçun şeriki olarak nitelendirilebilirler (Artuk vd., 2015: 627).

Zor kullanma yetkisinin aşılması suçu, genellikle kolluk kuvvetleri, güvenlik görevlileri veya diğer yetkililer tarafından kullanılan bu yetkinin yasal sınırlarının aşılması keyfi veya haksız bir şekilde kullanılması durumunda ortaya çıkar. Bu suç, genellikle bir kişinin temel hak ve özgürlüklerine zarar verme, hukuka aykırı müdahale etme veya kötü muamele gibi durumları içerebilir. Aşırı zor kullanma, meşru savunma sınırlarını aşma veya yetki dışında bir müdahalede bulunma gibi durumlar bu suç kapsamına girebilir. Bu suçun birkaç temel özelliği bulunabilir:

1. Yetki Aşımı: Zor kullanma yetkisi, genellikle belirli durumlar için sınırlı ve belirli koşullara tabidir. Bu yetkinin aşılması, kişinin görevi sırasında yasal sınırları aşarak gereksiz, orantısız veya haksız bir biçimde güç kullanması anlamına gelir.
2. Kötü Niyet veya Keyfi Kullanım: Suç, genellikle failin kötü niyetli veya keyfi bir şekilde davrandığını gösteren unsurları içerir. Yani, failin meşru bir amacı olmaksızın veya hukuki sınırları göz ardı ederek hareket ettiği durumlar söz konusudur.
3. Kişisel Zarar veya Taciz: Zor kullanma yetkisinin aşılması sonucunda genellikle mağdurların temel haklarına zarar verilmiş veya kişisel zararlar meydana gelmiştir. Bu zararlar arasında fiziksel yaralanma, haksız gözaltı, kötü muamele veya diğer hak ihlalleri yer alabilir.

Nedensellik bağı belirlendikten sonra, failin sorumluluğu için ikinci bir aşamada, gerçekleşen tipik sonucun fail tarafından objektif olarak kabul edilebilir olup olmadığı incelenmelidir. Nedensellik bağı mevcut olmasına rağmen, sonucun failin üzerine objektif olarak yüklenememesi durumunda, failin o tipik sonuçtan sorumlu tutulamayacağı sonucuna varılacaktır. Bir eylemin suçun konusu olan riski aşan bir tehlike yaratması ve bu tehlikenin tipik bir sonuç olarak gerçekleşmesi durumunda, sonuç fail tarafından objektif olarak kabul edilebilir olacaktır (Sözür, 2015: 20). Kolluğun zor ve silah kullanma yetkisiyle ilgili olarak, objektif isnadiyet kavramı, kolluk bu yetkilerini kullanma durumunda, eyleminin objektif olarak suç oluşturup oluşturmadığını değerlendirmeye yöneliktir.

Özellikle kolluk müdahalelerinde, kolluğun kullanmış olduğu gücün, objektif bir tehdit ya da tehlike durumu olup olmadığının değerlendirilmesi önemlidir. Kolluk, yasalar çerçevesinde belirlenmiş koşullar altında zor ve silah kullanma yetkisine sahiptir. Ancak, bu kullanımın objektif olarak meşru bir sebep olması gerekmektedir. Objektif isnadiyet, kolluğun eyleminin objektif olarak haklı ve gerekli olup olmadığını değerlendiren bir ilkedir. Bu değerlendirme genellikle olayın gerçekleştiği anda mevcut olan şartlar, tehdit düzeyi ve kolluğun müdahale yöntemlerinin orantılılığı gibi faktörlere dayanır. Eğer kolluk, zor ve silah kullanma yetkisinin sınırlarını aşarak objektif olarak suç işlerse, bu durumda hukuki sorumluluğu gündeme gelir. Hukuk sistemleri, kolluk müdahalelerini değerlendirmek

için genellikle objektif isnadiyet ilkesini kullanır ve kolluğun eylemlerinin meşru olup olmadığını bu kapsamda değerlendirir.

4.3. Zor ve Silah Kullanma Yetkisinden Doğan Sorumluluk

4.3.1. Genel olarak

Zor kullanma yetkisine sahip olan kolluk görevlileri görevlerini ifa kullandıkları yetki bağlamında sorumlu tutulacağı kanunlarca sabittir. Bu nedenle kolluğun zor ve silah kullanma yetkisinden doğan bazı sorumlulukları bulunmaktadır. Kolluğun zor kullanma yetkisine ilişkin sınırı aşması durumunda gerçekleşen fiilin soruşturulması şikâyete tabi değildir. Soruşturma cumhuriyet savcısı tarafından şikâyet aranmaksızın gerçekleştirilir. 4483 sayılı MDKGYHK kapsamında bu sınırı aşan kolluk görevlileri işledikleri suç nedeni ile yargılanabilmektedir. TCK'nın 256. Maddesinde yer alan hükümler doğrultusunda soruşturma izni alınmadan ilgililer hakkında gerekli işlemlerin Cumhuriyet savcısı tarafından yürütüleceği ifade edilmiştir (Artuk vd., 2015: 927)

PVSK'nın ek 9/1-a fıkrası kapsamında önleyici, caydırıcı, düzenleyici ve koruyucu kolluk hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde görevliler görevlerini yaparken silah kullanmak zorunda kaldıklarında cezai sorumluluklarının tespiti açısından Memurin Muhakematı Hakkında Kanuna göre işlemlerin yapılacağı ifade edilmiştir. İlgili kanunun 9/1-b fıkrasında ise adli görev esnasında silah kullanan kolluk görevlilerinin soruşturmalarının bizzat Cumhuriyet savcısı tarafından yapılacağı belirtilmiştir (Cin, 2000: 683).

Kolluğun zor ya da silah kullanma yetkisi genel olarak görevini yerine getirmek maksatlı gerçekleştirildiği için hukuka uygunluk nedeni ile ilişkilendirilmektedir. Hukuka uygunluk nedenleri de hukuk tarafından bir yetkiye dayandırılmaktadır. Bu nedenle de hukuka uygunluk gerektiren haller doğrultusunda gerçekleşen durumlarda suç unsuru bulunmamaktadır. Çünkü kanunlar bireye hem davranma biçimlerini anlatmakta hem de görevi yerine getiren kişinin cezalandırmaması için düzenleme yapmaktadır (Erem vd., 1997: 552).

Kolluk görevlilerinin kullandığı yetkiler genel olarak bireyin sahip olduğu temel hak ve özgürlüklerle ilişkilidir. Bu nedenle kanunlarda kolluğun yetkileri ve uygulama biçimleri detaylı bir şekilde işlenmiş ve bazı şartlara tabii tutulmuştur.

Yetkilerin kullanım esasları ve usulleri her ne kadar kanunlarda ayrı ayrı belirtilmiş olsa da kolluk görevlileri görevleri kapsamında bazen hataya düşebilmekte ve farklı şekillerde cezalandırılabilirlerdir.

Ancak bu noktada yetkilerin mevzuata uygun olmadığı durumlar cezaya tabiidir. Aksi mümkün değildir. Zor ve silah kullanımından kaynaklı mağdur konuma düşen kişiler haklarını aramak adına yasal yollara başvurabilmektedir. Böylelikle kendisi hakkında işlem yapan memura adli ve idari işlem yapılması talebinde bulunabilir. Kolluk görevlileri istenmeyen bu durumla karşı karşıya gelmemek için hizmetini yaparken daha dikkatli olması ve yetkilerinin sınırları iyi bir şekilde bilmesi gerekir (Yaşar, 2006: 170–171). Bu bağlamda kanun kapsamında kamu görevlileri önce görevleri gereğince hareket etmeli ve zor kullanma yetkisini kanunların belirlediği sınırlar dâhilinde amaca yönelik doğru bir şekilde kullanmalıdır.

4.3.2. Hukuki sorumluluk

Anayasanın 128. maddesinde kamu hizmetlerinin memurlar ve diğer kamu görevlileri aracılığı ile yürütüldüğü daha öncesinden de belirtilmiştir. Bu nedenle devlet iradesini gerçekleştirirken gerçek kişilerden yararlanmaktadır. Devlet iradesini uygulayan memurlar bazen istenmeden de olsa üçüncü şahıslara zarar verebilmektedir. Bu bağlamda da verilen zarardan devlet mi yoksa memurun mu sorumlu tutulacağına açıklanması gerekmektedir.

657 sayılı DMK'da yer alan 13. madde de kişiler kamu hukukuna tabi görevlerden kaynaklı uğradıkları zararı görevi gerçekleştiren görevli aleyhinde değil, ilgili kurum aleyhinde dava açarak gidermeye çalışması gerektiğini belirtmiştir. Ancak kurum dava sürecinde ödediği para vs. hepsi kurumun genel hükümlerine göre sorumlu personele rücu hakkı bulunmaktadır.

Kolluk kuvvetlerinin uyguladığı işlemleri iptal etmek için dava açılması mümkün değildir. Örneğin, arama, yakalama, gözaltına alma, sorgulama veya zor kullanma gibi işlemler nedeniyle iptal davası açılmaz çünkü bu tür işlemler genellikle kısa süreli ve hemen sona eren işlemlerdir. Bu tür işlemler hakkında dava açılabilir, işlemin sonuçlanma sürecinde hüküm vermek mümkün değildir. Ancak, bu tür işlemlerin hukuka aykırı olduğu durumlarda, tazminat davası açmak ve hukuki yollara başvurmak mümkündür (Yaşar, 2006: 170–171).

4.3.3. İdari (disiplin) sorumluluk

Disiplin yaptırımını konusunda işlenen fiiller ya da disiplin suçu denildiğinde kısmi olarak sosyal düzenin korunması amacıyla gerçekleştirilen fiiller akla gelmektedir. Ceza hukuku açısından bu suçlar genel düzeni korumak amacıyla yaptırım altına alınan fiilleri içermektedir.

Memurların düzenli bir şekilde hukuka uygun olarak çalışması için uygulanacak yaptırımlardan birisi de disiplin cezalarıdır. Bir kurumda görev yapan memur, kurumun düzenini bozacak şekilde davranması halinde yaptırıma tabi tutulabilir. Bu da disiplin cezası ile ilgilidir (Gözübüyük ve Tan, 2021: 977).

Disiplin suçları ve suçlar arasındaki ortak hususları birbirinden ayırt etmek mümkündür. Aşağıdaki durumlarda ayırt edici unsurlara yer verilmiştir (Demirbaş, 2019: 57–58.).

1. Fail açısından: Suçu her birey işlerken disiplin suçunu belli bir gruba mensup olan kişiler işleyebilmektedir.
2. Kanunilik açısından: Kanunilik ilkesi gereğince suçlar kanunlarda açık bir şekilde belirlenmiştir. Bu nedenle suça ilişkin genel ibarelere yer verilmez. Disiplin cezalarında ise disiplin suçları fiil bakımından idari işlerle ilişkilendirilmeyen hareketleri kapsamaktadır.
3. Yaptırım uygulayacak organ açısından: Disiplin suçları nitelikleri gereğinin yaptırım uygulayacak organ da idari niteliğe sahip olmalıdır. Suçlara ilişkin yaptırımlar bağımsız mahkemeler aracılığı ile uygulanır.
4. Güvence usulü açısından: Ceza verme yetkisi mahkemelere aittir. Ancak disiplin suçları idari makamlar tarafından verilir.
5. Yaptırım açısından: Suçun yaptırımını cezadır. Bu nedenle ceza hem korkutucu hem de ağırdır. Disiplin cezaları ise uyarma, kınama ve maaş kesme gibi uyarıcı niteliğe sahiptir.

Kolluk görevlisi kendisine verilen yetkileri kullanırken disiplin kurallarına dikkat etmesi gerekmektedir. Bu nedenle özellikle kolluğun gerçekleştirdiği eylemlerin disiplin suçu olup olmadığı 2018 tarih ve 7068 sayılı Genel Kolluk

Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanunda açık bir şekilde belirtilmiştir. Kanun gereği uygulanacak disiplin cezaları uyarı, kınama gibi hafif disiplin cezaları ile başlar ve meslekten ihraça kadar çeşitli yaptırımları hüküm altına almaktadır. Kolluk açısından cezaya neden olacak davranış ve verilmesi beklenen ceza türleri aşağıdaki gibidir.

Bu cezalara neden olan kolluğun davranışları ve ceza türleri ise şunlardır:

1. Görev esnasında ya da haricinde yasaklanan tutum ve davranışlarda bulunmak, görev harici işlerle meşgul olmak, haklı bir neden olmadan iş sahiplerini bekletmek, iş ile alakalı olarak sorulan sorulara özverili bir şekilde cevap vermeyip başından savuşturmak, işi uzatacak nitelikte savurgan davranmak kınama cezasının verilmesine neden olmaktadır.

2. Göreve gereken hassasiyeti göstermemek, geçerli bir neden olmaksızın işi zamanında bitirmek, halka karşı onur kırıcı söylemde bulunmak aylıktan kesim cezasına neden olmaktadır.

3. Amirin izni olmadan polislikle iş ilişkisi bulunan kişilerle yemek ya da eğlenceye katılmak, herhangi bir nedenden kaynaklı emniyet binalarına gelen kişilere hakaret etmek, doğrudan ya da aracı doğrultusunda astlardan hediye, borç almak ve borcu zamanında ödememek kısa süreli durdurma cezası almasına neden olmaktadır.

4. İş nedeniyle ya da başka bir nedenle emniyet binalarına gelenlere şiddet uygulamak, sarkıntılık yapmak, iş yerinde mesleğin saygınlığına zarar verecek eylem ve davranışlarda bulunmak, sanık ya da şüphelilerin yakalanması için gereken önlemi almamak ve onların kaçmasına neden olmak, yakalama görevini savsaklayacak şekilde gerçekleştirmek uzun süreli durdurma cezasına neden olmaktadır.

Kamu görevlisinin zor kullanma yetkisine ilişkin sınırı aşırp aşmadığı, aşırp ise kasten aşırp aşmadığı hususları yargılama aşamasında suçun unsurları açısından büyük önem arz etmektedir. Çünkü ilgili suçtan dolayı, bir kamu görevlisi ceza hukuku kapsamında hapis cezası alabileceği gibi, aynı zamanda disiplin hukuku ve devlet memurları kanunu gereğince kamu görevinden çıkarılabilir. Genel olarak Türk

hukuk sistemi çerisinde yer alan kanun ve yönetmelikler kapsamında kolluk görevlisinin zor kullanma yetkisine ilişkin sınırı aşması halinde aşağıda belirtilen disiplin cezaları alması mümkündür;

1. Uyarma Cezası: Personelin, görevini yerine getirirken veya davranışlarında daha dikkatli olması gerektiğinin yazılı olarak bildirilmesidir. Bu ceza, personelin hafif kusurlu olduğunu ancak ciddi bir ihlalde bulunmadığını gösterir.
2. Kınama Cezası: Personelin, görevini yerine getirirken veya davranışlarında kusurlu olduğunun yazılı olarak bildirilmesidir. Bu ceza, personelin daha ciddi bir ihlalde bulunduğunu ve uyarı cezasının yetersiz kaldığını gösterir.
3. Aylıktan Kesme Cezası: Disiplin cezası alacak personelin, fiilin ciddiyetine bağlı olarak brüt aylık gelirinden belirli bir süre kesinti yapılmasıdır. Bu ceza, personelin kusurlu davranışının maddi bir yaptırım gerektirdiğini gösterir.
4. Kısa Süreli Durdurma: Personelin, bulunduğu kademedeki ilerlemesinin belirli bir süre (dört, altı veya on ay) durdurulmasıdır. Bu ceza, personelin kısa süreli bir süre için kariyerinde duraklama yaşamasını sağlar.
5. Uzun Süreli Durdurma: Personelin, bulunduğu kademedeki ilerlemesinin daha uzun bir süre (oniki, onaltı, yirmi veya yirmidört ay) durdurulmasıdır. Bu ceza, personelin daha ciddi ihlalleri için daha uzun bir süre boyunca kariyerinde duraklama yaşamasını sağlar.
6. Meslekten Çıkarma: Personelin, belirli bir meslek alanında bir daha çalıştırılmamak üzere işten çıkarılmasıdır. Bu ceza, personelin mesleki etiğe veya kurallara ciddi şekilde aykırı davrandığı durumlarda uygulanır.
7. Devlet Memurluğundan Çıkarma: Personelin, bir daha devlet memurluğuna atanmamak üzere memurluktan çıkarılmasıdır. Bu ceza, personelin kamu hizmetine olan güveni sarsacak derecede ciddi ihlallerde uygulanır.

Ayrıca kolluk personeli disiplin soruşturması esnasında soruşturmanın gerektirdiği durumlarda disiplin cezası niteliği bulunmayan Görevden Uzaklaştırma (Disiplin soruşturması devam ederken kolluk görevlisinin görevden uzaklaştırılması) tedbirine de yetkili makamlar kararı ile başvurulabilmektedir.

4.3.4. Cezai sorumluluk

Kolluk görevlilerinin görevleri gereği zor kullanması kanun hükmünü icra, amirin emri, meşru savunma ve zorunluluk halleri ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Öyle ki yasa hükümlerini yerine getirmek için gerçekleştirilen eylemler cezalandırılmaz. Yasanın tanıdığı bir hak ve yetkinin kullanımı aşamasında bu hakkın kullanılması da bu kapsamda değerlendirilmektedir (Üzülmez, 2006: 30).

Zira TCK'nın 24. maddesinde kanun hükmünü yerine getiren kişilere ceza verilemeyeceği açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bu nedenle yetkili mercii tarafından kamu görevlisine verilen emrin uygulanmasında emri uygulayan sorumlu tutulamaz. Ayrıca konusu suç teşkil eden hiçbir emirde uygulanamaz. Aksi halde hem emri veren hem de emri uygulayan gerçekleştirilen fiilden sorumludur. İlgili emrin hukuka uygunluğunun denetlenmesi kanun kapsamında engellenmesi halinde, yerine getirilmesi için emir veren eylemden sorumludur (Meran, 2006: 126.).

Centel ve vd. (2023) terör örgütüne üye olan kişilerin kaçmaya kalkışması anında öldürülmesi, uyarı ateşine rağmen durmayan araca yönelik atışın ölümle sonuçlanması, dövülen ve zorla silahı alınmak istenen polisin ateş etmesi kanun hükmünü yerine getirme kapsamında değerlendirildiğini ifade etmişlerdir. Zor kullanma yetkisi bulunan polisin zorla getirme emrinin infazı sırasında kolluğa direnen kişiyi zorla ilgili mercilere götürmeye çalışmak ölçülü bir şekilde zor kullanması meşru sayılmaktadır. Çünkü kolluk görevlisi burada görevi yerine getirmek için zor kullanmıştır. Meşru savunma ve zorunluluk hali TCK'nın 25. maddesinde ele alınmış ve ilgili kanun maddesi gereğince kolluk görevlisi haksız bir saldırıyı engellemek amacıyla orantılı bir şekilde tehlikeyi savuşturması gerekmektedir. Gerçekleştirdiği eylem sonucunda faile herhangi bir ceza verilemez (Soyaslan, 2010: 385). Zorunluluk halinin aşılması durumunda kolluğun o anda içinde bulunduğu duruma yönelik doğru bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda karar veren hâkimin, olayı tam olarak kavrayabilmesi için eylemi gerçekleştiren kolluk görevlisinin ruh hali ile düşünmeli ve zorunluluk halini bu kapsamda değerlendirmelidir. Zorunluluk halinde gerçekleşen eylemde sınırı aşma derecesi ve cezada yapılacak indirim ancak bu şekilde tayin edilir. Kanun koyucu meşru savunma ve zorunluluk halini haksızlığı yenmek, adaletsizliği sonlandırmak ve saldırıları yasaklamak amacıyla uygulamaktadır (Hakeri, 2014: 162–163).

Zor kullanma yetkisi bulunan kolluğun görevi esnasında görevin gerektirdiği ölçüde zor kullanmış ancak bu gücü kullanırken gereken dikkat ve özveriye göstermemesi sonucunda üçüncü şahısların yaralanmasına neden olmuşsa hukuka uygunluk sebebinin sınırının aşıldığı kabul edilir. Bu nedenle kolluk taksirle adam yaralama suçundan sorumlu tutulur. Burada failin herhangi bir kastı söz konusu değildir. Örnek verilecek olursa taşkınlık yapan göstericinin dağıtılması amacıyla ölçüsüz bir şekilde kuvvet kullanılarak insanların yaralanması, zorla karakola götürülürken sanığın direnmesi halinde kelepçe takılması ya da kanuna aykırılık teşkil eden eylemlerin sonlandırılması maksadıyla havaya ateş açılırken evin balkonunda bulunan bir kişinin yaralanmasında herhangi bir kasıt bulunmamaktadır (Soyaslan, 2010: 385). Anayasa mahkemesinin 11.05.2023 tarih ve 2019/9503 numaralı Fatmanur C. başvurusunda;

“...kemik kırılması ile sonuçlanan gözaltına alma eylemi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak soruşturma sonunda başvurucuya müdahale eden kolluk görevlisinin M.İ. olduğu tespit edilerek anılan kolluk görevlisi hakkında zor kullanma yetkisinin aşılması suretiyle kasten yaralama suçu isnadıyla İstanbul 37. Asliye Ceza Mahkemesi... İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 10. Ceza Dairesinin 14/2/2019 tarihli kararında 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 256. maddesi delaletiyle aynı Kanun'un 86.maddesinin birinci fıkrası uyarınca 1 yıl 12 ay 10 gün hapis cezasına hükmetmiştir. Karar gerekçesinde özetle M.İ.nin çok kolay bir şekilde başvurucuyu yakaladığı, başvurucunun kaçmadığı, pasif hâle getirilmiş başvurucunun kolunun M.İ. tarafından aşırı derecede büküldüğü, şiddet kullanma yetkisinin mağdurenin zayıf cüssesine rağmen acımasız bir şekilde, objektif ölçüler dışına çıkılarak yerine getirildiği, 3. derecede kemik kırığı oluşmasına kasten neden olunduğu, ayrıca M.İ.nin Mahkemeyi haricen etkilemeye çalıştığı belirtilen hüküm İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 10. Ceza Dairesinin 14/2/2019 tarihli kararında; suç tarihinde polis memuru olarak görev yapmakta olan sanık M.İ.nin, ... Kanununa aykırı biçimde yapılan gösterinin dağıtılması amacıyla amirleri tarafından kendisine verilen ve ... yerine getirmekle zorunlu olduğu emir uyarınca gösteride bulunan katılan F.C.'yi yakalama işlemi

yaptığı sırada adı geçen katılanın sol kolunu bükerek kırılmasına neden olduğu anlaşıldığından, sanık M.İ.nin, katılan F.C.'yi yaralama eyleminin, yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uyguladığı sırada sınırı kasıt olmaksızın aşması nedeniyle TCK'nin 89/1. maddesine uyan bilinçli taksirle yaralama olarak nitelendirilmiş ayrıca başvurusunun hizmet kusuruna dayalı olarak 40.000 TL manevi, 500 TL maddi tazminat talebiyle açtığı tam yargı davası sonucunda İstanbul 6. İdare Mahkemesi, başvurusunun orantısız müdahaleyle kolunun kırıldığı hususunun sabit olduğu gerekçesiyle 5.000 TL manevi tazminata hükmetmiş; hüküm 27/6/2019 tarihinde kesinleştiğinden Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan eziyet yasağının maddi ve usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE' dair verilen kararda **kolluk personelinin gereken dikkat ve özveriye göstermemesi** nedeni ile meydana gelen ihlalde tazminat ödenmesine karar verilmiştir.

Kolluk görevlilerinin görevlerini yaparken özen yükümlülüğüne aykırı davranışları halinde “ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerde sınırın taksirle aşılması” hâli söz konusu olur. Böyle bir durumda fail “taksirle yaralama” suçundan sorumlu olur ve cezası ilgili “taksirli suç” tanımı çerçevesinde kusuruna göre belirlenir.

Kolluk görevlisi kendisine tanınan yetki sınırını aşarak zor kullanması halinde ortaya çıkan durumdan TCK'nın 256. maddesi gereğince sorumlu tutulacağını bilmesi gerekir. Eğer kolluk yetki sınırını aşarsa kasten yaralama suçunun hükümleri ile karşı karşıya gelebilir. TCK'nın 86. maddesinde tanımlanan kasten yaralama suçu sonucunda ilgili kolluk görevlisi bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile yargılanabilir. Ayrıca işlenen kasten yaralama suçunda silah kullanılması halinde iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilebilir. Bu bağlamda suça ilişkin eylemin etkisi basit tıbbi müdahale ile giderilecek ölçüde ise TCK'nın 256. maddesinin konuya ilişkin yapmış olduğu atıfla TCK'nın 86/2. maddesinde yer alan nüfusun kötüye kullanılması suçunun işlendiği söz konusu olduğundan TCK'nın 86/3 maddesindeki cezanın artırılması yoluna gidilmesi gerekir. TCK'nın 86/2 maddesi gereğince ceza verilme durumu mağdurun şikâyetine bağlıken 86/3 maddesi gereğince şikâyet kovuşturma şartı olarak aranmamakta ve suç doğrudan

Cumhuriyet Savcısı tarafından soruşturulur ve kovuşturulur. Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 2018/3226 E., 2018/11635 K. ve 07.06.2018 tarihli kararı aşağıdaki gibidir;

“Kasten yaralama ve tehdit suçlarından şüpheli kolluk görevlisi hakkında yapılan soruşturma evresi sonunda TCK'nın 256. maddesinde düzenlenen görevin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanıldığına dair delil ve emare tespit edilemediğinden delil yokluğu gerekçesiyle Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığınca verilen 04/05/2017 tarihli ve 2016/85040 soruşturma, 2017/23760 sayılı kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı yapılan itirazın reddine ilişkin Bakırköy 6. Sulh Ceza Hakimliğinin 14/07/2017 tarihli ve 2017/3742 Değişik İş sayılı kararı, Yüksek Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 08/05/2018 gün ve 94660652-105-34-1922-2018-KYB sayılı istemleri ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının 16/05/2018 gün ve 2018/41256 sayılı bozma düşüncesini içeren ihbarnamesiyle incelenen dosyada şikayetçi ile olay günü komiser olarak görevli olan şüpheli arasında yol kontrolü sırasında tartışma yaşanmıştır. Şikayetçi, şüphelinin kendisini tehdit ettiğini ve göğsüne yumruk attığını ileri sürmekte şüpheli ise, şikayetçinin üzerine gelmesi nedeniyle eliyle göğüs kısmına durdurmak amacıyla hamle yaptığını savunmaktadır. Olay yerinde bulunan polis memurları şüphelinin şikayetçiye yumruk attığını görmediklerini, tehdit ettiğini duymadıklarını beyan etmişlerdir. Şikayetçi vekili tarafından dosyaya sunulan ve şikayetçi adına düzenlenip hastane ismi okunamayan, 30/09/2016 tarihli ve 1256 no'lu raporda; göğüste ağrı, göğüste (sternumda üste) ekimoz ve palpasyonla hassasiyet mevcut olduğu belirtilmiştir. Bu hususlar bir bütün halinde değerlendirildiğinde, şüpheli hakkında isnad edilen suçlardan dolayı kamu davası açılması için yeterli şüphenin mevcut olduğu anlaşıldığından Bakırköy 6. Sulh Ceza Hakimliğinin 14/07/2017 tarihli ve 2017/3742 Değişik İş sayı ile verilip kesinleşen kararının, 5271 sayılı CMK'nın 309. maddesi uyarınca BOZULMASINA' karar vermiştir.”

Yukarıda yer alan Yargıtay kararı incelendiğinde kolluk görevlisinin ölçülülük ilkesini ihlal ettiği alınan doktor raporu ile anlaşılmaktadır. Bu nedenle de kolluk görevlisi ilgili suçtan kaynaklı TCK'nın 256. maddesine atıf yapılarak kasten yaralama suçundan sorumlu tutulmuştur.

Kolluğun zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması halinde hükmün açıklamasının geriye bırakılması mümkündür. Bu duruma bakılacak olursa kolluk görevlisine iki yıl ya da daha az süreli hapis cezası ya da adli para cezası verilmesi durumunda ilgili mahkemece, hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kararı verilebilmektedir. Kolluk görevlisi bu durumda denetim süresi içerisinde şartlara uygun olarak davranırsa hüküm okunması ve davanın düşürülmesi yönünde karar verilebilir.

4.4. Suçun Unsurları

4.4.1. Suçla korunması amaçlanan hukuki yarar

Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçu, mülga TCK'da yer alan 245. maddeye karşılık gelen yeni TCK'nın 256. maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeyle birlikte suç tanımı, kolluk görevlisinin meşru savunma sınırlarını aşarak aşırı güç kullanması olarak genel bir ifadeyle belirlenmiştir. Önceki düzenlemeden farklı olarak, suçun spesifik fiillerle değil, kolluk görevlisinin meşru savunma dışında aşırı güç kullanmasıyla ilgili olduğu vurgulanmıştır. Bu değişiklikte birlikte suç, kolluk görevlisinin kasten yaralama suçundan yargılanmasına ve bu suçla ilişkin ceza alması gerektiği hükmüne bağlanmıştır. Bu düzenleme, kolluk görevlilerinin görev sırasında hukuka uygun bir şekilde güç kullanmalarını teşvik etmeyi ve aşırı güç kullanımlarının önüne geçmeyi amaçlamaktadır (Parlar ve Hatipoğlu, 2010: 3950).

765 sayılı mülga TCK'da yer alan "suimuamele" kavramına yeni düzenlenen TCK'da yer verilmemesi nedeniyle suçun maddi unsurunda bir daralma söz konusu olmuştur. Bu açıdan değerlendirildiğinde kolluk görevlisi yaralama niteliğinde olmayan her türlü kötü davranışları önemine göre hakaret ya da tehdit suçunu oluşturabileceği sonucuna ulaşılmaktadır.

Suçun şiddet unsuru içerecek şekilde gerçekleştirilmesi durumunda, 765 sayılı TCK'nın 186. maddesi, kolluk kuvvetlerinin zor kullanma yetkisine ilişkin

sınırın aşıldığını kabul eder. Bu suç, tutuklu ve hükümlülere karşı zor kullanma yetkisini icra eden görevliler tarafından işlenebilir. Ancak 5237 sayılı TCK'da bu konuya özel bir düzenleme yapılmamıştır. Dolayısıyla, kolluk personelleri, görevlerinin gerektirdiği ölçüden saparak kuvvet kullanmaları durumunda TCK'nın 256. maddesi gereğince sorumlu tutulabilirler (Kıldan ve Bahadır, 2012: 205).

Kanunlar kapsamında kolluk görevlisine verilen zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması durumunda TCK'da düzenlenen kasten yaralama suçuna atıfta bulunulmuştur. Kanun koyucunun böyle bir düzenleme yağmasının temelinde kamu idaresinin güvenilirliği ve işleyişi hususunda hukuki faydayı ön planda tutarak böyle bir düzenlemeye gittiği söylenebilir. Bu bağlamda kolluk görevlisinin karşısında bulunan kişi ya da kişilere haksız bir suç kullanması halinde bir yandan bireyin kişilik haklarına saldırmakta bir yandan da toplumun idareye karşı olan güven duygusunu ihlal etmektedir (Gökcan, 2008: 626-627). Kanun koyucu bu durumda karşısında her ne kadar suç işlenmiş olsa da sanık ya da şüphelilerin vücut dokunulmazlığına ve insanlık onuruna saygı göstererek hareket ettikleri söylenebilir. Bu bağlamda zor kullanma yetkisine ilişkin sınırına aşılması suçunda korunması beklenen hukuki fayda, kolluk görevlilerinin kamu gücüne dayanarak vatandaşlara verilen yetkinin dışında davranmalarını önlemek, ayrıca kamuoyunda devletin itibarını korumak, işkenceci devlet imajının oluşmasını önlemek olarak ifade edilebilir. Başka bir şekilde ifade edilecek olursa suçtan kaynaklı mağdurun onur ve haysiyetinin, beden bütünlüğünün korunmasıyla, kamu idaresindeki disiplini ve idarenin itibarını korumak olarak belirtilebilir (Soyaslan, 2010: 684). Yargıtay 8. Ceza Dairesinin 05.04.2017 tarih ve E.2016/5680, K.2017/3721 sayılı kararında *"...üç polis memurunun bir şahsı gözlem odasına götürmek için kullanması gereken zor kullanmanın sınırları içinde kabulünün mümkün görülmemesi karşısında başka bir olay nedeniyle polis merkezine getirilen katılan sanık ...'i polis merkezine birlikte getirildiği diğer şahsın odaya alınıp ikramda bulunmasına itiraz etmesi kendisinin ise gözlem odasına konulmak istenmesine tepki göstermesi ve gözlem odasına gitmemek için direnmesi üzerine polis memuru sanıklar ..., ... ve ...'in darp ettikleri; daha sonra da nöbet değişimde polis memuru ...'nın ...'i kameranın olmadığı koridora çektiği ve burada da dövdükleri, bu şekilde eylemlerinin sürekli ve sistematik bir hal aldığı, o sırada polis merkezinin amiri olan ve darp olayını görmesine, önleme görevi bulunmasına rağmen müdahale etmeyerek suça iştirak*

eden ...'nın üzerlerine atılı işkence yapmak suçunu işledikleri sabit olduğu halde delillerin takdirinde yanılıya düşülerek yazılı şekilde beraatlerine karar verilmesi nedeniyle BOZMA” kararı verilen somut olayda kolluk personelinin keyfi davranması ve zor kullanma sınırlarını aşarak müdahalede bulunmaları ve amirlerinin bu duruma müdahalede bulunmaması nedeniyle fiilleri TCK m.94’te hüküm altına alınan İşkence suçu kapsamında kalmakta ve bu durum yukarıda izah edildiği üzere kamu idaresindeki disiplini ve idarenin itibarını sarsmaktadır.

Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçu, esas olarak "zarar suçu" olarak tanımlanabilir. Yasalarda zor kullanmanın nasıl gerçekleştirileceği konusunda belirli bir sınırlama bulunmamaktadır. Bu nedenle, zor kullanma eylemi fiziksel unsurlarla, örneğin el, ayak, cop veya silah gibi, gerçekleştirilebilir. Bu suç, zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılmasıyla ilgili olarak "serbest hareketli" bir yapıda düzenlenmiştir.

4.4.2. Mağdur

Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunda mağdur herkes olabilir. Bu noktada gerekli ölçünün dışında kuvvet uygulanan herkes mağdurdur. Sonuç olarak mağdur olmak için herhangi bir nitelik bulunmamaktadır. Burada kamu idaresi de suçun mağdurları arasında yer almaktadır. Kolluğun zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçu durumunda, mağdur ve mağdurla ilgili ciddi sorunlara neden olabilmektedir. Bu tür durumlarda mağdur, çeşitli olumsuz etkilerle karşılaşabilir ve hukuki haklarını koruma amacıyla adli süreçlere başvurabilir. Aşırı zor kullanma sonucu ortaya çıkabilecek olası sonuçlar şunlar olabilir:

1. Fiziksel Zarar ve Yaralanma: Mağdur, aşırı zor kullanma nedeniyle fiziksel zarar veya yaralanma yaşayabilir. Bu, kolluğun müdahalesinin orantısız veya haksız olduğu durumlarda ortaya çıkabilir.
2. Psikolojik Etkiler: Aşırı zor kullanma, mağdur üzerinde psikolojik etkiler bırakabilir. Bu, travma, stres, korku veya diğer duygusal sonuçları içerebilir.
3. Hak İhlalleri: Mağdurun temel haklarına yönelik ihlaller söz konusu ise, bu durum hukuki sorunlara yol açabilir. Örneğin, haksız gözaltı, kötü muamele veya ifade özgürlüğünün kısıtlanması gibi hak ihlalleri bu kapsamda değerlendirilebilir.

4. Hukuki Süreç ve Şikayetler: Mağdur, yaşadığı haksız müdahale sonucunda hukuki süreç başlatma hakkına sahiptir. Bu süreç, kolluğun eylemlerinin yasal olup olmadığını belirlemek için adli inceleme, soruşturma ve mahkeme süreçlerini içerir.
5. Toplumsal Güven ve İtibar Kaybı: Aşırı zor kullanma olayları toplumda güven kaybına ve kolluğa olan itibarın zedelenmesine yol açabilir. Bu durum, genellikle kamuoyu tarafından eleştirilere ve protestolara neden olabilir.

4.4.3. Fiil

Bu suçun maddi unsuru, kamu görevlisinin zor kullanma yetkisini gereksiz şekilde aşması ve bu durumda kişilere gereğinden fazla kuvvet uygulamasıdır. Bu suçun işlenmesi için belirli şartların mevcut olması gerekmektedir. Literatürde bu şartlar, öncelikle zor kullanma yetkisinin kullanılmasını gerektirecek bir nedenin varlığını içermektedir. Ardından, kullanılan zorun görev gereği ve görev sırasında icra edilmiş olması gerekmektedir. Bununla birlikte, görev kapsamında kullanılan zorun, görevin gerektirdiği ölçü veya oranı aşması ve bu fazla zor kullanımının kasti olarak gerçekleşmesi gibi unsurlar da suçun oluşması için önemlidir.

Failin zor kullanma yetkisini kullanmasını gerektirecek herhangi bir yetkisinin bulunması durumu incelendiğinde; zor kullanma ancak bireylerin kendilerine düşen görevleri gerektirdiği şekilde gerçekleştirmediklerinde söz konusu olabilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde zor kullanma yetkisine sahip kolluğun zor kullanmayı gerektirecek bir eylemin varlığı durumunda bu yetkiyi kullanacağı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu bağlamda kolluk görevlisi zor kullanırken öncelikli olarak somut olayda zor kullanmayı gerektirecek bir durumla karşılaşması gerekmektedir. Ancak zor kullanırken doğrudan olayın varlığını iyi belirlemesi gerekir. Aksi halde gereken ölçünün dışına çıkmış sayılır ve kasten yaralama suçu hükümlerince cezalandırılması söz konusu olur. Örnek verilecek olursa mahkeme tarafından hakkında zorla getirilme kararı bulunan bir kişinin mahkemeye gitmemesi halinde kolluğun bu kişiye neden mahkemeye gitmedin diyerek zor kullanması bu kapsamda değerlendirilebilir. Anayasa mahkemesinin 03.02.2022 tarih ve 2019/7312 numaralı Osman G. Başvurusunda "... polis memurlarının başvurusunun dükkânına intikal ettikleri sırada henüz Cumhuriyet savcısının bilgilendirilmemiş olduğu ve başvuru hakkında bir gözaltı kararı ya da talimatı bulunmadığı görülmektedir.

Başvurucu hakkında düzenlenmiş bir zorla getirme kararının da mevcut olmadığı anlaşılan olayda suçüstü hâli bulunmadığı gibi polis memurlarına ya da başkasına karşı gerçekleştirilen bir saldırı da söz konusu değildir. Somut olayın koşulları ve başvurucuya isnat edilen eylemler değerlendirildiğinde başvurucuya karşı yakalama işlemi gerçekleştirilmesini gerekli kılacak bir durum olduğu sonucuna ulaşılamadığından insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına (Soruşturma No: 2018/50099, K.2018/30829) GÖNDERİLMESİNE” dair verilen kararda kolluk personelinin somut olayda zor kullanmayı gerektirecek bir durumla karşılaşmadan müdahalede bulunması hak ihlaline neden olacaktır ki bu durumda hem cezai hem de hukuki sorumluluğa neden olmaktadır.

Kolluğun zor kullanma yetkisine sahip olmasından kaynaklı ilgili suçun işlediği yönünde bir kanaat geliştirilebilir (Evliyaoğlu, 2012: 582). Çünkü kolluğun bu noktada zor kullanmasını gerektirecek herhangi bir direniş ya da eylem söz konusu değildir. Fakat sanık ya da şüpheli zorla getirme kararına direnerek kolluğa zorluk çıkartması durumunda orantılı bir şekilde zor kullanma yetkisine sahiptir. Kolluk bu olayda da sınırı kasten aşarak zorla getirilme kararı bulunan kişinin kolunu ya da bacağına kırarsa TCK'nın 256. maddesi gereğince sorumlu olur. Yargıtay 4. Ceza Dairesi 2014/29999 K.2015/817 T.12.01.2015 tarihli karara yönelik olarak somut olayda; kolluk görevlilerinin görevleri sırasında alkollü bir genci karakola götürmek amacıyla kelepçe taktıktan sonra ona tekme attıkları iddiasıyla açılan dava incelenmiştir. Bu durumda, kolluk görevlilerinin nüfuzlarını kötüye kullanarak gerçekleştirdikleri eylemin, TCK'nın 256. maddesinde belirtilen kasten yaralama suçunun nitelikli hallerinden biri olduğu ve tüm kanıtların usulüne uygun bir şekilde toplanıp değerlendirilerek hüküm verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ancak, düşme kararının hukuka aykırı olduğu belirtilerek, TCK'nın 86. maddesinde belirtilen hüküm gereğince kasten yaralama suçunun nitelikli olarak kabul edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 2018/5122 E., 2019/1894 K. ve 27.03.2019 tarihli kararında; *“Belirli bir tarih ve yer belirtilmeyen olayda, polis memurları şüpheli bir şahsı durdurup kimlik kontrolü yapmak istemişlerdir. Şahıs, firari olduğu ortaya çıkınca kaçmaya başlamış, polis memurları da peşinden koşmuştur.*

Kovalamacanın ardından polisler, şahsa dur ihtarında bulunmuş ancak şahsın durmaması üzerine ateş etmişlerdir. İlk atış sonucunda şahıs yaralanmış, ancak koşma hızı azalmıştır. Bununla birlikte, ikinci atış sonucunda şahıs sırtından vurularak ölmüştür. Yerel mahkemede görülen dava sonucunda mahkeme sanığın TCK'nın 87/4 maddesi kapsamında Kasten yaralama sonucunda ölüm meydana gelme suçundan sanık polis memuru mahkûmiyet kararı vermiştir. Sanığın yapmış olduğu itiraz nedeniyle görülen davada itirazı değerlendirerek, olayın taksirle öldürme suçu kapsamında olduğuna hükmetmiştir. Sanık vekilinin ceza miktarına ilişkin itirazı reddedilmiş ve TCK'nın 50/4 maddesinin uygulanması gerektiği görüşüne karşı çıkmıştır. Temyiz itirazı da reddedilerek, sanık hakkında TCK'nın 87/4-2 maddesine istinaden cezalandırılmasına karar verilmiştir.” İlgili karar değerlendirildiğinde Yargıtay 1. Ceza Dairesi, temyiz başvurusunu inceleyerek, sanık polis memurunun eyleminin maktulü öldürme kastı taşımadığına, asıl niyetinin aranma kaydı bulunan maktulü yakalamak olduğu üzerinde durarak sanığın maktulü öngörülebilir bir ihtimalle öldürmesi nedeniyle, yerel mahkemenin "kasten yaralama sonucunda ölüm" kararını bozarak taksirle öldürme suçu olarak nitelendirmiştir.

Bu noktada ortaya çıkan ikinci unsur kullanılan zorun görev nedeni ve görev sırasında gerçekleştirilmesi durumudur. Bu nedenle kolluk görevini ifa ederken gereken ölçünün dışında zor kullanması halinde bu durum kullanılan zorun görev nedeni ve görev sırasında gerçekleştirildiğini göstermekte ve ona uygun idari işlemin yapılması gerekmektedir. Kolluk görevlisi görevi ile alakası olmayan bir nedenden kaynaklı bir kişiyi darp etmesi halinde fail kasten yaralama suçuna göre cezalandırılır. Kolluğun icra edeceği görev kanundan kaynaklanabileceği gibi doğrudan yetkili merciin emriyle de olabilir.

Sınırın aşılması suçunun ortaya çıkabilmesi için uygulanan zorun görevin gerektiği ölçü ya da oran dışında olmasıdır. Kolluk kuvvetlerinin tabi olduğu kanunlar çerçevesinde uyguladıkları zor kullanmanın ölçüsü kanunlarda her zaman açık bir şekilde ifade edilmeyebilir. Bu nedenle kolluk zor kullanmayı gerektiren bir durumla karşılaşmaları halinde uygulayacakları zor kullanmanın oranını gerçekleştiren olayın durumuna, karşıdaki kişilerin yaşlarına, cinsiyetlerine ve diğer özelliklerine uygun olarak belirlemesi gerekir (Dönmezer, 2005: 20). Buna ek olarak kolluğun tabi olduğu mevzuatlarda yer alan hükümler zor kullanmanın derecesini farklılaştırabilir. Örneğin belediye zabıta memurlarının ateşli silah kullanma yetkileri yoktur. Bu

bağlamda zabıta el koyacağı herhangi bir eşyayı elde edebilmek için silah kullanmaları yasaktır. Fakat orman koruma memurları gerekli şartların oluşması halinde silah kullanma yetkisine sahiptir. Bu açıdan bakıldığında kolluk görevlileri karşılaşacakları somut olaylarda ne ölçüde zor kullanacaklarını kestiremeyebilir. İşte bu nedenlerden kaynaklı TCK'nın 256. maddesinde kolluğun görevini ifa ederken uygulayacağı zorun gereken ölçünün dışında kullanması durumunda cezai müeyyide ile karşılaşması hüküm altına alınmıştır. Burada ölçünün aşılmasından anlaşılması gereken temel unsur ise kolluk görevlisinin zor kullanacağı kişinin vücut dokunulmazlığını bozacak ve kişiye acı verecek şekilde zor kullanmasıdır (Soyaslan, 2010: 684). Fakat zor kullanma da kolluğun kendi canı ya da koruduğu kişinin canını korumak amacıyla gereken şartların oluşması durumunda silah kullanabileceği söylenebilir. Bu noktada kolluğun gerekli meşru müdafaa unsurlarının oluşması gerekmektedir. Aksi halde yine kolluk gerçekleştirdiği fiil neticesinde fail konumuna düşebilir. Bu duruma ilişkin olarak 5. Yargıtay Ceza Dairesinin E. 2013/8705, K.2015/11964 sayılı ve 29.05.2015 tarihli zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçuna yönelik vermiş olduğu karara göre; somut olayda şüphelinin trafik polislerinin dur ihtarına uymayarak kaçması sonucunda takip edilen araçtan indirildiği ancak şüphelinin yaya olarak kaçıma devam ettiği bildirilmiştir. Şüphelinin yakalanmasıyla birlikte kendisinden istenen belgeleri kolluğa vermediği, alkol testini yaptıрма konusunda zorluk çıkartıldığı ve kolluk görevlilerine sopa ile saldırdığı belirtilmiştir. Kolluk görevlisinin ilgili şahsı biber gazı sıkarak etkisiz hale getirmeye çalıştığı ancak bu sırada kafasının aracın farklı yerlerine vurduğu, yere yatırılarak kelepçe takılırken direndiği ve vücudunun belirli yerlerinde hasar meydana geldiği tespit edilmiştir. Tanık beyanları, sanık savunmalar sonucunda Yargıtay TCK'nın 256. maddesi uyarınca kolluk görevlilerinin görevin gerekli ölçünün dışında kuvvet kullanmadıkları yönünde karar vermiştir. Bu karar doğrultusunda kolluğun görevini ifa ederken gereken ölçüde hareket ettiği sonucuna ulaşılabilir ve kasten yaralama suçuna yönelik ceza hükümleri uygulanamayacağı hüküm altına alınmıştır. Ancak Yargıtay Ceza Genel Kurulu 15.11.2018 tarih ve E.2018/305, K.2018/539 sayılı kararında kolluk görevlisinin PVSK'nın 16. maddesinde yer alan hükümler doğrultusunda direnişi kırmak amacıyla ve direnişi kırarak ölçüde zor kullanma yetkisine ilişkin sınırı aştığı ve sahip olduğu nüfuzu kötüye kullandığı somut olayda kolluk görevlileri ilgili kişinin kulak zarında perforasyona neden olacak şekilde tıbbi müdahale ile giderilemeyecek şekilde

yaralanmasına neden olduğundan kolluk görevlilerinin kasten yaralama suçu işlediklerine dair hüküm tesis edilmiştir.

Sınırın aşılması suçunun ortaya çıkabilmesi için gerekli olan bir diğer şart ise görevin gerektirdiği ölçüden fazla zor kullanımının kasta dayanmasıdır. Bu durum kolluk görevlisinin görevini gerçekleştirirken uyguladığı zorun kasten aşılması anlamına gelmektedir. Fail bu aşamada yetki sınırını aştığını bilmeli ve isteyerek fiili gerçekleştirmelidir. Bu aşamada kolluk görevlisi görevin gerekliliği ve kolluk sıfatını bir kenara bırakarak karşısındaki kişiyi kasten yaralaması söz konusudur. Somut olayda kasıt ön planda tutulmalıdır (Özgenç, 2019: 301).

4.4.4. Hukuka aykırılık unsuru

Kanunlar kapsamında kolluk görevlisine verilen zor kullanma yetkisi hukuka aykırı bir şekilde kullanılması durumunda ortaya hukuka aykırılık unsuru çıkmaktadır. Bu kapsamda zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunda TCK'nın 24. ve 25. maddelerinde yer alan hükümler doğrultusunda ve amirin emrini yerine getirme ile meşru savunma halleri hukuka uygun olarak gerçekleştirildiği savunulmaktadır. Bunun haricinde gerçekleştiren her türlü durum hukuka aykırılık teşkil edecektir.

Hukuka uygunluk nedenleri, hukuka aykırılık durumunu ortadan kaldırıp eylemin hukuk düzeni tarafından meşru kabul edildiği bir fiil haline getirmesi durumudur. Nitekim bir eylemin yasalarda bulunan suç tanımlarından biri ile uyması yani tipik olması, o eylemin hukuka aykırı olduğu neticesini ortaya çıkarmaz. Ancak tipe uygunluk, eylemin hukuka aykırı olduğu hususunda bir karine meydana getirir. Bu nedenle, eylemin tipik olması durumunda, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin olması halinde eylemin hukuka aykırı olmadığı neticesine ulaşılabileceğinden, meydana gelen eylemde hukuka uygunluk nedeninin olup olmadığı irdelenmesi gerekmektedir.

TCK incelendiğinde, Kanunun hükmü ve amirin emri, meşru savunma ve zorunluluk hali, hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası başlıklı hukuka aykırılığı ortadan kaldıran sebeplerin, cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit, haksız tahrik gibi kusurluluğu etkileyen hallerle beraber 'Ceza Sorumluluğunu Kaldıran ve Azaltan Nedenler' başlığı altında düzenlenmesi yerinde olmadığı gibi, Hukuka aykırılığı ortadan kaldıran haller, ceza sorumluluğunun kalkması değil, fiilin hukuka uygun olarak meydana gelmesi neticesini ortaya çıkaran neden olduğundan, kanun

metninde kusurluluğu etkileyen hallerden bağımsız olarak farklı bir başlık altında düzenlenmesi daha uygun olacaktır (Artuk vd., 2019: 485).

4.4.4.1. Kanun hükmünü yerine getirme

Kolluk görevlileri, kanun ve yönetmeliklerde yer alan durumlar karşısında görevlerini ifa ederken gerekli ölçü ve oranda kişilere karşı zor kullanabilmektedir. Kolluk görevlisi görevin gerekliliği doğrultusunda gerekli ölçüde kullanacağı zor nedeniyle karşısındaki kişiyi yaralamış olsa dahi bu durum herhangi bir suç teşkil etmeyecektir (Artuk vd., 2015: 921). Örnek verilecek olursa kolluk, zorla getirilme kararı bulunan kişinin kendisine direnmesine ve görevini yapmasına engel olması durumunda gerekli ölçüde zor kullanabilir. Zorla getirme kararı bulunan kişiyi getirirken kolluğun sanığı tokatlaması, saçlarından tutup çekmesi görevin yerine getirilmesinin gerektiği ölçü sınırlarının dışına çıkmakta ve hukuka uygunluk sebebini ortadan kaldırmaktadır. Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 2013/7430 S., 2015/11318 K. ve 06.05.2015 tarihli kararında polis memuru olan sanığın, hakkında direnme suçundan işlem yapılmak suretiyle karakola götürülen kişinin başına telsizle vurması karşısında basit bir müdahale ile giderilebilecek nitelikte yaralaması eyleminde, atılı zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunun sübuta erdiğine hükmetmiştir. Yargıtay 1. Ceza Dairesi 4717/7842 30.10.2007 tarihli kararında karara ilişkin somut olayda sanık konumunda bulunan kolluk görevlisinin çalıntı bir araçla gezen kişinin yakalanması için gerekli eylemde bulunmak suretiyle ilgili kişiyi durdurmak için ihtarda bulunduğu ancak defalarca yapılan ihtar rağmen eylemini sürdürmesi ve ilgili kişilerin arabayı sanığın üzerine sürerek kaçırmaya çalıştığı belirtilmiştir. Aracı durdurmak için sanığın önce uyarı için havaya ateş ettiği ancak kaçma eyleminin devam etmesi nedeniyle sanığın arabasına ateş ettiği ve tekerinden vurma amaçlı ateş ettiği tanık ifadeleri ile sabittir. Ancak aracın bagaj kısmından giren merminin maktule isabet ederek ölümüne neden olduğu, araç içerisinde yapılan incelemeler sonucunda yağmaya maruz alan mağdurelerin çantaları ve özel eşyalarının olduğu, aracın düz kontak ile çalındığı tespit edilmiştir. Kolluk görevlisinin jandarma olması hasebiyle tabii olduğu kanunlarca verilen yetkiye istinaden sanığın silah kullandığı 5237 sayılı TCK'nın 24. maddesine göre kanunun hükmünü yerine getirdiği anlaşılmalı; hakkında ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde 5237 sayılı TCK'nın 27/1, 85,

62. maddeleri gereğince cezalandırılmasına karar verilmesi... bozma nedeni sayılmıştır.

4.4.4.2. Meşru savunma

Kolluk görevlisi belirli şartların gerçekleşmesi halinde kendisine verilen yetkileri kullanabilir. Özellikle de somut olayın hal ve koşulları doğrultusunda saldırı ile orantılı olacak şekilde zora başvurusu gerekmektedir. Bu durum TCK'nın 25/1 maddesinde hukuka uygunluk sebebi olarak düzenlenmiştir. AİHS'nin 2. maddesinin a bendinde kendisini ya da başkasını savunmak için zor kullanılabilmesi belirtilmiştir. Ancak uygulanacak zor kullanma yetkisinin ölçülü ve orantılı olması gerekmektedir. Aksi halde kolluk görevlisi TCK'nın 256. maddesi gereğince sorumlu olurlar. Kolluğun fiili meşru savunma halinde işlemesi ve sınırın aşılmasında maruz görülecek bir heyecan, korku ya da telaştan ileri gelmesi halinde TCK'nın 27/2 maddesi gereğince ilgili kişi hukuka uygunluk sebeplerinden yararlanabilir. Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 2011/8366 2012/18114 24.9.2012 tarihli kararı şöyledir; *“Zabita memuru olan sanıklar seyyar satıcılık yapan genci uyararak arabasını muhafaza altına alacağını söylemişlerdir. Bu duruma karşı gelen genç arabasının altından çıkarttığı kurusıkı tabancayı sanıklara doğru tutarak ateş etmişti ve birisini göğsünden yaralamıştır. Buna karşılık sanıkların adı geçen genci yakalamak ve görevlerini yerine getirmek amacıyla basit tıbbi müdahale gerektirecek şekilde yaralamışlardır. Yapılan inceleme sonucunda ilgili kolluk görevlilerinin zor kullanma yetkisine ilişkin sınırı aşma suçunu işleyip işlemedikleri değerlendirilmiş ve yapılan yargılama sonucunda haksız tahrikin varlığı tartışılmadan kasten yaralama suçundan hükümlülük kararları verilmesi hukuka aykırıdır...”* yönünde bir karar verilmiştir. Kanaatimizce Yargıtay'ın vermiş olduğu karar incelendiğinde kendilerine silah doğrultan kişiyi yakalamak maksadıyla basit tıbbi müdahale gerektirecek şekilde ateş ederek durdurması, PVSK'nın 16/6-c maddesi *'Hakkında ... suçüstü halinde şüphelinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde'* hükmü ve PVSK'nın 16/6-d maddesi kapsamında *'kendisine veya başkalarına, ... silahlarla saldıran veya saldırıya teşebbüs edenlere karşı, saldırıyı etkisiz kılmak amacıyla ve etkisiz kılacak ölçüde silah kullanmaya yetkili'* hükmü ile birlikte değerlendirildiğinde meşru savunma kapsamında yapılan bir müdahale kapsamında olduğundan yerinde bir karar olduğu görülmektedir.

5237 sayılı TCK'nın kabulüyle birlikte meşru savunmanın alanı daha da genişletilmiştir. Bununla paralel olarak silah kullanma alanlarında da bir genişleme söz konusudur. Bu alanda yapılan düzenlemeler kapsamında kolluk sadece bireylerin ve kendilerinin canlarına karşı değil bunun yanı sıra mal varlığı hakkı dâhil olmak üzere her türlü haksız saldırıyı engellemek amacıyla silah kullanabilmektedir. Fakat AİHS'in 2. maddesinin 2. fıkrasında yer alan a bendi gereğince eşyanın savunulmasında zor kullanılmasına izin verilmemiştir (Eryılmaz ve Bozlak, 2009, s.245). İç hukukumuz ve taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler arasında böyle bir farklılık olması özellikle de yaşam hakkı ile ilişkili olan bir konuda bazı düzenlemelerin yeniden gözden geçirilmesine neden olmaktadır.

Yargıtay 1. Ceza Dairesi 8050/4953 12.06.2008 tarihli kararında; “... görevli memura mukavemet ve 3 ayrı hırsızlık suçundan aranan maktulün Ankara Ulucanlar bölgesinde olduğu ihbar edilmiştir. Polis olay yerine geldikten sonra çalıntı araçta görülen maktulü polis memuru olan Atilla tespit etmiş ancak maktül Atilla'ya önden çarpmak suretiyle kaçmaya başlamıştır. Bunun üzerine sanık sıfatıyla yargılanan polis memuru Ethem dur ihtarında bulunmuş ve havaya 2 el uyarı ateş açmıştır. Maktul daha sonra arabanın içerisinde polis memurlarına ateş açması nedeniyle polis memurları kendilerini korumak amacıyla araca doğru ateş ettikleri tespit edilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda maktulün bulunduğu araca 10 adet kurşunun isabet ettiği tespit edilmiştir. Maktule isabet eden kurşunlar nedeni ile ölümün gerçekleştiği sabit olup PVSK'nın 16. maddesinin a ve h bentleri uyarında **nefsini müdafaa etmek ve vazifelerini yapmalarına saldırı ile engel olmalarını bertaraf etmek için silah kullanmaya yetkili oldukları, 5237 sayılı TCK'nın 25. maddesi uyarınca sanıkların beraatlerine karar verilmesi yerine yazılı şekilde hüküm kurulması... bozma nedeni olarak kabul edilmiştir.**” olduğu yönünde karar verilmiştir. Yargıtay'ın vermiş olduğu karar doğrultusunda kolluk görevlilerinin meşru müdafaa haklarını doğuracak somut olayın gerçekleşmesi ve şahısları yakalamak için başka imkânlarının olmaması durumunda silah kullanma yetkilerine dair gerekli şartların olgunlaştığı değerlendirilmektedir.

4.4.4.3. Yetkili amirin emrinin ifası

Devletin temelinde emir vermeye ilişkin hiyerarşik bir düzen bulunmaktadır. Bu nedenle amir ve memurlar arasında emir açısından sıkı bir ilişki söz konusudur

(Koca ve Üzülmöz, 2019: 340). Emir kelime anlamıyla üstten asta belirli bir işin yaptırılması amacıyla yönetilen iradeyi ifade ederken emrin verilme şeklinin ise farklı şekillerde olabileceği belirtilmiştir. Buna göre emir yazılı ya da sözlü olarak verilebilir. Her şekilde de emir emirdir ve ast bu emri yerine getirmekle yükümlüdür. Herhangi bir bildirim emir olup olmadığını tespit etmek için bildirim kaynağı ve muhatabına bakmak gerekir. Öyle ki yazılı olarak verilen bir bildirim emir sıfatı kazanabilmesi için üstten asta olacak şekilde yazılması gerekmektedir (Özbek, Doğan ve Bacaksız, 2019: 393-394). Bu bağlamda bir emrin varlığından bahsedebilmek için bildirim üst-ast ilişkisine dayandırılarak ifade edilebilir.

TCK'nın 24/2 maddesinde geçen “yetkili mercii” ve “emri yerine getiren” ifadelerine detaylı bir şekilde bakılacak olursa Anayasanın 137/1 maddesinde yer alan “kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfatta çalışan kimse” ibaresi ve Anayasanın idare bölümünün 128/1 maddesinde yer alan düzenlemenin bir arada değerlendirilmesi lazımdır. İlgili madde kapsamında kamu hizmetlerinin memur ve diğer kamu görevlileri eliyle yürütüldüğü vurgulanmıştır.

Amirin emri doğrultusunda kolluğun verilen emri ifası Mülga 765 sayılı TCK'nın 49/1 maddesinde açıklanmıştır. Buna göre belirli şartlar altında yetkili mercinin emri doğrultusunda gerçekleştirilen emir sonucundaki durumdan ilgili personelin cezalandırılmayacağı belirtilmiştir. Bu da hukuka uygunluk nedeni olarak ele alınmıştır. Ancak 5237 sayılı TCK kapsamında bu durum değerlendirildiğinde ilgili madde ceza sorumluluğunu kaldıran ve azaltan haller bağlamında düzenlenmiştir. Aynı zamanda hukuka uygunluk nedeni yerine kusurluluğu kaldıran haller olarak yeniden düzenlenmiştir. 1982 Anayasasında amirin verdiği emrin ifası konusu “Kanunsuz Emir” başlığında ele alınmıştır. Ayrıca 657 sayılı DMK ve diğer özel personel kanunlarında amirin emrinin ifasına yönelik düzenlemelere yer verilmiştir.

Görevli personel tarafından gerçekleştirilen bir fiilin hukuka aykırı olduğunun belirlenmesinden sonra dikkat edilmesi gereken en önemli unsur failin kusurlu olup olmama durumudur. Kusursuz ceza olmaz ilkesi günümüzde cezalandırma açısından oldukça önemli bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ilke kapsamında failin işlediği suçtan kaynaklı ceza alabilmesi için öncelikli olarak kabahatli olması gerekmektedir. Kural olarak bir kişi iradi şekilde gerçekleştirmediği bir fiil hukuka aykırı olsa dahi bu fiilden kaynaklı hukuki olarak sorumlu tutulmamaktadır. Türk

ceza hukukunda kusurluluğun iki unsuru bulunmaktadır. Bunlar; kusur yeteneğine sahip olma ve kusuru etkileyen nedenlerden birisinin bulunmamasıdır. TCK'nın 24/2-4 maddesinde kusurluluğu etkileyen hallerden birisi de amirin emrinin ifası olarak düzenlenmiştir.

Bu bağlamda ilgili mevzuata bakıldığında amirin emrinin ifasına ilişkin yapılan düzenlemeler aşağıda belirtilen kanunlarda görülebilmektedir. Bu kanunlar;

1. 657 sayılı DMK (madde 11)
2. PVSK (madde 2)
3. 211 sayılı TSKİHK (madde 14)
4. 2803 JTGYK (madde 7)
5. 3713 sayılı TMK (ek madde 2) olarak sıralanmaktadır.

Doktrinde mülga TCK'daki düzenlemeler kapsamında amirin emrinin ifası, hukuka uygunluk nedenleri arasında sayılmaktaydı. Ancak yeni TCK'da bu durum kusurluluğu ortadan kaldıran haller içerisinde düzenlenmiştir. Fakat bu durum yine de amirin emrinin ifasına ilişkin hukuki niteliğine yönelik tartışmaların sonlanmasına etki etmemiştir (Özen, 2019: 631).

Hukuki nitelik kapsamında amirin emrinin ifasına ilişkin doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Kimi yazarlar hukuka uygun olan ve hukuka aykırı olarak gerçekleştirilen amirin emrinin ifasını hukuka uygunluk nedeni olarak kabul etmektedir (Demirbaş, 2019: 279). Bazı yazarlarda bu iki durumu birbirinden ayırarak hukuka uygun emrin yerine getirilmesi halinde hukuka uygunluk nedeni, hukuka aykırı olup ifası kanunen zorunlu tutulan emrin yerine getirilmesini ise kusuru kaldıran haller kapsamında değerlendirilebileceğini ifade etmişlerdir (Akbulut, 2019: 579; Dursun, 2014: 234). Genel bir değerlendirme yapılacak olursa doktrinde daha çok kusuru kaldıran haller kapsamında değerlendirilmesi gerektiği görüşü daha hâkimdir.

Özbek ve arkadaşları (2019) amirin vermiş olduğu emri ifa etmek zorunda olmaları, görevliler için bir mazeret niteliğinde olduğunu belirtmişlerdir. Hukuka aykırı bir emri yerine getirmek zorunda kalan ve bu durumdan sorumlu olmaya devam görevlinin gerçekleştirdiği fiil hukuka aykırı kalmaya devam etmektedir. Bu nedenle 2005 yılında CMK'nın 233/3-b maddesinde yapılan değişiklik kapsamında kusurun bulunmaması nedeniyle cezaya yer olmadığı kararı verilecek haller

eklemeler yapılmıştır. Yapılan düzenleme ile birlikte cezanın verilmemesi için yüklenen suçun bağlayıcı emrin yerine getirilmesi suretiyle işlendiği maddesi eklenmiştir. İlgili düzenleme ile birlikte amirin emrin ifası hukuka uygunluk sebebi yerine mazeret sebebi olarak görülmesine etki etmiştir. Böylelikle hukuka aykırılık teşkil eden emrin zorunlu olarak ifa edilmesinde emri uygulayan kişilerin gerçekleştirilen fiilden sorumlu tutulmayacağı söylenebilir. Fakat kanun koyucu burada bir ayrıma gitmiş ve ilk fıkrada ceza verilmez yerine sorumlu olmaz ifadesini tercih etmiştir. Çünkü sorumlu olmaz ifadesi ceza verilemez ifadesine nazaran daha geniş bir anlama sahiptir (Özbek, Doğan, Bacaksız ve 2019: 393-394). Bu açıdan değerlendirildiğinde amirin emri bir mazeret sebebi olduğu için aynı zamanda cezasızlık sebebi olarak da yorumlanabilir.

Bazı durumlar var ki kanun hükmünün icrası ve amirin emrinin ifası iç içe geçmiş haldedir. Bu iki konunun iç içe olduğu en önemli durum PVSK'da yer almaktadır. Öyle ki Yargıtay belirli aralıklarda PVSK'nın 16. maddesinde yer alan kolluğun zor kullanma yetkisine ilişkin düzenlemelerin icrasını, amirin emrinin ifası şeklinde yorumlamıştır. Doktrinde ise kolluğun silah kullanımı bazen amirin emrinin ifası bazen de kanun hükmü doğrultusunda gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Fakat kanun hükmü ve amirin emri aslında farklı kurumlardır. Bu nedenle her ikisinin de farklı sonuçları bulunmaktadır (Özen, 2019: 49-650). Daha öncesinde bahsedildiği gibi amirin emrinin ifası kusurluluğu kaldıran bir sebep olarak değerlendirilirken kanun hükmünün icrası hukuka uygunluk nedeni olarak karşımıza çıkar (Özen, 2019: 649-650).

Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 2018/7103 2019/1953 21.3.2019 tarihli kararında 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsüne yönelik yaptığı değerlendirmede;

“Anayasanın 122. Maddesinden düzenlenen ve usule aykırı olduğu anlaşılan, askeri hiyerarşi zincirine uymayan, niteliği gereğince anayasal düzene karşı silahlı bir teşebbüs olduğu anlaşılan “Sıkıyönetim Direktifi” konulu emrin, yerine getirilmesi bakımından sanıkların bilgi düzeyi olayın özellikleri, tecrübe, rütbe ve konumu gibi olgular nazara alındığında, TCK'nın 30/4 maddesi bağlamında kaçınılmaz bir hata olduğunun kabul edilemeyeceğini” belirtmiştir.

Yukarıda yer alan karar doğrultusunda verilen emrin hizmet gereği olmadığı ve ayrı bir suç teşkil ettiği açıkça anlaşılmasına rağmen, astın emri suç işlemek amacıyla uyguladığı anlamı da bulunmaktadır. Amir tarafından verilen bir emir suç oluşturduğu açıkça anlaşılabilir fakat emri veren amir ya da üst suç işlemek amacı gütmüyor olabilir. Bu amacın ast tarafından anlaşılması da her zaman mümkün olmayabilir. Bu konuda Özgenci (2019) emir veren amirin suç işlemek amacıyla emir verdiği ast tarafından doğrudan anlaşılacağı için astın cezai sorumluluğunu giderebilmek için astın suç işleme maksadını doğrudan bilmesi gerekir. Bu nedenle suç olduğunu tahmin edebilir olması tek başına yeterli değildir (Özgenci, 2019: 448).

Kolluk görevlileri kendilerine yetkili merciiler aracılığı ile verilen emirleri yerine getirirken emrin uygulanmasında gerektiği ölçüde ve oranda kişilere zor kullanması hukuka uygun olarak görülmektedir. CMK'nın 75. maddesi gereğince sanık ya da şüphelilerin beden muayenesine karar verilmesi halinde ilgililerin gitmeye direnmesi halinde mahkeme kararı yerine getirmek için kolluk zor kullanabilir. Gerçekleşen fiilin yetkili merciin vermiş olduğu emirle ilişkili olduğu göz önünde bulundurarak, TCK'nın 24/2 maddesi ile birlikte PVSK'nın 16/1 maddesi hükümleri ve şartlarına uyması gerekmektedir Eryılmaz ve Boztrak: 228-240). Fakat kolluğun verilen emrin ve ölçünün dışında zor kullanması halinde cezalandırılması gerekecektir. Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 3659/4665 sayılı 12.12.2002 tarihli kararı şu şekildedir; *“sanığın jandarma olması ve kendisine verilen kanunlar kapsamında görevini ifa ederken asker firarisi olduğu bilinen kişiyi daha önce yakalayıp birliğine teslim ettiği maktulle olay günü yeniden karşılaşp, maktulün kaçmaya yeltenmesi üzerine önce dur ihtarında bulunup ardından havaya ikaz atışı yaptıktan sonra yakalamak amacıyla ayaklarına doğru ateş etmesi şeklinde gerçekleşen olayda yasaya aykırı herhangi bir davranış gözlemlenmediği tespit edilmiştir. Sanığın TCK'nın 49/1 maddesi kapsamında kanunda belirtilen hükümleri uygulamak amacıyla gerçekleşen ölüm nedeniyle, emrin sınırlarının aşılması sebebiyle meydana gelen neticeden sorumlu tutulamayacağı, **emri verenle vuranın hukuki durumlarının bu anlamda farklılık arz ettiği düşünülmeden, sanık hakkında 765 sayılı TCK'nın 49/1. maddesi gereğince ceza tertibine yer olmadığına ve beraatına karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde mahkûmiyet hükmü tesis edilmesi... bozma nedeni sayılmıştır.**”*

TCK'nın 24. maddesi, kolluk kuvvetlerinin emir uygulama görevi sırasında sorumluluğunun olmayacağını belirtmektedir. Ancak, verilen emrin yasalara uygun olmaması durumunda, görevli bu emri yerine getiremez ve hem emri veren hem de emri uygulayan görevliler cezai işlemlere maruz kalabilirler. Emrin yasalara uygun olmamasına rağmen uygulanması durumunda ise sorumluluk emri veren görevliye aittir.

Mevzuata uygun olarak verilen emirler, yasal çerçevede belirlenmiş olanlardır ve bu emirler hukuki açıdan geçerlilik taşır. Hukuki uygunluğu olan bir emirde, görevliye bu emri yerine getirirken ortaya çıkabilecek suç unsurlarından dolayı ceza verilmez. Özellikle, emrin kökeni kamu hukukundan gelmelidir; özel hukuktan gelen emirler hukuki açıdan geçerlilik kazanmazlar (Dönmezer ve Erman, 1997).

Bazı durumlarda, bir emir yasalara aykırı olabilir, ancak emri veren kişi ısrarcı olduğunda ve bu ısrarını yazılı olarak belirttiğinde, emir uygulanır. Bu durumda emri yerine getiren kişi sorumsuz kabul edilir, ancak hukuki geçerlilikten yararlanamaz; ancak kusurluluğu oluşturan mazeret değerlendirilir. Benzer şekilde, emrin hukuki uygunluğunun denetlenmesinin engellendiği durumlarda, emri uygulayan görevli açısından sorumluluk doğmaz. Kurumun hiyerarşik yapısı nedeniyle, görevli emri uygulamakla yükümlüdür. Bu tür durumlarda, sorumluluk emri veren kişi üzerindedir (Sözür, 2006:231).

Hukuki açıdan, amirlerin talimatlarını uygulamak Anayasanın 137. Maddesi'nde "hukuka aykırı emir" başlığı altında ele alınır. Aynı şekilde, Devlet Memurları Kanunu'nun 11. maddesi "Devlet Memurlarının Görev ve Sorumlulukları" başlığı altında düzenlenir. Ancak, bu iki kanun maddesi, hukuki açıdan iki ana nedenden dolayı yasa dışı kabul edilebilir. Öncelikle, emrin içeriği hukuka aykırı olabilir, fakat suç unsuru taşımayabilir. Bu durumda, görevli emrin uygun olmadığını amirine bildirmekle yükümlüdür. Amir, hukuki uygunluğa uymayı ısrarla sürdürür ve yazılı olarak tekrar ederse, görevli emri uygulamakla yükümlüdür. Bu emir sürecinde, emri uygulayan görevli sorumlu tutulmazken, emri veren amir sorumluluk taşır (Yılmaz, 2000:23).

Askeri Ceza Yasası'nın 41. maddesi, "hizmetle ilgili konularda verilen emir bir suç teşkil ederse, bu suçun işlenmesinden emri veren sorumludur" hükmünü içermektedir. Dolayısıyla, bir askeri personel aldığı emrin yasal olup olmadığını

araştırabilir, ancak eğer emir yasalara aykırı olsa bile uygulamakla yükümlüdür. Bununla birlikte, verilen emir suç unsuru içeriyorsa ve asker bunun farkında ise, emri uygulamamalıdır. Uygulanması durumunda ise, hukuki geçerlilik kabul edilmez ve emri veren ile uygulayan sorumlu tutulur.

Kolluğun, alınan emrin kanunlara, tüzüklere veya yönetmeliklere aykırı olduğunu tespit etmesi durumunda, emri uygulamama ve bu aykırılığı üstlerine bildirme hakkı vardır. Ancak, amir yazılı olarak ısrar ederse, emir yerine getirilir. Bu durumda emri uygulayan sorumlu tutulmaz. Suç teşkil eden bir emir kesinlikle uygulanmaz ve uygulayanlar sorumluluktan kurtulamazlar. Sözlü olarak verilen emirlere kesinlikle itaat edilmelidir ve emirlerin yazılı olarak istenme hakkı bulunmamaktadır; bu nedenle, emirden kaynaklanan sorumluluk amire aittir.

PVSK'nın 2. maddesi, Anayasa'nın 137. maddesi ve Devlet Memurları Kanunu'nun 11. maddesi benzer işlevleri yerine getirir; bu maddeler, kamu düzeni ve güvenliğinden sorumlu olan kolluğun aldığı emrin kanunlara aykırı olduğunu tespit etmesi durumunda uygulamayı reddetme ve bu durumu amirine bildirme hakkını tanır. Ancak, PVSK'da yazılı emir istenmemesi ve suç unsuru içeren emirlerin kesinlikle uygulanmaması gerektiği hükmünün bulunmaması dikkate değerdir. Bu durum, kolluğun suç unsuru taşıyan emirlere itaat etmesi gerektiği izlenimini yaratabilir, ancak bu konuda net bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla, suç unsuru içeren bir emirle karşılaşıldığında, tüm kolluk kuvvetleri açısından benzer bir değerlendirme yapılır (Dönmezer ve Erman, 1997: 96).

4.4.5. Suçun özel görünüş şekilleri

Suç tanımları, ceza kanunlarında belirli bir düzen içerisinde yer alır. Bu tanımlar genellikle tek bir fiilin ve neticenin olduğu, tek bir hukuki değerin ihlal edildiği suçları içerir. Ancak, bazı atipik durumlar söz konusudur ve Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) bu tür özel görünüş şekilleri teşebbüs, iştirak ve suçların içtimaı başlıkları altında düzenlenir. Teşebbüs, TCK'nın 35. maddesinde ele alınmıştır. İştirak ise faillik ve şeriklik olmak üzere ikiye ayrılır. Bu kapsamda, İştirak TCK'nın 37. maddesinde düzenlenirken, içtimai suçlar zincirleme suç ve fikri içtima olarak ayrılır ve sırasıyla TCK'nın 42., 43. ve 44. maddelerinde ele alınır.

4.4.5.1. Teşebbüs

Suç, belli aşamalardan geçerek suç niteliği kazanmaktadır. Bu aşamaların başlangıcından bitişine kadar olan süreçte geçtiği tüm basamaklar suç yolu olarak nitelendirilmektedir. Bir suç yolunda yer alan basamaklar; düşünce, düşünceyi icraya geçirme, tamamlama ve eylemin son bulması olarak sayılmaktadır (Aydın, 2006:86). Suçun suç niteliği taşıyabilmesi için suç yolunun ilk basamağı olan düşünce aşamasından çıkmış, icra aşamasına geçmiş olması Şarttır aksi halde eylem dışı yansımamış ve bir norm ihlal etmemiş olacaktır. Suçun manevi unsurlarından olan teşebbüs ise suçun düşünce aşamasının aşıldığı icraya yöneldiği an başlar. Teşebbüs, taksirle işlenen suçlarda geçerli unsur olmayıp sadece kast söz konusu olduğunda bir suç unsuru niteliği taşıyacaktır. TCK'nın "Suça Teşebbüs" başlıklı 35. maddesi, bir suçu işlemeyi kast eden bir kişinin, uygun adımlarla doğrudan icraya başlayıp tamamlayamaması durumunda teşebbüsten sorumlu tutulacağını belirtmektedir. Suça teşebbüs halinde, failin cezası, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığına göre belirlenir; bu, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine on üç ila yirmi yıl, müebbet hapis cezası yerine dokuz ila on beş yıl hapis cezasını içerebilir. Diğer durumlarda ise verilecek ceza miktarı dörtte bir ile dörtte üç arasında indirilebilir. İlgili kanun maddesinin 1. fıkrası hükümlerince 'kişinin işlemeyi kastettiği' ifadesi ile teşebbüs unsurunun sadece kastın söz konusu olduğu durumlarda geçerli unsur olduğuna yer vermektedir. Ayrıca madde hükümlerince teşebbüsten söz edebilmek için kişinin icra hareketine geçmiş olması ve elinde olmayan nedenlerden dolayı icrasını tamamlayamamış olması Şarttır. Kişinin icrasını gerçekleştirmeden önce kendi isteği ve kendi kararı ile suçun icrai hareketlerinden vazgeçmesi halinde teşebbüsten söz edilemeyecek, eylem TCK madde 36 "Vazgeçme" hükmüne değerlendirilecektir.

Kolluk görevlisi görevini ifa ederken gereğinden fazla zor kullanmak için harekete geçmesi durumunda ilgili kolluk görevlisinin başkaları tarafından engellenmesi ve sonucunda da herhangi bir durumun meydana gelmesi hali gerçekleştirilecek fiilin teşebbüs halinde kalmasına etki etmektedir. Örnek verilecek olursa kolluk görevlisinin direniş karşısında ölçünün dışında zor kullanmak suretiyle mağdura yumruk atacakken başka bir kolluk görevlisinin yumruk atacak olan görevliyi durdurması halinde suça teşebbüs olarak değerlendirilir. Ancak fiilin gerçekleştirilmesi halinde kasten yaralama suçu gerçekleşir ve teşebbüs ortadan kalkar (Artuk vd., 2015: 926).

4.4.5.2. İştirak

İştirak, kanun hükümlerince suç sayılan fiillerin gerçekleştirilmesinde iki veya daha fazla kişinin varlığı söz konusu olması ve bu kişilerin suçu birlikte işlemesi halidir. İştirakten söz edebilmek için bir amaca yönelmiş iradenin varlığı söz konusu olmalıdır. Bazı suçlar niteliği bakımından tek kişi tarafından işlenebilecek iken bazı suçların unsurlarının oluşması bakımından birden fazla kişi tarafından işlenebilmektedir. TCK suça iştirak şekillerini 37, 38 ve 39 maddelerde müşterek faillik, dolaylı faillik, suça azmettirme ve suça yardım etme şeklinde düzenlemiştir. Birden fazla kişinin suç işleme kararı ile iradesi sonucunda müşterek faillikten söz edilecek ve suçta kast ortaya çıkacaktır. Bu nedenle ancak kast ile işlenen suçlarda iştirakten söz edilebilecektir. 5237 sayılı TCK'nın bağlılık kuralı yan başlıklı 40'ıncı maddesi iştirak için 'kasten ve hukuka aykırı eylemin varlığı yeterlidir' şeklindeki hükmüyle açıkça suça iştirak hükümlerinin uygulanabilmesi için kanunsuz eylemin 'kast' ile gerçekleştiriliyor olmasının gerekliliğine yer vermiştir. Bu nedenle taksirle işlenen suçlarda iştirakten söz edilemeyecektir.

Zor kullanma yetkisinin sınırının aşılması suçu fail açısından ele alındığında doğrudan faile özgü bir suç olarak görülür. Kolluğa özgü olan bu suçlar, faillik niteliğine sahip kişiler olması durumunda fail olarak değerlendirilir. Bu suçların işlenmesine iştirak eden diğer kişiler ya azmettirici ya da yardım eden kişi olarak sorumlu tutulmaktadır. Bu durum TCK'nın 40/2 maddesinde düzenlenmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde zor kullanma yetkisi bulunan kişiler amir olması durumunda görevleri gereği zor kullanma yetkisi olmadığı için bu suçun faili olarak görülmezler.

Yukarıda ifade edilen iştirak durumu daha detaylı bir şekilde ifade edilecek olursa cumhuriyet savcısı, hâkim, vali ya da kaymakamın zor kullanma yetkisi yoktur. Fakat bu kişilerin emir verme yetkisi olduğu bilinmektedir. Bu nedenle zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunun faili olarak nitelendirilemezler. Ancak emir vermek amacıyla eylemin gerçekleştirilmesini sağlarsalar işlenen suçun şeriki konumuna düşerler. Zor kullanma emri veren ve emri yerine getiren kolluk görevlisi işlenen suçtan sorumlu tutulur (Parlak ve Hatipoğlu, 2010: 3953). Sonuç olarak emri yerine getiren kolluk görevlisi suçun faili olarak ifade edilirken emri veren kişi ise azmettiren sıfatıyla sorumludur. Bu da ilgili kişilerin iştirak hükümlerine göre değerlendirilmesine neden olmaktadır. Emri veren kişinin iştirak

hükümleri çerçevesinde değerlendirilebilmesi için emri uygulayan kolluğun emir doğrultusunda görevin gerektirdiğinden fazla kuvvet kullanması gerekmektedir. Bu da emri verenin azmettirici sıfatına haiz olmasına neden olmaktadır.

4.4.5.3. İçtima

Ceza hukukunun temel ilkeleri arasında yer alan “*kaç suç varsa o kadar da ceza vardır*” ilkesinden hareketle ilgili ilke suçların içtimadır (Göktürk, 2014:31). Fail işlediği suçtan kaynaklı alacağı ceza işlenen suç ile orantılı olması gerekmektedir. Failin birden fazla suç işlenmesi halinde her suç için ayrı ayrı cezalandırılmalıdır. Suçların içtimai; TCK’nın beşinci bölümünde yer alan “*Suçların İçtimai*” başlığında düzenlenmiştir (Demirbaş, 2019:544).

Kolluk karşılaştığı hukuka aykırı bir durum için kasten orantısız güç kullanarak mağdurun yaralanmasına sebep vermesi halinde yetkinin sınırının aşıldığı söylenebilir. Suçun ortaya çıkmasıyla birlikte hakaret, tehdit gibi başka suçlarda işlenirse fail her suç için ayrı ayrı cezalandırılmalıdır. TCK’nın 43/3 maddesi gereğince kasten yaralama suçlarında zincirleme suç hükümlerinin uygulanmayacağı açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde fail görevin gereğinden fazla güç uygulaması halinde mağdur sayısı kadar suça karışmış kabul edilir. Aynı zamanda farklı zaman dilimlerinde aynı mağdura birden fazla ölçüde zor kullanması halinde yine gerçekleştirilen fiiller kadar suç unsuru ortaya çıkar (Kıldan ve Bahadır, 2012: 216). Yargıtay 4. Ceza Dairesi 2020/1444 E., 2020/10194 K. ve 16.09.2020 tarihli kararında “...*Şüphelilerin üzerine atılı zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçuna gelince ise, 5237 sayılı TCK'nun 256. maddesinde bu suç, "Zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisinin, görevini yaptığı sırada, kişilere karşı görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanması" olarak tanımlanmış ve bu durumda kasten yaralama suçuna ilişkin hükümlerin uygulanacağı düzenlenmiştir. Kanun metninden de anlaşılacağı üzere, bu suç kasten yaralama eylemine vücut verecek fiilleri kapsamakta olup, kamu görevlisinin gerçekleştireceği tehdit veya hakaret eylemlerini kapsamamaktadır...*”. Kanaatimizce ilgili karardan da anlaşılacağı üzere her suç için failer hakkında ayrı hüküm kurum kurulması gerekmektedir.

4.5. Kusurluluğu Etkileyen Haller

4.5.1. Genel açıklamalar

Türk hukukunda kusur ya da kusurluluk halleri, failin gerçekleştirdiği fiilden sorumlu tutulup tutulmayacağı ile ilişkili olan değer yargılarını kapsamaktadır. Kusur yeteneği ise failin işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını anlama ya da algılama durumu olarak ifade edilmektedir. Türk hukukunda gerçekleştirilen fiilin hukuka uygunluk sebepleri genel olarak ceza kanunu kapsamında yasaklanan bir fiillerdir. Aynı zamanda ceza hukukun özel bir hükmü ya da diğer kanunlarda belirtilen bir düzenleme ile meşru sayılması halinde failin cezalandırılmaması hukuka uygunlukla ilişkilendirilir.

4.5.2. Zorunluluk (zaruret) durumu

TCK'da zorunluluk hali hukuka uygunluk sebebi olarak görülmemiş onun yerine kusuru ortadan kaldıran haller kısmında düzenlenmiştir. Bu kapsamda zorunluluk halinde işlenen fiil kasten işlendiğinde suç ortaya çıkar ancak fail kusurlu kabul edilmediği için fiilden kaynaklı kendisine herhangi bir ceza verilemez. CMK'nın 23/3-b maddesi gereğince zorunluluk hali altında işlenen suç işleyen kişilere beraat değil TCK'nın 25/2 maddesi gereğince cezaya yer ver olmadığı yönünde karar verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Kolluk görevlisinin zor kullanma yetkisine ilişkin sınırı aşması durumunda zorunluluk haline ilişkin şartlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

- a) Devam eden bir tehlikenin olması,
- b) Ortaya çıkan tehlikenin bir hakka ilişkin olması,
- c) Tehlikenin kastla oluşması olarak sıralanmaktadır.

Zorunluluk hali kapsamında korunmaya ilişkin şartlar şunlardır;

- a) Tehlikeden başka bir şekilde kurtulma olanağı olmadığında.
- b) tehlikenin konusu ve kullanılan araç arasında orantı olmalıdır.
- c) Failin tehlikeye karşı koyma görevinin bulunmadığı durumlar olarak sıralanmaktadır.

Yukarıda yer alan durumlar dahilinde çalışma kapsamında zorunluluk hali ceza sorumluluğunu azaltan bir hal olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Öyle ki bu noktada cezayı azaltan bir hal olarak zorunluluk aşağıdaki gerekçeler kapsamında değerlendirilmelidir. Bunlar;

1. Toplum Güvenliği: Kolluk kuvvetleri, suçlarla mücadelede etkili olabilmek ve toplum güvenliğini sağlayabilmek için zaman zaman zorlu durumlarla karşılaşabilir. Zor kullanma yetkisi, bu tür durumlarda hızlı ve etkili müdahaleyi mümkün kılar.
2. Acil Durumlar: Tehlikeli durumlar, örneğin terör saldırıları, rehine krizleri veya şiddet olayları gibi acil durumlar, kolluğun hızlı ve etkili bir şekilde müdahale etmesini gerektirebilir. Bu durumlarda zor kullanma yetkisi, olayların kontrol altına alınmasına yardımcı olabilir.
3. Bireylerin Güvenliği: Kolluk kuvvetleri, suçlarla mücadele ederken bireylerin yaşam ve mal güvenliğini korumak zorundadır. Zor kullanma yetkisi, bu amaçla kullanıldığında suçun etkisiz hale getirilmesine ve masum kişilerin korunmasına yardımcı olabilir.
4. Suç Önleme: Zor kullanma yetkisi, suçların önlenmesi amacıyla da kullanılabilir. Belirli durumlarda kolluk kuvvetlerinin gösterdiği etkin müdahale, suçluların caydırılmasına ve suçların önlenmesine katkıda bulunabilir.

4.5.3. Haksız tahrik

Günümüzde fail işlediği bir fiil nedeniyle cezalandırılabilmesi için sadece kanunda belirtilen bir fiili işlemiş olması yeterli görülmemektedir. Buna ek olarak suçun işlenmesine neden olan unsurlar, fiilin gerçekleşme biçimi ve failin kişiliği de dikkate alınmaktadır. Böylelikle suça ilişkin bütüncül bir bakış açısı geliştirilir ve her durum kendi içerisinde detaylı olarak incelenme olanağı bulur (Kazancı, 2014: 1309).

Haksız tahrike ilişkin olarak Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 2012/14617, 2013/21551, 27.05.2013 tarihli kararında kolluğun zor kullanma yetkisi kapsamında direnmenin mahiyetine göre görevin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanıp kullanmadıklarını değerlendirmiştir. Bu kapsamda gerçekleştirilen eylemin TCK'nın 25 ve 27. maddelerinde yer alan meşru savunma ya da meşru savunmada sınırın

aşılması olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceğinin yargılama dosyasında tartışılmasını istemiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda zor kullanma yetkisinde sınırın kasten aşıldığı kabul edilirse, mevcut direnme ve direnen kişilerin davranışlarının haksız tahrik çerçevesinde olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu hususların varlığı kolluğun kasten yaralama suçundan hükümlülük kararları verilmesini bozma nedeni yaptığı vurgulanmıştır.

Hukuka uygunluk sebebi içerisinde hareket eden kişilere karşı gerçekleştirilen harekette haksız tahrik hükümleri uygulanmaz. Yargıtay 4. Ceza Dairesi 2008/8446 2008/17394 24.09.2008 tarihli kararında;

“Sanığın, polis memurlarının kendisine biber gazı sıkarak polis aracına bindirmek istemeleri nedeniyle ayaklarına vurmuş olabileceğine ilişkin savunması, olay tutanağında yer olan araca binmekte zorluk çıkaran sanığa biber gazı sıkılıp kelepçe takıldığı biçimindeki açıklama ile olaya müdahale eden polis memurlarında yaralanma bulgusu saptayan herhangi bir hekim raporu bulunmaması karşısında, polis memurlarının, sanığa biber gazı sıkma eylemlerinin, sanığın görevlilere direnmesinden önce gerçekleştirildiğinin belirlenmesi durumunda, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Yasasının 5681 sayılı Yasa ile değişik 16. maddesinde öngörülen zor kullanma yetkisinin sınırlarını aşar nitelikte olup olmadığı ve sanık hakkında görevi yaptırmamak için direnme suçu açısından, 5237 sayılı TCK'nın 29. maddesinin uygulanmasını gerektirip gerektirmediğinin tartışılmaması, yasaya aykırıdır”.

Bu aşamada belirtilmesi gereken önemli bir husus bulunmaktadır. Haksız tahrik oluşturan fiilin doğrudan faile yönelmiş olması gerekmektedir. Failin ilgisi olan ya da olmayan başka bir kişiye, mal varlığına ya da yakınlarla yönelik olması durumunda da haksız tahrik oluşacağı bilinmelidir. Bu kapsamda Yargıtay 1. Ceza Dairesinin konuya ilişkin olarak 2004/1025 E., 2005/67131.3.2005 tarihli kararında bu durum net bir şekilde görülmektedir. İlgili karar aşağıdaki gibidir;

“Mağdurdan kaynaklanan sanıklara yönelik olarak haksız tahrik oluşturacak bir eylem bulunmadığı, sanık Vedat'ın kız kardeşine yönelik tacizin Vedat'ın arkadaşı olan sanıklar için haksız tahrik

oluşturmayacağı gözetilmeden TCK'nın 51/1. maddesinin uygulanarak sanıklara eksik ceza tayini kanuna aykırıdır”.

Yukarıda yer alan karar çerçevesinde tahrik oluşturacak unsurların mutlak suretle failin önünde ve duyacağı şekilde işlenmesi gerekmektedir. Failin sonrasında bunu duyması ve öğrenmesi de haksız tahrikin oluşumuna sebebiyet vermektedir (Hakeri, 2014: 372).

4.5.4. Hata

Zor ve silah kullanmaya ilişkin olarak sınırın aşılmış aşılmadığının belirlenmesinde birçok detay bir arada detaylı bir şekilde incelenmelidir. Özellikle somut olayın özelliği, orantılı güç kullanma durumu, görev sahasında fiilin gerçekleşmesi, sınırın aşılmasında kasıt olup olmadığının belirlenmesi ve fiili gerçekleştiren kolluğun hata yapıp yapmadığının net bir şekilde ifade edilmesi gerekmektedir. Aksi halde bazı hak ihlalleri söz konusu olabilir.

Kolluk görevlileri yaptıkları iş gereğince bazen somut olay karşısında yanılmaları oldukça normaldir. Bu nedenle TCK'nın ilgili maddesi gereğince “hata ya da yanılma” durumu kusurluluğu etkileyen haller kapsamında değerlendirilmektedir. Bu nedenle kolluk görevini ifa ederken uygulayacağı güç ve kuvvet açısından hataya yer vermeyecek şekilde davranması görevi açısından oldukça önemlidir.

Kusurluluğu etkileyen haller kapsamında zor ya da kuvvet kullanan kolluk görevlisi, gerçekleştirdiği fiilde hata olması durumunda üçüncü şahısları yaralama ya da öldürmeleri halinde hukukumuzda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumda sadece hata ve sapmanın varlığı söz konusudur. Hata ya da yanılma gerçeği bilmeme ile ilişkilidir. Bu nedenle birey yanlış karar verebilir. Sapma ise bir yanılma değildir. Sapma failin istemediği bir başka sonuca neden olması demektir (Öztürk-Erdem, Özbek, 1999: 283).

Doktrine bakıldığında hata durumunda TCK'nın 52. maddesinde yer alan hükümlerin uygulanabileceği tespit edilmiştir. Buna göre kolluk görevlisi zor ve silah kullanma konusunda hataya düştüğünde saldırgan yerine başka kişilere zarar verdiğinde işlenen fiilin kastedilen şahsa yönelik olarak işlediği kabul edilmelidir. Şahısta sapma olması halinde de benzer şekilde hareket edilmesi gerekir. Bu durumu

örnekle açıklayacak olursa bir kişinin saldırısına uğrayan kolluk görevlisi, kendisini korumak amacıyla saldırgana silah kullanmak suretiyle ateş etmesi halinde kurşun saldırgan yerine oradan geçmekte olan başka birisine isabet etmesi durumunda kolluk görevlisinin gerçekleştirmiş olduğu fiilin hukuka uygunluk şartları içerisinde gerçekleştirdiği kabul edilmelidir (Özen, 1995: 152).

4.6. Zor ve Silah Kullanma Neticesinde Ölüm Meydana Gelmesi

Kamu düzeninin korunması, sağlanması ve bozulan düzeninin tahsis edilmesinde görevli olan kolluk görevlileri yaptıkları iş neticesinde günümüzde vatandaşlarla sıklıkla karşı karşıya gelmektedir. Özellikle yaşam hakkına müdahale içeren güç kullanımı konusu vatandaş ve kolluk arasında geçmişten beri süregelen bir tartışma konusu olarak güncelliğini korumaktadır. Yaşam hakkın en genel manada bireyin vücut bütünlüğünü kapsadığı için insanın insan olma hakkının en temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle kolluk görevlileri görevlerini yaparken insanın en önemli hakkı olan yaşam hakkına saygı duymalı ve yok saymamalıdır. Özellikle de zor ve silah kullanımı konusunda daha dikkatli olması gerekir. Çünkü kolluk zor ve silah kullanırken bazen bireyin ölümüne neden olabilecek derecede güç uygulayabilir. Bu durumda da bireyin yaşam hakkı elinden alınmış olur. Çalışmanın bu bölümünde zor ve silah kullanımı neticesinde ölümün meydana gelmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Suçun önlenmesi için bireylerin öldürülmesi ve her ne olursa olsun somut olayın varlığına göre değerlendirilmelidir. Bu konuda meşru sayılmayan durumlar bulunmaktadır. AİHS'in 2. maddesinde mutlak zorunlu olanı aşmayacak bir güçten bahsedilmektedir. Ayrıca Anayasanın 17. Maddesinde öldürmenin kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda gerçekleşebileceği vurgulanmıştır (Yayla, 2022, 15). Bu nedenle kolluk görevlisi zor ve silah kullanırken öncelikli amaca yönelik hareket edilmeli ve mevcut direniş ile orantılı bir güç kullanılmalıdır.

Önleyici görev üstlenen kolluk görevlisinin görevini ifa ederken silah kullanan kolluğa yönelik kanun koyucu muhtemel suçlar açısından herhangi bir ayrıma gitmemiştir. Bu bağlamda aşağıda belirtilen suçların işlenmesi halinde PVSK'nın ek 9. maddesinde yer alan hükümler işlerlik kazanmaktadır. Bunlar;

- Kasten yaralama,

- Taksirle ölüme neden olma,
- Mala zarar verme,
- Silahla tehdit etme,
- Genel güvenliği tehlikeye sokacak suçlar olarak sıralanmaktadır.

Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 2018/5122 27.03.2019 tarihli kararında yeri ve saati belirtilmeyen olayda devriye görevi yapan iki polis memurunun, durumundan şüphelendiği kişiyi kimlik ve Genel Bilgi Toplama (GBT) sorgusu yapmak suretiyle durdurmuştur. Şahıs zorluk çıkarmadan kendisinden istenen kimliği kolluk görevlilerine vermiş ve yapılan sorgulama neticesinde ilgili kişinin firari olduğu tespit edilmiştir. Olay sonrası bulunduğu yerden kaçmaya çalışan firariyi yakalamak amacıyla polis memurları peşinden koşmaya başlamıştır. Bir müddet sonra polis memurları şahsa dur ihtarında bulunmuş ve şahıs kaçmaya devam etmiştir. Kaçmaya devam etmesi nedeni ile polis memurları hava ateş etmiş ve şahıs kaçmaya yine devam etmiştir. Kaçan firari şüphelisini yakalamak için polis memuru bacağına nişan almak suretiyle silahı ateşlemiştir. Polis memuru şahsın yavaşladığını fark etmiş ancak durmamasına rağmen ikinci kez ateş etmiştir. Ancak bu sefer şüpheli sırtından vurulmak suretiyle ölmüştür. Polis memurunu yargılama sonucunda TCK'nın 87/4 maddesinde belirtilen kasten yaralama suçunu işlediği sabit görülmüş ve on iki yıldan on sekiz yıla kadar hapis cezası hükmolunmuştur. Bu karar incelendiğinde polis memurunun kasten yaralama suçu işlediği sabit görülmüştür. Somut olayda ilk ateş sonrasında firarinin koşma hızının yavaşladığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle ikinci kez ateş edilmesi polis memurunun hatası olarak değerlendirilebilir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) göre, kamu görevlilerinin güç kullanımını sonucu yaşanan ölüm olayları, devletin her bireyin yaşamını koruma yükümlülüğü çerçevesinde incelenmelidir. AİHM, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesinin aslında bir kişinin kasten öldürülmesini değil, istenmeyen sonuç olarak ölüme sebep olan güç kullanımını kapsadığını belirtmektedir. Ancak, güç kullanımını Sözleşme'nin amaçlarına ulaşmak için yapılsa bile, kesinlikle gerekli olanın ötesine geçmemelidir. Bu bağlamda, Sözleşme'nin 2. maddesinin ikinci fıkrasındaki "kesinlikle gerekli" ifadesi, demokratik bir toplumda gerekliliği belirleme sürecinde kullanılan standartlardan daha katı bir testin gerekliliğini vurgular. Özellikle, güç kullanımı, Sözleşme'nin amaçlarıyla mutlak bir

orantılılık içinde olmalıdır (McCann ve diğeri/ Birleşik Krallık [BD], B. No: 18984/91, 27/9/1995, §§ 148, 149).

AİHM, öldürme kastı olmadan fakat sonuçlarını öngörmeden ve özen göstermeden ateş edip silah kullanma yetkisinin sınırlarını aşarak durması istenen araçtaki kişiyi taksirle öldüren bir polis memurunun bu eylemini (Mehmet Tursun/Türkiye, Mehmet Tursun ve diğeri/Türkiye, B. No: 23307/10, 64591/11) ve yakalamak için kanuna uygun olsa da orantısız şekilde silahlı güç kullanarak yakalanmak istenen kişinin ölümüne sebebiyet veren bir başka polis memurunun eylemini (Kasap ve diğeri/Türkiye, B. No: 8656/10, 14/1/2014) negatif yükümlülük kapsamında incelemiştir. AİHM, başka bir olayda, bir maktulün hayati olmayan bölgelerine isabet edecek şekilde vücudun sırt kısmına ateş edilmesiyle ölüm riski yaratan ve maktulün yakalanması için daha az ölümcül yöntemlerin kullanılmaması gibi nedenlerle jandarma görevlilerinin silah kullanma yetkisini orantısız şekilde aşan eylemlerini incelemiştir. Bu durumda, AİHM, jandarma görevlilerinin taksirle ölüme sebep olan bu eylemlerini devletin yaşam hakkını koruma yükümlülüğü kapsamında değerlendirmiştir (Fadime ve Turan Karabulut/Türkiye, B. No: 23872/04, 27/5/2010).

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Zor kullanma, belirli kamu görevlilerine verilen yetkiyi temsil eder ve bu yetki, kanunların uyulmasını, insanların güvenliğini sağlamayı ve temel hakların korunmasını amaçlar. Ancak, bu güç kullanımı, öncelikle şiddet içermeyen yöntemlerin denenmesiyle önerilir. Eğer bu yöntemler etkisiz kalırsa, ancak o zaman zor kullanımına başvurulmalıdır. Ancak, zor kullanma, başka çözüm bulunamadığı durumlarda tercih edilmelidir. Zira amaç, hedefi gerçekleştirmek için gerekli olanın ötesine geçmemelidir. Orantısız güç kullanımı durumunda yaptırımlar mevcuttur ve Türk Ceza Kanunu'nda bu durumlar düzenlenmiştir. Bu suçun meydana gelmesi için belirli şartların yerine getirilmesi gerekmektedir: Kamu görevlisinin zor kullanma yetkisine sahip olması, zor kullanma yetkisinin kullanılmasını gerektirecek bir nedenin varlığı, kullanılan gücün görevin gerektirdiği ölçüler içinde kalması şarttır.

Zor kullanma yetkisinin aşılması suçunda uygulanan cezai yaptırım, kasten yaralama suçuna benzerlik gösterir. Ancak, kanun koyucu bu suçu kişilere karşı işlenen suçlar bölümünde değil, kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı suçlar bölümünde düzenlemiştir. Bu tercih, hukuki yarar açısından yapılmış bir seçimdir. Zira zor kullanma yetkisinin aşılması, sadece bireylerin kişilik haklarını ihlal etmekle kalmaz, aynı zamanda toplumda kamu idaresine olan güveni sarsar. Çünkü bu durumda, idarenin yasalara uygun hareket ettiği konusundaki güven duygusu zedelenir. (Yaşar, Gökcan ve Artuç, 2010: 7217). Bu sebepten dolayı, zor kullanma yetkisine aşılması suçunda korunmaya çalışılan hukuki yarar, kolluk görevlilerinin kamu gücüne dayanarak vatandaşların haklarını ihlal edilmesinin önlenmesi ve vatandaşlar nezdinde devletin saygınlığının korunmasıdır.

Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunda, kamu görevlisinin görev sırasında kişilere karşı gerektiği ölçüyü aşarak zor kullanması ve bu durumda kasten yaralama suçunun meydana gelmesi, genellikle "zarar suçu" olarak nitelendirilir. Zor kullanmanın nasıl gerçekleştirileceği konusunda spesifik bir sınırlama bulunmamaktadır; bu nedenle, zor kullanma eylemi el, ayak, cop, silah gibi

araçlar veya davranışlarla gerçekleştirilebilir. Bu suç, genellikle "serbest hareketli" olarak kabul edilir ve farklı durumlarla ilişkilendirilebilir.

Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunda, suçun faili olabilmesi için kişinin sadece kamu görevlisi olması yeterli değildir; aynı zamanda zor kullanma yetkisine sahip olması da gereklidir. Diğer bir deyişle, kamu görevlisi olmasına rağmen zor kullanma yetkisi bulunmayan kişiler, bu suçun faili olamazlar. Örneğin, Cumhuriyet savcısı, hakim, vali ve kaymakamların zor kullanma yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla, zor kullanma yetkisine sahip olmayan kişiler, bu suçun faili olamazlar. Ancak, zor kullanma yetkisine sahip olan kişilerin amiri veya emir verme yetkisi bulunan kişiler, zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunun faili olamazlar. Bununla birlikte, bu kişiler emir vererek, suçun işlenmesine neden olurlarsa, işlenen suçun ortak faili olabilirler (Malkoç, 2006: 1714). Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunun gerçekleşmesi için kolluk görevlisinin, görevlendirildiği kanun hükümlerine uygun olarak atanmış olması gerekmektedir. Örneğin, köy korucuları belirli bir prosedür çerçevesinde ihtiyar meclisi tarafından seçilir ve daha sonra muhtar tarafından kaymakamlığa bildirilir. Kaymakamlık tarafından yapılan inceleme sonucunda ise göreve başlaması uygun görülür veya görülmez. Dolayısıyla, 442 sayılı Köy Kanunu'nun 70. maddesinde belirtilen usule uygun olarak atanmayan kişiler (korucular), kamu görevlisi statüsü kazanamazlar ve bu nedenle kişilere karşı zor ve silah kullanma yetkisine sahip olamazlar. Usule uygun olarak atanmayan kişiler, zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunun faili olamazlar. Bu durumda, sınırın aşılmış olup olmamasına bakılmaksızın kasten yaralama suçu hükümlerine göre cezalandırılırlar.

Bu suç, belirli bir grup kamu görevlisi için geçerli olan bir tür suçtur. Failin suç tarihinde kamu görevlisi olması veya mevzuata göre kamu görevlisi olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Kamu görevlisi sıfatını sonradan kaybetmesi, suçun işlenmiş olmasını etkilemez. Hangi kamu görevlilerinin zor kullanma yetkisine sahip olduğu belirli değildir. Ancak, zor kullanma yetkisine sahip olanlar, görevlerini yerine getirebilmek için kanun veya görev mevzuatı gereği zor kullanma yetkisine sahip olan kişilerdir. Bu kişiler arasında polis, jandarma, çarşı ve mahalle (gece) bekçileri, Sahil Güvenlik Komutanlığı personeli, belediye zabıta memurları, özel güvenlik görevlileri, orman muhafaza memurları, icra ve iflas memurları, köy korucuları, gönüllü köy korucuları, geçici köy korucuları, çiftçi malları koruma bekçileri,

gümrük muhafaza memurları, infaz koruma memurları, av koruma memurları ve saha bekçileri yer alır.

Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçu, özel bir suç türüdür ve bu suçun faili, zor kullanma yetkisine sahip olan kişidir. Özel suçlarda, sadece belirli niteliklere sahip olan kişi suç işleyebilirken, diğer kişiler suçun işlenmesine yardımcı olan veya azmettiren olarak sorumlu tutulurlar. Bu nedenle, zor kullanma yetkisine sahip olan kişilerin amiri olsalar dahi, zor kullanma yetkisine sahip olmayan kişiler, bu suçun faili olamazlar. Örneğin; Cumhuriyet savcısı, hâkim, vali ve kaymakam gibi yetkililerin zor kullanma yetkisi bulunmamaktadır. Bu kişiler, zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunun faili olamazlar. Ancak, bu kişiler emir vererek başka kişilere suçu işletirlerse, işlenen suçun ortakları olarak sorumlu tutulabilirler. Çünkü bu suç, verilen emrin yerine getirilmemesi durumunda işlenir ve emri veren ile emri yerine getiren kişi sorumlu olur (Parlar ve Hatipoğlu, 2010: 3953). Kanaatimizce suça iştirak eden kamu görevlileri açısından, emri yerine getiren görevli suçun faili olarak kabul edilirken, emri veren görevli ise suça azmettiren konumunda bulunur. Emri veren görevlinin azmettiren olarak sorumlu tutulabilmesi için, kolluk görevlisine zor kullanma yetkisinin dışında hareket etmesi için telkinde bulunması gerekmektedir.

Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçu, kolluk görevlisinin görev esnasında zor kullanarak görevinin gerektirdiği sınırları aşması durumunda ortaya çıkar. Suçun mağduru herhangi bir kişi olabilir ve bu kişiden belirli bir özellik aranmaz. Kamu idaresi tarafından da işlenebilen suçlar, bu suç kapsamında değerlendirilebilir. Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçu, kolluk görevlisinin görev sırasında, hukuki çerçevede belirlenen sınırları aşarak kişilere karşı gereğinden fazla güç kullanmasıyla meydana gelir. Bu suçun oluşabilmesi için dört ögenin varlığı aranmalıdır;

1. Ortada failin zor kullanma yetkisini kullanması gereken nedenlerin bulunması gerekmektedir.
2. Kolluğun kullandığı zor görev kapsamında ve görevle ilgili olmalıdır.
3. Zor kullanma gerekli ölçülü ve orantılı olmalıdır.
4. Görevin gerekliliği doğrultusunda beklenen ölçüden fazla zor kullanılmasının kasta dayanması gerekmektedir.

Eğer bir kolluk görevlisi, hukukun öngördüğü zor kullanma yetkisini yasalara aykırı bir şekilde kullanırsa, bu durumda hukuka aykırılık unsurunun gerçekleştiği kabul edilir. Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunda, Türk Ceza Kanunu'nun 24 ve 25. maddelerinde belirtilen kanun hükümlerini yerine getirme ve meşru savunma halleri, hukuka uygunluk sebepleri olarak değerlendirilir. Kolluk görevlisi, görev sırasında kanun ve diğer mevzuatın belirlediği koşullarda, görevin gerektirdiği ölçü ve şekilde kişilere karşı zor kullanıyorsa, bu durum hukuka uygunluk sebebini oluşturur. Bu sebeple, kolluk görevlisi görevin gerektirdiği ölçüde zor kullanarak bir kişiyi yaralasa bile, bu eylem hukuka uygun olduğu için suç teşkil etmeyecektir (Yaşar, Gökcan ve Artuç, 2010: 7220). Örneğin, bir kolluk görevlisi, zorla getirme emrini uygularken direnen bir şüpheliyi, görev alanı içinde zorlayarak adalete teslim etmesi, mevzuata uygun bir hareket olacaktır. Ancak, aynı görevi yerine getirirken şüpheliyi döven, iten ya da saçından çeken bir kamu görevlisi, kasıtlı olarak görev sınırlarını aşarak hukuki meşruiyetten faydalanamaz.

Kolluk görevlisi, resmi bir emri uygularken, emrin gerektirdiği ölçüde kişilere karşı zor kullanma yetkisine sahiptir. Örneğin, mahkeme kararıyla bir şüphelinin beden muayenesine katılmaması durumunda, kolluk görevlileri zor kullanarak emrin yerine getirilmesini sağlayabilirler. Bu durumda, görevin, yetkili merci tarafından verilen emirle icra edildiği göz önünde bulundurularak, Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddeleri ve Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun hükümleri uygulanmalıdır.

Kolluk görevlisi, yasal bir görevi yerine getirirken veya yetkili bir merciin emrini uygularken, saldırıya veya direnişe maruz kalabilir. Bu durumda, kolluk görevlisi, olayın koşullarına bağlı olarak saldırıya orantılı bir şekilde zor kullanabilir. Bu zor kullanımı, Türk Ceza Kanunu'nun 25/1. maddesi tarafından hukuka uygun olarak kabul edilir. Benzer şekilde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesinin 2. fıkrasının (a) bendi, kendisini ya da başkasını savunmak için zor kullanılmasına izin verir. Örneğin, bir arama kararını yerine getiren kolluk görevlilerine saldıran bir kişiye karşı, kendilerini savunmak için kullanılan bedensel güç hukuka uygundur. Ancak, kolluk görevlilerinin, saldırganı hayati tehlike oluşturacak şekilde silahla vurması durumunda, bu eylem saldırıya orantılı zor kullanımı olarak kabul edilmez ve kolluk görevlileri Türk Ceza Kanunu'nun 256. maddesi uyarınca sorumlu tutulabilir. Meşru savunmada sınırın aşılması durumunda,

heyecan, korku veya telaş gibi faktörlerden kaynaklanmışsa, kolluk görevlileri Türk Ceza Kanunu'nun 27/2. maddesi uyarınca hukuka uygunluk nedeninden yararlanabilir.

Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunda, özel durumlarda suçun belirli şekilleri mevcuttur. Örneğin, bir kolluk görevlisi, görev sırasında aşırı zor kullanma girişiminde bulunurken, bu eylemi engelleyen bir başka kişi tarafından durdurulursa veya istenmeyen sonuç gerçekleşmezse, suç işlenmiş sayılmaz ve teşebbüs aşamasında kalır (Gerçekler, 2011: 2642).

Eğer bir kolluk görevlisi kasıtlı olarak orantısız güç kullanarak kişilere zarar verirse, bu sadece "zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması" suçunu oluşturur. Ancak, bu suçun yanı sıra hakaret, tehdit gibi başka suçlar da işlenmişse, fail her bir suç için ayrı cezalandırılmalıdır. Ancak, kasten yaralama suçlarında zincirleme suç hükümleri uygulanamaz. Kanımıza göre, bir kamu görevlisi, görevinin gerektirdiği sınırları aşarak zor kullanırsa, her bir mağdur için ayrı bir suç oluşur. Aynı şekilde, suç işleme kararının uygulanması sürecinde, aynı mağdura karşı birden fazla kez görev sınırlarının aşılması durumunda, her bir eylem için ayrı ayrı suç işlenmiş olur.

Kolluk görevlileri, devletin yasal ve meşru otoritesini temsil ederken, aynı zamanda hukuka aykırı eylemlerle mücadele etmektedir. Ancak, bu mücadelede hukukun üstünlüğü ilkesine bağlı kalmak önemlidir çünkü yasa dışı yöntemlerin kullanılması sorunları çözmez, aksine daha fazla karmaşıklık yaratabilir. Bu nedenle, devlet yasa dışı faaliyetlerle mücadele ederken uluslararası hukuk normlarını dikkate almalı, demokratik hukuk devleti prensiplerine uygun düzenlemeler yapmalı ve uygulayıcıların yasalara uygun davranmasını sağlayacak önlemler almalıdır.

Devlet, insan haklarının korunması için özellikle kolluk görevlilerinin seçiminde liyakate büyük önem vermelidir. Bu görevlilerin, gereken ahlaki, psikolojik ve fiziksel niteliklere sahip olmaları ve görevlerini etkili bir şekilde yerine getirebilmeleri için uygun eğitim ve denetim süreçlerine tabi tutulmaları gerekmektedir. Özellikle zorlayıcı durumlarda, kolluk görevlilerinin şiddet içermeyen yöntemleri kullanarak sorunları çözme becerilerinin geliştirilmesi büyük önem taşır. Bu şekilde, insan haklarına saygılı, çağdaş, hoşgörülü, bilgili, sabırlı ve deneyimli kolluk görevlilerinin yetiştirilmesiyle insan hakları ihlalleri en aza indirilebilir.

Sonuç olarak; Türk Ceza Kanunu'nun 256. maddesinde belirtilen "zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması" suçu için, kamu görevlisinin zor kullanma yetkisine sahip olması, bu yetkinin kullanılmasını gerektirecek bir nedenin bulunması, kullanılan zorun görev gereği olması, zorun görevin gerektirdiği ölçünün dışında kullanılmaması gerekmektedir. Kolluk görevlisi, görevi sırasında kasıtlı olarak bu sınırları aşarsa, TCK'nın 86 ve/veya 87. maddelerine göre cezalandırılacaktır. Ancak, mevzuatın verdiği yetkiye dayanarak güç kullanmasıyla, zor kullanma gerektiren bir neden olmaksızın kişilere karşı zor kullanması arasında aynı cezaya tabi tutulması adil değildir. Bu nedenle, TCK'nın 256. maddesinin TCK'nın 86/87. maddelerine atıf yapmadan yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, H.** (2018). Kamu Güvenliğinin Sağlanmasında Weberyana Bürokrasi Ve Hiyerarşi Kavramı. *Uluslararası Yönetim, İktisat ve İşletme Dergisi*, 14(3), 667- 684.
- Ak, T.** (2019). *Yapısal Olarak İç Güvenlik Yönetimi: Türkiye'de Kolluk Örgütlenmesi*. T. Avaner, & O. Zengin, Türkiye'de İç Güvenlik Yönetimi İçinde (S.41-72). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akay, H.** (2009). *Sahil Güvenlik Komutanlığı*, İstanbul: Tesev Yayınları, Ss.168-169.
- Akbulut, B.** (2019). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 6. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Akgün, M.** (2021). *İdari Kolluğun Temel Hak Ve Özgürlükler Üzerindeki Yetkileri Ve Bu Yetkilerin Denetimi*. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.
- Akkaya, B.** (2013). Geçmişten Günümüze Türk Polis Teşkilatında Rütbelere. *Turkish Studies – International Periodical For The Languages And History Of Turmish Or Turkic*, 8(5).
- Akkaya, Ç.** (2017). Suçların İçtimaı Bağlamında Fiil Tekliği. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 1-38
- Alyot, H.** (1947), *Türkiyede Zabıta (Tarihi Gelişim Ve Bugünkü Durumu)*, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Seri: Iıı, Sayı: 4, Ankara: Kanaat Basımevi.
- Arslan, M.** (2018). İdari Kolluk Uygulamalarında Kolluk Kuvveti Anlayışından Kolluk Hizmeti Anlayışına Geçiş. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 179-180.
- Artuk, M. E., Gökçen, A. ve Yenidünya, C.** (2015). *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 15. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Artuk, M. E., Gökçen, A., ALŞAHİN, M.E, ve ÇAKIR, K.** (2019). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 13. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Avcı, A.** (2011). *Özel Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi*. Doktora Tezi, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın A. H.** (1996). *Polis Meslek Hukuku Teşkilat Görevler Yetkiler*. Ankara: Doğuş Maatbacılık.
- Aydın, D.** (2006). Suça Teşebbüs: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1, 85-113.
- Balak, C., A.** (2022). Ceza Hukukunda Hata, Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Bilgiç, A.** (2019). *Çoklu Kolluk Sisteminin Yönetimi*, Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Bucaktepe, A.** (2008). *Genel İdari Kolluk Ve Kolluk İşlemleri*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Can, H.** (2005). *Organizasyon ve Yönetim*, Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Centel, N., Zafer, H. ve Çakmut, Ö.** (2021). *Kişilere Karşı İşlenen Suçlar*, Cilt 1, 5. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Centel, N., Zafer, H. ve Çakmut, Ö.** (2023). *Türk Ceza Hukuka Giriş*. 12. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Cerrah, İ.** (2008). *İç Güvenlik Sektöründe Zihinsel Modernizasyon ve Demokratik Gözetim*. İstanbul: TESEV.
- Cerrah, İ. ve Eryılmaz M. B.** (2001). *Avrupa Polis Etiği Yönetmeliği*, Ankara: Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yayını.
- Cin, M. O.** (2000). Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Milenyum Armağanı, 8(1-2).
- Çağlayan, R.** (2019). *İdare Hukuku Dersleri*, 7.Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Çelikkol, Y.** (2011). Emeviler Dönemi Şurta (Polis) ve İstihbarat Birimi Olarak Berid Teşkilatı. *Humanities Sciences*, 6(2).
- Çolak, H.** (1998). Kolluk Teşkilatı Ve Adli Kolluk”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı 28.
- Demir, T.** (2019). *Emniyet Hizmetlerinin Sunumunda Düalist Yapı Sorunsalı: Adli ve İdari Kolluk*, Yüksek Lisans Tezi. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Demirbaş, T.** (2019). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Dinçer, C.** (2009). Kolluk Kuvvetlerinin Zor Kullanma Yetkisi. *Türk İdare Dergisi*, 1, 37-69.
- Dönmezer S. ve Yenisey, F.** (2004). *Avrupa Birliğine Uyum Yasaları Çerçevesinde Polisin Arama Yetkisi*, Bahçeşehir Üniversitesi, III. Cilt-5, İstanbul, 2004.
- Dönmezer, S.** (2004). *Zabitanın Zor Kullanma Yetkisi*. İstanbul: Nergiz Yayınları.
- Dönmezer, S.** (2005). *Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi Ve İnsan Hakları, Kolluğun Silah Kullanma Yetkisi*, İstanbul: Türk Ceza Hukuku Derneği Yayınları.
- Dönmezer, S. ve Erman, S.** (1997). *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, İstanbul: Beta Yayım Dağıtım.
- Dönmezer, S. ve Yenisey, F.** (1998). Ceza Adalet Sisteminde Jandarma Ve Polisin Rolü Ve Etkinliği, *Polis Bilimleri Dergisi*, 1(1).
- Duguit, L.** (1954). *Kamu Hukuku Dersleri*, (Çev. Süheyp Derbil), Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Dursun, S.** (2014). Türk Ceza Hukuku’nda Emrin İfasının Hukuki Niteliğinin Alman Ve İtalyan Ceza Hukuku’yla Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XVIII (2).

- Dünder, A. N.** (1993). Osmanlı Yönetiminde 78, Cumhuriyet Döneminde 70 Yılı Geride Bırakan Bir Teşkilat: Polis Teşkilatı”, *Türk İdare Dergisi*, Yıl 65, Sayı 401,
- Emre, F.** (2013). *Yerel Yönetimlerde Güvenlik Hizmetinin Yerelleşmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erarslan, F.** (2019). *Askeri Kolluktan Sivil Kolluğa Uzanan Süreçte Jandarma Genel Komutanlığının Yönetimsel Değişimi*, Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Erdoğan, M.** (2001), *Anayasal Demokrasi*, 4.Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Erem, F., Danışman, A. ve Artuk, M., E.** (1997). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Ergut, F.** (2001). Polis Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve. *Amme İdaresi Dergisi*, 34(1), 59-78.
- Erkoç, H. İ.** (2006). Askeri Tarih Açısından Köl Tigin”, *Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1).
- Erkul, K.** (2006). *Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimsel Sorunları Ve Çözüm Önerileri*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Ernst, H., A.** (2007). *Polis Yönetiminde Etik*. Mehmet Öztürk (Çev.). Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı Yayınları.
- Eryılmaz, B., M. ve Bozlak, A.** (2009). Hukukumuzda Zor ve Silah Kullanma Yetkisi, *TBB Dergisi*, Sayı 83, 223-277.
- Evliyaoğlu E.** (2012). *Kamu Görevlileri İle İlgili Suçlar*, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Fındıklı, R.** (2001). *İdare Hukuku*, 1. Baskı, Ankara: Özen Yayıncılık, Ankara.
- Fındıklı, R.** (2004). *Polisin Görev ve Yetkileri*, Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayınları,
- Gedikli, M.** (2012). *Yargıtay ve AİHM Kararları Işığında Zor ve Silah Kullanma Uygulaması*, Ankara: Polis Akademisi Yay.
- Gençtürk, Ü.** (2021), *AİHM ve AYM Kararları Işığında Yaşam Hakkı Bağlamında Kolluğun Zor Ve Silah Kullanma Yetkisi ve Sınırları*, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Gençtürk, Ü.** (2021). *Kolluğun Zor ve Silah Kullanma Yetkisi ve Sınırları*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Gerçeker, H.** (2011). *Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Gomien, D.** (2008). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, El Kitabı*. Çeviren Serkan Cengiz, & Utku Kılınç. İzmir: İzmir Barosu Yayınları.
- Gökcan, H., T.** (2008). *Görevi Kötüye Kullanma, Zimmet, Banka Zimmeti, İrtikap, Rüşvet Suçları ve Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar*, Ankara: Seçkin Yayınevi.

- Göktürk, N.** (2007). Türk Hukukunda Suçların İçtimai. *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, 31-59.
- Gölcüklü, A., F. ve Gözübüyük, A., Ş.** (2019). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, 12. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Gözler, K.** (2018), *Hukuka Giriş*, 15.Baskı, Bursa: Ekin Yayınları.
- Gözler, K. ve Kaplan, G.** (2019), *İdare Hukuku Dersleri*, 21.Baskı, Bursa: Ekin Yayınları.
- Gözübüyük, Ş.** (2015). *Türkiye'nin Yönetim Yapısı*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Gözübüyük, Ş. ve Tan, T.** (2021). *İdare Hukuku*, 14. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Günday, M.** (2011). *İdare Hukuku* Ankara: İmaj Yay.
- Güriz, A.** (2017), *Hukuk Felsefesi*, 12. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güzeldağ, S.** (2021), *Yaşam Hakkı ve Sınırları*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Güzeloğlu, T.** (2008), *Kolluğun Kuvvet Ve Silah Kullanma Yetkisi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hafizoğulları, Z.** (1995). İnsan Hakları, Polis Görevi Ve Yetkisi, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 44(1-4), 564-585
- Hakeri, H.** (2014). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 20. Baskı, Ankara.
- Harita Genel Müdürlüğü (HGM) (1982). *Atatürk'ün Doğumunun Yüzyüncü Yılında Türk Silahlı Kuvvetleri*, Ankara: HGM.
- İleri, F.** (2004). *Genel İdari Kolluk Ve Mülki İdare Amirlerinin Genel Dari Kolluk Yetkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İrdem, İ., Öztürk, E. ve Akıncıoğlu, N. U.** (2020). *Güvenliğin Kurumsal Yönetiminde Destekleyici Polislik Bekçilik Örneği*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- İyim, G. D., Meydan, N. ve Yapal F.** (1996). *Çarşı ve Mahalle Bekçileri Sorunları Çözümleri*. Ankara: Nesil Matbaacılık.
- Kaboğlu, İ.** (2015). *Anayasa Hukuku Dersleri*, İstanbul: Beta Yay.
- Kaboğlu, Ö. İ.** (2019), *Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar)*. 14.Baskı, İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Kalabalık, H.** (2004). *İdare Hukuku Dersleri*. Değişim Yayınları: İstanbul.
- Karagöz, A.** (2005), *Özel Güvenlik Kuruluşları Eğitimi, Görev Ve Yetkileri*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Karaman, Ö. ve Seyhan, K.** (2001). Olumlu ve Olumsuz Yanları İle Özel Güvenlik Hizmetleri. *Polis Bilimleri Dergisi*, 3 (3-4), S. 149-173
- Kartal, D.** (2010). *Polisin Zor ve Silah Kullanma Yetkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Katoğlu, T.** (2014). *Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Hakkında*
Hukuki Görüş,

- Kazancı, E., B.** (2014). Mağdurun Davranışları Ve Heyecan Halinin Ceza Sorumluluğuna Etkisi-Haksız Tahrik. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15, 1309-1357.
- Kelep Pekmez, T.** (2015). *Aihm İctihatları Bağlamında Türk Ve Anglo Sakson Hukukunda Kolluğun Silah Kullanma Yetkisi*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Kıldan, T., İ. ve Bahadır, O.** (2012). *Zor Kullanma Yetkisine İlişkin Sınırın Aşılması Suçu*, TAAD, 3(11), 193-224.
- Kitapçioğlu Yüksel, T.** (2021), *Özgülü Suç*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Koca, M. ve Üzülmez İ.** (2015). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Koca, M. ve Üzülmez, İ.** (2019). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12. Basım, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kula, S. ve Çakar, B.** (2015). Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki, *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt 6, Sayı 12.
- Kunter, N.** (2009), *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku (Birinci Kitap) Hüküm Verme Görevi ve Ceza Muhakemesinin Yapısı*, 17. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Kuyaksil, A.** (2000). 155. Yılda Polis Teşkilatının Tarihçesi, Kolluk Kavramı ve Günümüzde Emniyet Teşkilatı. *Polis Dergisi*, Sayı 22, Yıl 6, Ankara.
- Malkoç, İ.** (2006). *Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler*, 2. Cilt, Ankara: Malkoç Kitabevi Yayınları.
- Meran, N.** (2006). *Kamu Görevlisine ve Adliyeye İlişkin Suçlar*, Ankara.
- Mil, İ., H.** (2014). Türkiye’de İç Güvenlik Teşkilatları ve Özellikleri, *Süleyman Demirel Üniversitesi Dergisi*, 5(11), 40-61.
- Nacak, A. O.** (2015). 21’inci Yüzyıl Ortak Güvenlik Ortamı: Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri İçin Planlama Önerileri. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 4(1), 1-20.
- Odyakmaz, Z., Kaymak, Ü. ve Ercan, İ.** (2015). *İdare Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Osse, A.** (2007). *Polislik Faaliyetlerini Anlamak, İnsan Hakları Savunucuları İçin Bir Kaynak*, (Çevirmen; Tuğba Andaç vd.), Uluslararası Af Örgütü Hollanda Şubesi, İstanbul: Bion Matbaacılık.
- Özay, İ. H.** (2004). *Günüşiğinde Yönetim*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Özay, İ. H.** (2013). İdari Kolluk-Adli Kolluk. *Journal Of Istanbul University Law Faculty*, 71(1), 947-961.
- Özbek V.Ö., Kanbur M. N., Doğan K., Bacaksız P. ve Tepe İ.** (2012). *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 16.baskı, Ankara: Seçkin Hukuk.

- Özbek, V. Doğan, K. ve Bacaksız, P.** (2019). *Türk Ceza Hukuku-Genel Hükümler, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş*, 10. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özbudun, E.** (1998), *Türk Anayasa Hukuku* “5. Baskı”, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özen, M.** (1995). *Türk Ceza Hukukunda Meşru Müdafaa*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Özen, M.** (2019). *Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 3. Bası, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Özgenç, İ.** (2006). *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)*, Ankara: Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Özgenç, İ.** (2008). *Kolluk Görevlilerinin Zor Ve Silah Kullanma Yetkisi*, Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Özgenç, İ.** (2019). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özman, M. A.** (1964). Devletin Egemenliği Ve Milletlerarası Teşekkürler, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(1).
- Öztürk, B., E. Mustafa, R., Özbek, V., Ö.** (1999). *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınevi
- Palas, E.** (2014). *İdarenin Kolluk Faaliyetlerinden Doğan Sorumluluğu ve Gelişimi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, İzmir, Türkiye.
- Parlar, A. ve Hatipoğlu, M.** (2010). *Türk Ceza Kanunu Yorumu*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Pekmez, K., T.** (2015). *Kolluğun Silah Kullanma Yetkisi*, İstanbul: On İki Levha Yay.,
- Sahil Güvenlik Komutanlığı** (2013). *Dünya Sahil Güvenlik Teşkilatları*, İstanbul: Deniz Basımevi Müdürlüğü.
- Salihpaşaoğulları, Y. ve Tatar, D.** (2018). *Hukuk Sosyolojisi* 1.Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sever, Ç.** (2011). *Kolluk Yetkilerinin Devredilmezliği İlkesi Açısından Özel Güvenlik*, İçinde: Ed. Süleyman Başterzi, Prof. Dr. Sarper Süzek’e Armağan, Cilt III. İstanbul: Beta Yay.
- Sokullu Akıncı, F. R.** (1990). *Polis: Toplumsal Bir Kurum Olarak Gelişmesi Polis Alt-Kültürü Ve İnsan Hakları*, İstanbul: Gümüş Basımevi.
- Soyaslan, D.** (2010). *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Soysal, M.** (1986). *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- sozluk.gov.tr**, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 01.04.2023)
- Sönmez, N.** (2005). *Emniyet Teşkilatı ve Polis Meslek Hukuku İle Polisin Görev ve Yetkileri*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Sözüer, A.** (2006). Türk Ceza Kanununda Öngörülen Mazeret Sebeplerine İlişkin Soru Ve Cevaplar, *Hukuki Perspektifler Dergisi*, 6, 227-237.

- Sözüer, A.** (2015). *Ceza Hukuku Uygulama Rehberine Giriş ve Pratik Çalışma Notu*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku Ve Kriminoloji Araştırma Ve Uygulama Merkezi.
- Subaşı, E.** (2018). Kapitalizmin Şafağında: Kent, Polis ve Güvenlik, *Kent Araştırmaları Dergisi*, 9(23), 113-133.
- Şafak, A.** (1991). *Ceza Muhakemeleri Hukuku ve Polis*, 2. Baskı, Ankara: Adalet Matbaacılık.
- Şafak, A.** (2002). *Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü*, 4. Baskı, Ankara: Selim Kitabevi.
- Şafak, A. ve Bıçak, V.** (1999). *Güvenlik Kuvvetleri Ve Polis Mevzuatı – Polisin El Kitabı*, Ankara: Liberte Yayınevi.
- Şafak, A. ve Bıçak, V.** (2005). *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Egm Yayınları.
- Şahin, U.** (2006). *Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Polisin Arama, Yakalama Ve İfade Alma Yetkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Şener, M.** (2019). *Avrupa Birliği ve Türkiye'de Kolluğun Sivili Gözetimi*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı**, Faaliyet Raporu, <https://www.jandarma.gov.tr/kurumlar/jandarma.gov.tr/jandarma/indirilebilir-icerikler/jandarma-genel-komutanligi-2021-yılıfaaliyet-raporu.pdf>, Adresinden 29.08.2023 Tarihinde Erişilmiştir.
- Tanör, B. ve Yüzbaşıoğlu, N.** (2002). *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tezcan, D., Ruhan, M. E., ve Önok, M.** (2015). *Teorik-Pratik Ceza Hukuku*, 12. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Teziç, E.** (1991). *Anayasa Hukuku*, 2. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Tezsever, S.** (1992). *Polisin Yetkileri (Hizmet İçi Eğitim Kitabı)*, İstanbul.
- Topçuoğlu, H.** (1969). *Hukuk Sosyolojisi* “3.Baskı Cilt 1”, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Tunç, H.** (2019). *Anayasa Hukuku Genel Esaslar* “2.Baskı”, Ankara: Adalet Kitabevi.
- Türcan, T.** (2003). *Devletin Egemenlik Unsuru ve Egemenlikten Kaynaklanan Yetkileri*. 1. Baskı, Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Uçkun, C. G., Yüksel A. ve Demir B.** (2012). Özel Güvenlik Sektörünün Türkiye'deki Rolü ve Dünya'daki Konumu. *Electronic Journal Of Vocational Colleges*, 2(2), S. 22-30.
- Üzülmez, İ.** (2006). Zor Kullanma Yetkisine Dair Sınırın Aşılması Suçu, *Hukuki Perspektifler Dergisi*, 6.
- Üzülmez, İ.** (2013). *Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Weber, M.** (2006). *Meslek Olarak Siyaset*, (Çev. Mehmet Sert Ve Afşar Timuçin), İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi.

www.egm.gov.tr , <https://www.egm.gov.tr/tarihce> (Erişim Tarihi: 01.05.2023)

Yaşar, O., Gökcan, H. T. ve Artuç, M. (2010). *Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, Cilt 5, Ankara: Adalet Yayınevi.

Yaşar, Y. (2006). *Polis Meslek Hukuku*, Ankara: Başkent Klîşe Matbaacılık.

Yayla, M. (2022). *Polisin Zor ve Silah Kullanma Yetkisi*, Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı.

Yenisey, F. (1991). *Hazırlık Soruşturması ve Polis*, İstanbul.

Yenisey, F. (1993), *Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi Hukuku Birinci Kitap Hazırlık Soruşturması ve Polis*, 3. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.

Yenisey, F. (2015). *Kolluk Hukuku*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

Yenisey, F. ve Nuhoglu, A. (2022). *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 10.Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, T. (2011). *İdare Hukuku*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Yılmaz, A. (2008). *Polisin Görev ve Yetkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Konya.

Yılmaz, E. (2011). *Hukuk Sözlüğü*, Ankara: Yetkin Yay.

Yılmaz, T. (2000). *Gerekçeli-Notlu Disiplin Talimatı İveler Emniyet Teşkilat Kanunu İle Polis Vazife Ve Salahiyet Kanunu*, 2. Baskı, Ankara.

Yücel O. (2002). *Karşılaştırmalı İdare Hukukunda Ölçülülük İlkesi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÖZGEÇMİŞ

Serdar ÇOBAN

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans:** 2021, Hasan KALYONCU Üniversitesi, Hukuk Fakültesi.
- **Yüksek Lisans:** 2024, T.C İstanbul Gedik Üniversitesi, Hukuk Anabilim Dalı, Kamu Hukuku Programı.

MESLEKİ DENEYİM:

- 2010 yılından itibaren Emniyet Teşkilatı Personeli olarak,
- 2020 yılından itibaren Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Dairesi Başkanlığı bünyesinde sicile kayıtlı Uzlaştırıcı olarak
- 2023 yılından itibaren Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Dairesi Başkanlığı bünyesinde sicile kayıtlı Arabulucu olarak,
- 2023 Haziran ayından itibaren TBMM'de Milletvekili Danışmanı olarak görev yapmaktayım.